

הישיבה המאתיים-יושישים של הכנסת האחת-עשרה

יום רביעי, כ"ד בחשוון התשמ"ז (26 בנובמבר 1986)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:04

א. הצעה לסדר-היום

כ"ט בנובמבר — החלום ושברו

לאורחיה שלה, לתושבים החיים בגבולות, "הקו הירוק" וליהודים שכברו להתנחל מעברו השני.

ישראל של ימינו חולשת על גורלם של כ-1.2 מיליון פלשתינים, ואלה אינם חיים בדמוקרטיה כלל ועיקר. הם נחונים לשלטון צבאי הנוטל מהם את רוב הזכויות שהם יסוד מוסד לכל אדם החי תחת משטר דמוקרטי.

אלא שלא על בעיית השטחים רציית לדבר היום, וזו אומנם אינה בעיה של זכויות אורח אלא בעיה של זכויות לאומיות.

הבה נדבר על הדמוקרטיה שלנו, זו הקיימת, זו שאנו משתבחים בה, ובצדק. להוותי, ראיתי במשך השנתיים האחרונות, בתוך הכנסת, פעילות שהיתה בה מידה לא מבוטלת של ערעור וכרסום ואף של שחיתות מעמדה של הכנסת כמקור הדמוקרטיה. לא אוכל למנות את כל אותם יסודות מערערים שראיתי כאן, שדנו בהם לא אחת. היום אסתפק רק בציון אחדות מן התופעות המצערות שבהן נתקלתי.

מחנה השלום בישראל מרכה לדבר על ההשתתפות הנובעת מהתמשכות הכיבוש. אכן, תופעות כגון השחיתות בסחר הקרקעות, מקרי השוחד שנתגלו לאחרונה, תופעות של התאכזרות לשמה, הנובעת מן הצורך הבלתי-ימנע לשלוט כשטחים כל עוד אנחנו יושבים בהם, התופעה המשוועת של שתי מערכות חוק ומשפט המתקיימות במקביל באותם שטחים עצמם, ועוד כיוצא באלה — כל אלה הן תופעות משחיתות, הנובעות ישירות מן הכיבוש, אך, לעניות דעתי, ההשתתפות העיקרית מתרחשת דווקא בעקיפין. היא נובעת מהתמשכותו של עצם הקונפליקט. הקונפליקט הלאומי כינינו לבין הערבים.

הקונפליקט הזה מביא עלינו את התופעות האכזריות, המעוררות פלצות, של אלימות ערבית, וזו מצדה יוצרת בקרבנו את תגובות הנגד האכזריות, המעוררות לא פחות פלצות, של הויכוחית שכחברתנו.

לא אשכח את אותו בוקר לאחר הרצח המתועב של הזוג בעפולה, כאשר התפרצתי אל חדרי סיעתנו ואמרתי: הגיע הסוף, יש לדרוש עונש מוות. רק כעבור כמה שעות התעשתי וחזרתי להכרתי הבסיסית שעונש מוות אינו פתרון טוב לבעיה העומדת בפנינו. אך אם אני ושכמותי מגיבים כך על האלימות העיוורת של החבלנים, מה יגידו פשוטי העם, הנקלעים למצוקה נפשית ולמכוכה קשה ומחפשים מפלט מפניהן?

אני יכול להתנחם, כמו כמה מחברי באולם זה, בהוקעה החסודה של הטרור הפלשתיני וברכורים שאנו חוזרים ואומרים באוזני כול, שהטרור משרת אך ורק את הגורמים הקיצוניים משני המתנות ומרחיק את השלום.

רבותי חברי הכנסת, מי שסבור שיש דרך, כנותני

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, אנו מתקבלים לכ"ט בנובמבר, שהוא יום משמעותי, ובנושא זה, אני מזמין את חבר הכנסת מרדכי בראון להעלות את הצעתו לסדר-היום.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, וזהי ככל הנראה הפעם האחרונה בחיי שאני נושא נאום מעל במה נכבדה זו. ואף שהתפתחותי מן הכנסת נעשתה מתוך שיקול דעת יסודי וממושך ולבי שלם עמה, לא אכתיר שמתלווה לדברי כאן גם נימה של עצב.

ביליתי בין כותלי הבית הזה שנתיים אינטנסיביות מאוד. השקעתי בו הרבה מרץ וזמן. קניתי בו ידיים רבים, ואני מקווה — אויבים אך מעט. למדתי להבין לעומקה את העובדה, שהבית הזה, על כל ליקוייו וחסרונותיו, הוא הצומת הראשי שבו עובדת הדמוקרטיה הישראלית.

אני עוזב בטריקת דלת. להיפך. אני עוזב מתוך הכרה עמוקה בחיוניותה של הכנסת ומתוך הוקרה לרבים רבים מיושבי הבית הזה. אף-על-פי-כן, החלטתי להקדיש את נאומי האחרון לכמה דברי ביקורת קשים שיש עמר, שהם רק כן אוכל להוסיף תרומה צנועה אחרונה לשיפור תפקודה של הדמוקרטיה הישראלית.

כאשר הצעתי את הצעתי לסדר-היום לפני כשלושה שבועות, ניסחתי אותה כדלקמן: "כ"ט בנובמבר — החלום וסברו". זה היה לפני שלושה שבועות. אחרת, שעה קלה לאחר שסימתי לקרוא בכמה עיתונים את החיזוי המוזעזע של אירועי ירושלים שלשום, נקלעתי במקרה למזכירות הכנסת, והמוכירה שאלה אותי האם אני מתכוון לשבר או לסבר; לשבר כשי"ן או לסבר כסמ"ך. מחמת זעמי הרב עניתי לה: כתבי כשי"ן.

אני סבור שהחלום נשבר. אך להוותי אני נאלץ לומר, ששברים יש בו, או נאמר לפחות שהוא סדוק.

בקומת הממשלה מוצגת עתה תערוכת צילומים לזכור של דוד בן-גוריון, ובמרכזה מובא ציטוט מדבריו: "ארץ-ישראל היא ארץ דמוקרטית ואין היא יכולה להתקיים כלל בלי משטר דמוקרטי, בלי ערך האדם וחירותו, בלי אחריותו והכרת שליחותו. בלי יוזמתו החופשית והחלוצית לא היתה הארץ נבנית והמדינה לא היתה קמה ולא היתה מתקיימת".

אכן, מרבית אנו להשתבח בכך שישאל היא הדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון, ויש בכך, ללא ספק, מידה לא מעטה של אמת, אלא שכל מי שמדבר על דמוקרטיה בישראל, חייב קודם כול לזכור, שאם דמוקרטיה יש כאן, היא נוגעת רק

כמה פעמים ראינו איך השרים שחל ונסים נאלצים להתפנות מעיסוקיהם המיניסטרליים ולהיהפך למעין ועדה-זוטא של מסירי הסדרים. כאשר עשו זאת, הם שיחקו כפועל את התפקיד המיועד כרגיל ליושבים-ראש של הסיעות ולכלל חברי הבית. ממשלה שבה מכריעים הכרעות קרדינליות על דרך של פשרה בקבינט מצומצם, ואחר-כך נאלצים למכור את ההכרעות לממשלה כת 25 חברים, המורכבת ממש או משבע מפלגות, אינה יכולה להרשות לעצמה את הלוקסוס לשוב ולפתוח דיונים שכבר סוכמו בפורום פרלמנטרי. קוצר הרוח של השרים ושל ראש הממשלה, שראינו אותו הרבה פעמים כאן, על התמרדויות-זוטא של חבריהם לקואליציה, היה מוסתר אך בקושי רב.

במקום שהכנסת תחיה את חייה שלה כגוף ריבוני, תוך איזון נכון בין כל הסיעות ותוך ניצול מלא של כשרונות החברים, מסיריים קומץ אנשים מן הזרוע המבצעת את העניינים, והכנסת עונה: אמן! לפעמים לאחר אנקות ואנחות, אך בכל זאת: אמן.

ככנסת יש אחרי הכול גם אופוזיציה, מדולדלת ומפוצלת, אך חיה וגושמת. האומנם משקפת חלוקת ראשי הוועדות וועדות-המשנה את העובדה הזאת? במצב שנוצר, דימיית לי לעתים קרובות את הכנסת כמעין וירה ריקה, שמדי פעם משחקים בה משחק ריטואלי. כל היאטרון זקוק לבמה, אך הבמה אינה שותפה פעילה למשחק. ריטואלים חשובים כשהם לעצמם, אך תהליך של שקלא וטריא של ממש אין בהם.

לאורך כל הדרך התנגדתי לניצול התחוק והזבזבני של הצעות הא-יאמן, גם בתוך סיעתי, אך תופעה זו נובעת ישירות מן התסכול שהיה לנחלת כל מפלגות האופוזיציה. הא-יאמן הפך אמצעי לדרמטיזציה של נושאים, שהממשלה העריפה לטאטאם אל מתחת לשטיח. אך גם כלי זה נשחק והלך.

בנושא האופוזיציה, אדוני היושב-ראש, הרשני להעיר הערה נוספת. כשעתו נהג בן-גוריון לומר: בלי חרות וכלי רק"ח. כוונתו היתה להבטיח דה-לגיטימציה של שתי המפלגות הללו. איני מקבל את השקפותיהם, או את רוב השקפותיהם של עמיתי מרק"ח או מהרשימה המתקדמת לשלום, אך שתי המפלגות הללו מייצגות היום 30% מן האוכלוסייה הערבית שלנו, ודווקא בתור שכאלה הן לא רק לגיטימיות אלא טבעיות וכלתי נמנעות.

היינו עדים יותר מדי פעמים לניסיונות חוזרים ונשנים לפסילה עקרונית ואפרורית של מפלגות אלה על-ידי הימין, ולעתים גם על-ידי חברים מן המערך. זהו מחזה מביש, לרעתי, כששר מבקש להעביר הצעות לסדר-היום לדיונים בוועדה, אך מקפיד לבקש להסיר מסדר-היום דווקא את הצעתו של אחד מצגני המפלגות האלה. מחזה זה חוזר ונשנה בבית הזה פעמים רבות מדי. הגיע הזמן שהכנסת תחבר ותכיר בכוחות של ערביי ישראל לבטא את עצמם בחינות הפוליטיים על-פי דרכם-הם ועל-פי אמונתם-הם.

נעשה כאן ניסיון חוזר ונשנה לגזור גזירה שווה בין כהנא לבין הרשימה המתקדמת לשלום. אסתכן ותתנבא שכאשר תבוא שאלת הפסילה של שתי הרשימות האלה לכנסת הבאה בפני בג"ץ, יפסוק בג"ץ נגד כהנא אך יפסוק בעד הרשימה המתקדמת.

היום שבו החליטה הכנסת להסיר את חסינותו של חבר הכנסת מיערי בגלל דברים שאמר, שעליהם לא היו חובעים אותו לדין אפילו לא היה חבר כנסת, היה יום עצוב לפרלמנטריזם הישראלי.

הקונפליקט שאנו נתונים בו, למנוע, ביד חזקה או ביד רכה, עם עונש מוות או בלי עונש מוות, את המשך הרציחות ההתנכליות נגדנו, איננו יודע מה הוא סח. השאלה חייבת אפוא לחזור אלינו עצמנו: האם תוכל הדמוקרטיה הישראלית להחזיק הלאה מעמד כפי שהחליטה להחזיק במשך 60 שנה, ולהקיא מתוכה את אותם גורמים שצעדו שלשום ברחובות ירושלים וצעקו "מוות לערבים"?

לפני חודשיים-שלושה חודשים חוקקנו כאן את חוק ההסתה נגד הגזענות. סיעת ר"צ שאפה להוסיף בחוק גם סעיפים נגד אפליה ולא האמינה בייעילותו של החוק כפי שהוא הוצג. אך מה קרה לאותו חוק כפי שהוא חוקק? היש הסתה גזעית פרועה מקריאות "מוות לערבים"? האומנם הפעילה הרשות את סעיפי החוק, כפי שהוא התקבל על-ידינו כאן, או שמא הוא נהפך לנגד עינינו למלה ריקה?

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אף שישבתי כל ימי כנסת באופוזיציה, איני יכול להתעלם מן ההנחה הנכונה, שכאוגוסט 1984 לא היה מנוס מהקמתה של ממשלת האחדות הלאומית. מה שמקומם אותי הוא, שמבקשים לעשות מכך אידיאולוגיה חדשה, אידיאולוגיה של דמוקרטיה אחרת. ראש הממשלה מר שמיר יצא אומנם עם הקריאה לממשלת אחדות כבר בעת מסע הבחירות שלו, אך יורשה לי לחשוש שזה היה חרגיל מפוקח ומוצלח להישרד בשלטון, ושאליו השיג הליכוד יותר קולות והיה מסוגל להקים קואליציה צרה, היה עושה כן למרות האידיאולוגיה החדשה, ובדין היה עושה כן.

טעמה ויתרונה של שיטת המשטר הפרלמנטרית נעוצים בכך, שהיא מאפשרת הקמת ממשלה בעלת מדיניות ברורה, חד-משמעית וקוהרנטית למשך תקופת זמן סבירה, תקופה היכולה לאפשר לה, לממשלה, להוציא לפועל את מדיניותה. תפקידה של האופוזיציה הוא לנסות לשכנע את העם שמדיניות הממשלה אינה טובה ולהחליף את הממשלה באמצעות הצבעות א-יאמן או בתום קרדינציה. גם ממשלה צרה חייבת להתפשר על עקרונותיה, אך כאשר עקרון הפשרה מונח בלב לבו של הממשלה עצמה, הופכת הממשלה לכלי לא יעיל לביצוע מדיניות נועזת ומרצת. לו כוח היה בממשלת האחדות הלאומית, עדיף לפחות שנרע שבעל-כורחנו נפל העניין עלינו ולא נטעה את העם לחשוב שזוהי שיטת טובה כשהיא לעצמה, ונמשך לקוות ליום שבו יוכל מן הצדדים להקים קואליציה קטנה ולהשאר אופוזיציה גדולה.

זאת ועוד, ממשלת האחדות הלאומית, אשר כידוע לכול הרבה אחדות דעות ולכבות אין בה, מעצם בנייה ומנייה מנטרלת במידה רבה את עבודת הכנסת. די היה לראות כאן באולם, לעתים כה קרובות, איך הצד האחד של הקואליציה ורעם על הצד השני כאשר כמה מחבריו העזו להצביע לפי מצפונם ובניגוד למסורת הקואליציה. לעתים קרובות נדמה היה, שבמקום שהממשלה תהיה כלי הביצוע של הפרלמנט, הפכה הכנסת להיות במידה רבה כלי הביצוע, או נאמר לפחות כלי היישור של מדיניות הממשלה.

הייתי חבר בוועדת הכספים, שהיא בלא ספק המעשית מכל הוועדות, ויש בה לכאורה מאבקים ממשיים מאוד סביב עניינים ממשיים מאוד, עלי להודות שדווקא שם ראיתי לעתים קרובות חברים המצביעים לפי מצפונם ולא לפי תכתיבים אף-על-פי-כן. גם שם, לא כל שכן כאן במליאה, הוכרעו רוב הפלגות העיקריות מחוץ לכתלים אלה, אי-שם בבניינים הסמוכים, בחדרי הממשלה, או במפגש של קומץ מנהיגים מרכזיים של שתי המפלגות הגדולות.

להוציא כודדים, שנעמה לי חברותם וידידותם. החוויה של הכנסת כמועדון חברתי אכן תחסר לי, אך אם אתגעגע אוכל תמיד לשוב ולשבת ביציע האורחים המכובדים, או, אם תרצו, במזנון.

תודה לכולכם.

הי"ד ש' הלל:

תודה. אני מודה מאוד לחבר הכנסת בריאון.

ברור לכם, חברי הכנסת, שאין טעם להעמיד את הנושא להצבעה, במסגרת הצעה לסדר-היום, שהרי אם תחליט הכנסת לקיים דיון, חבר הכנסת בריאון לא יוכל לפתוח את הדיון. אם תחליט להעביר את הנושא לדיון בוועדה, גם אז הוא לא יוכל להציג את דבריו לפני הוועדה. לא עולה על דעתי של מישור להציע להסיר את הצעתו מסדר-היום. לפיכך, אני בטוח שחבר הכנסת בריאון בעצם מטפח בכך שהוא העלה את הדברים, ואולי גם יסתפק בדברים המעטים שאומר היום.

בפתח דברי אני צריך לומר, שאילו צריך היה להחליט, בהסתמך על אופן הצגתם של דברים ואופן הנאום, אם אדם ראי להיות חבר כנסת או לא, אני בטוח, שבשם כולכם אוכל לומר, שעצם ההופעה שלו כאן והצגת דבריו — גם אם לא כולם מקובלים על הכול — יש בהם כדי לקבוע: אכן חבר הכנסת בריאון יכול להיות חבר כנסת טוב. אם יש בדברי אלה כדי להביא אותו להרהור נוסף או למחשבה נוספת — אני בטוח שאיש מאתנו לא יצטער על כך. אני אומר את הדברים האלה, הגם שאני יודע שרצונו של אדם כבודו, ואני יודע שזה רצונו של חבר הכנסת מורליה בריאון. כול שאני יכול לומר הוא, שאנחנו מקבלים את הודעתו כאן על רצונו לפרוש מעבודת הכנסת כדבר שהוא הגה בו ושקל אותו שיקול אישי.

כמי שעמד פעם אחת במצב כזה והחליט להתפטר מהכנסת מתוך שיקולים אישיים, אני ודאי יכול להבין את הצער הזה של חבר הכנסת בריאון, וכמי שעמד בניסיון לאחר מכן, אני יכול לומר שאיני כל כך בטוח שזה צעד טוב. מכל מקום, לי ניתנה האפשרות לתקן את אשר עשיתי אחרי שהגשתי התפטרותי מהכנסת. יכול מאוד להיות, כי חרף הודעתו של חבר הכנסת בריאון, שזה לו נאומו האחרון כחבר הכנסת — איך אומרים: עוד ניפגש על פני המים, ואולי עוד ניפגש גם בכנסת.

אני יכול להבין את שיקוליו של חבר הכנסת בריאון, שאמר כאן היום במפורש שהוא חש תסכול מסוים בעבודתו בכנסת. רבים מאתנו שהכירו את חבר הכנסת בריאון לפני שהיה חבר כנסת יודעים, שהוא אדם בעל טמפרמנט של עשייה, אדם שמחליט, עושה ומבצע, איש צבא ואיש ביטחון. יכול מאוד להיות, שהמסגרת הזאת שאנחנו נתונים בה איננה בדיקת לרוחו ולטעמו. אני יכול להצטער על כך.

נשמעו פה היום בדבריו ביקורת מסוימת והערוה על דרך פעולתה של הכנסת. בדמוקרטיה שלנו, כייחוד במשטר זה של קואליציה רחבה, קואליציה לאומית, יש אכן בעיות, ולא אכחיש זאת. לא אחת ניסיתי להתמודד אתן. אולם, זוהי דרכה של הדמוקרטיה, זוהי דרכו של הפרלמנטריות, שהוא מתפש, מעבר לבמה הזאת שבה אנחנו נמצאים, את ניסיונות ההידברות והפשרות, שהן לפעמים טובות, לפעמים טובות פחות. אבל, אין דמוקרטיה המתנהלת אחרת, וכשם שלא יכולה להתנהל דמוקרטיה ללא הופעה בפרלמנט, כך איני מאמין שקיימת בעולם דמוקרטיה שבה כל המפגש, הוויכוחים, ההתמקחות וההתפשרות הם במסגרת ההופעות הפרלמנטריות. לפיכך, אני

הרשה לי, אדוני היושב-ראש — אני מתקרב לסיום דברי — להוסיף מלה אחת על עניין היחסים בין דתיים לחילונים. אין זה סוד שיש לי זיקה עמוקה למסורת ישראל ואף עניין רב בשאלות של אמונה. הכרתי מקרוב אנשים מן החוגים החרדיים ולמדתי להוקיר רבים מאוד מהם. אף-על-פי-כן עמדתו לעתים קרובות במאבק נגדם.

מדינת ישראל היא, בפועל, וכך צריך שחיה, מדינה מודרנית וחילונית. עובדת היותה מדינה של רוב יהודי מחייבת אותנו לטפח למען אותו רוב כמה היבטים חשובים הקשורים למורשת היהדות, אך אלו חייבים להיעשות על-פי תפיסתו של הרוב החילוני את משמעות המושג יהודי. יש, כמובן, צורך להתחשב בצרכיו וברגישותיו של המיעוט האורתודוקסי אצלנו, אבל כל עוד יהיה המיעוט האורתודוקסי אצלנו סבור, שחובה מוטלת עליו מצד אמונתו לדאוג גם לאורח חייו של החילוני — לא ייתם המאבק, ואף יילך ויחריף.

כאן נערץ ההבדל המהותי בין זכותם של הדתיים לחיות בשכונות שבהן אין תחבורה כשבת ובין דרישתם למנוע הפעלת הרכבל בחיפה, למשל. שהרי במקרה השני אין הם דואגים לאורחות חייהם שלהם אלא לאורחות חיי החילונים, וזאת אין הדיעה החילונית סובלת.

כמאבק על אופיה של הפרהסיה היהודית חייבים אנו להכריע, כמו בכל נושא ונושא, על-פי דעת הרוב. המחזה העגום שבו הליכוד מצביע כמעט תמיד כאיש אחד לטובת דרישות הדתיים: אף שיושבים בקיבו אנשים שבלבם, אני מאמין, חושבים אחרת ואולי אפילו מתקוממים נגד ההצעות, ואילו המעריך, כרוחב לבו, מרשה הצבעה לפי המצפון, ואז ההכרעה תהיה, כמובן, באופן אוטומטי לטובת הדרישות הדתיות, לא ישנה את העובדה, שבטווח הארוך לא יקבל העם את גזירות הכפייה הזאת, גם אם באופן טכני יושג למענה בכנסת רוב.

נאמר במקורותינו: אחרי רבים להטות, אך נאמר גם: ולא אחרי רבים לרעות. כיצד אפוא ניתן להבחין בין הטוב לרע? בראשית דרכה של האומה היו לנו עשרת הדברות. אחר כך עמדה לנו ההלכה. אך כוחה של ההלכה חש ושוב אין היא יכולה לשמש אבן בוחן מחייבת לרוב הציבור. חסרה לנו חוקה, אף שהקשיים לחקיקתה ברורים מראש, אך יכולנו לפחות לזרז חקיקתם של חוקי יסוד.

הכנסת האחת-עשרה תיזכר בתולדות הפרלמנטריות ככנסת אשר בלמה את חקיקתו של חוק-יסוד: זכויות האדם, ועובדה זו לא תעמוד לה לתפארת.

ביקשתי, חברי הכנסת, לומר לכם כמה מהיגיי לבי בטרם אפד מעליכם, אך איני יכול שלא לסיים את נאומו האחרון בלי להודות מקרב לבי ליושב-ראש הכנסת, חבר הכנסת שלמה הלל, ולהביע במלים, דלות מדי, לצערי, את הוקרת העמוקה לדרך שבה הוא מבצע את תפקידו. חוב של כבוד וידידות הוא לי גם לציין את עבודתו של חבר הכנסת אברהם שפירא, כיושב-ראש ועדת הכספים. אישיותו החמה, הניחול הסבלני והסובלני שבאמצעותו הוא מנווט את עבודתה של ועדה קשה ולעתים פרועה זו, כל אלה יקרו לי כפי שיקרה לי הידידות האישית שהתפתחה בינינו.

ואחרונים אחרונים חככים, חברי מסיעת ר"צ, יעמדו על התודה, על התמיכה החברית שתמכו בי לאורך כל הדרך ועל העונג שהיה לי לפעול במחיצתם. מעבר לכל זה, אני רוצה לכרך את כלל חברי הבית,

— ואני יודע שחבר הכנסת בראון אמר שאיננו מרגיש בנוח מדרך עבודתה של הכנסת — אולי יש כאן ביקורת שאנחנו צריכים לקחת לחשומת לבנו, האם אכן אנחנו מקבלים שצריך לשלוט בפרלמנטריות שלנו הקול החזק — "רדיו חזק", כפי שאנחנו מכירים — או שמוטב היה שיימצא בתוכנו יותר מקום לאותו ביטוי, שאומנם הוא נחרץ בעמדתו, אך הוא ביטוי של קול שקול ומאופק, ביטוי שיש בו לא נחרצות של דעה אחת אלא לכטיס פנימיים, כפי שגם היום שמענו אותם מחבר הכנסת בראון. אני חושב שהביקורת הזאת, טוב שנכתן אותה בעצמנו היטב.

ברגע זה כל מה שנותן לי הוא, להביע הערכה ותודה לחבר הכנסת בראון על תרומתו לחבר הכנסת, לאחל לו דרך צלחה בהמשך דרכו, מאחור שכן הוא בחר. אני בטוח שכדברים אלה תסתפקו אתם, חברי הכנסת, ויסתפק בהם גם חבר הכנסת בראון. אני יודע שאנחנו נפרדים ממנו כחבר הכנסת וחברים בו כידיד נאמן של הכנסת.

תודה רבה לכם.

ב. שאלות בעל-פה

למנות שופט, יודיע על כך ברשומות ריכנס את הוועדה. הסמכות לכינוס הוועדה ולקביעת מועד כינוסה היא בידי שר המשפטים.

3 ו-4. אני מודע למצוקת המתדיינים ולנושא ענין הדין לפני ימים אחדים נפגשתי עם שר האוצר והצגתי בפניו את המצב החמור של בתי-המשפט ודרישה לתוספת תקציבית למינוי שופטים ופרקליטים ולצרכים אחרים של מערכת בתי-המשפט. שר האוצר עיין בנושא שהוצג לפניו ופגישה נוספת בנושא זה אמורה להתקיים בימים הקרובים.

אני מקווה שפעולה נוספת במישורים אלה ואחרים, שתיעשה עליי משדרי, תישא פרי, כדי להקל לא רק את מצוקת המתדיינים ועניני הדין אלא גם את ביצוע התהליכים בבתי-המשפט. תודה רבה.

היור' ח' גרסמן:

תודה לשר המשפטים. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רמון.

חיים רמון (המערך):

אני רוצה לשאול את שר המשפטים, האם הוא מודע לחוות הדעת המשפטית, אשר מחייבת אותו לכנס את הוועדה מעת לעת, על-מנת למנות שופטים למשרות שהתפנו, וכי הוא איננו יכול להקפיד את עבודת הוועדה מטעמים שונים, כפי שפורסם, ונדמה לי שהשר חוזר עליהם גם כאן?

שאלה שנייה: האם אין השר חושב שהגיעה העת להעמיד בראש הוועדה למינוי שופטים כמדינת ישראל אדם שהוא משוחרר מכל שיקול שהוא וזו למערכת המשפטית?

והשאלה השלישית: האם השר אינו סבור, שהעובדה שהוא מכהן גם כשר התיירות וגם כשר המשפטים מונעת ממנו למלא את תפקיד שר המשפטים כראוי?

היור' ח' גרסמן:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דוד מגן.

דוד מגן (הליכוד):

כבוד השר, מן המפורסמות הוא, כי לאחרונה שיקול

חושב שבענין זה אולי החמיר עם עצמו והחמיר מדי אתנו חבר הכנסת בראון, בהשמיעו רק את הביקורת על הדרך פעולתה של הרמקורטיה.

לכסוף אני רוצה לציין, כי ראיתי בדרך עבודתו ובסגנון עבודתו של חבר הכנסת בראון תודמה חשובה לפעולתה של הכנסת. תודמתו היא בסגנונו, שהיה כל הזמן ועד עצם היום הזה סגנון מאופק, סגנון שאני מרשה לעצמי לומר שהיה מלווה באחריות גם כאשר הטיח בנו דברים קשים. גם בהיותו איש אופוזיציה הוא ידע לייצג כל עניין בצורה מכובדת. אני מרשה לעצמי לומר, במסגרת תפקידי, שכאשר רציתי לעתים שחברי כנסת יציגו את ענייניה של ישראל לפני ידידינו שבאו מבחוץ, ידעתי כי חבר הכנסת בראון, חרף היותו איש האופוזיציה, יידע לייצג ולהציג נאמנה את בעייתיה האמיתיות של ישראל. זוהי דוגמה לחבר כנסת היודע גם להיאבק על עמדתו הפוליטית ולתת לה ביטוי וגם לבטא את האחריות הלאומית שלו. הלוואי שדוגמה זו היתה עומדת לעיני כול.

ואני צריך לומר שהיום, אם אני עושה לעצמי דין-וחשבון

היור' ש' הלל:

חברי הכנסת, אנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: שאלות בעל-פה. והשאלת הראשונה בעל-פה: שאלת מס' 213, של חבר הכנסת חיים רמון — הקפאת פעולות הוועדה למינוי שופטים. בבקשה, חבר הכנסת חיים רמון.

213. הקפאת פעולות הוועדה למינוי שופטים

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, השבוע פורסם כי השר יודיע על הקפאת פעולות הוועדה למינוי שופטים.

אודה לשר אם ישיב:

1. מדוע הופסקה עבודה הוועדה?

2. מתוקף איזו סמכות חוקית הפסיק השר את עבודת הוועדה?

3. האם מודע השר למצוקת המתדיינים בבתי-המשפט עקב ההמתנה הממושכת לשמיעת תיקים?

4. מה ברעת השר לעשות על-מנת לקצר ולהמעיט את עניני הדין?

היור' ש' הלל:

תודה. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים א' שרר:

אדוני היושב-ראש, כבוד הכנסת, אני מתכבד להשיב על שאלת בעל-פה מס' 213 של חבר הכנסת חיים רמון כלהלן:

1. שר המשפטים לא הפסיק את עבודת הוועדה למינוי שופטים. מדובר בסך-הכול בעיכוב כינוס הוועדה לתקופה קצרה ביותר.

לדעתי, עבודת הוועדה חייבת להיעשות לאחר הכנה ראויה של הנושאים העומדים לדיון.

2. מכוח סעיף 7 של חוק בתי-המשפט [נוסח משולב], ההשמ"ד — 1984, הקובע כי "ראה שר המשפטים כי יש צורך

משמעותו החרת ייבוא שמן זית וזיתים, וכן ביטול הפיקוח על מחירי שמן הזית והזיתים, וכל זה נוכח קשיי השיווק שנחקלים בהם בעלי המטעים.

לכן ברצוני שהשר ישיב:

1. האם נוכח הפגיעה הצפויה בבעלי מטעי הזית, הוא יאמץ את ההמלצות הללו או ידחה אותן? האם הוא מוכן להודיע שמשרדו לא ינהג על-פי המלצות אלה?

2. מה הם הצעדים שינקט משרד התעשייה והמסחר, כדי להקל על בעלי מטעי הזיתים בשיווק תוצרתם?

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. אבקש משר התעשייה והמסחר להשיב.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

לא הוקמה שום ועדה משותפת של משרד האוצר ומשרד התעשייה והמסחר, שהיתה צריכה, כביכול, לרון בענף הזית. הוועדה שהוקמה דנה בנושא של ייבוא פולי סויה וליברליזציה של ייבוא שמן סויה וכוספת סויה. בשלב זה טרם הוחלט אם לקבל את המלצות הוועדה, שאינן עוסקות כלל בנושא הזיתים ושמן הזית.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. בבקשה, חבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד השר, הגשתי את השאלתא בהסתמך על מה שהתפרסם בעיתונות. עיתון "דבר" מ-24 בנובמבר דיווח על המלצות ועדה משותפת בראשות פקיד בכיר במשרדו, על-פי מינויו של יורם קליובסקי, המכיל בפועל של המשרד. מדובר על בדיקת האפשרות של החרת ייבוא שמן זית.

אם השר מודיע שאין מדיניות כזאת ואין כוונה כזאת, אני מסתפק בחשובה, ואני מקווה שהמשרד ינהג בהתאם לצורך להגן על תוצרת השמן ולא ינהג אחרת, כמיוחד כדי שלא יתפרש, או לא יוכן, שיש כאן מגמה להרוס את ענף שמן הזית, ענף המצוי ברובו המכריע בידי המגדלים הערבים.

האם אני מבין, שהשר מודיע לכנסת שאין מדיניות של ייבוא שמן הזית או ליברליזציה של ייבוא שמן הזית?

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ארוני השר, בהמשך לדברים. מדובר הן על ביטול הפיקוח בנושא של שמן הזית והן על ביטול הפיקוח בכלל, דבר שקורה בהדרגה האחרונים בענפים שונים. כפי שדוברת כזה הרגע על הכוונה לליברליזציה בייבוא שמן סויה. משמעותה של ליברליזציה היא הסרת הפיקוח.

על-פי מה שהתפרסם, מועסקים במשרדן 50 פקחים, שהם חברי תנועת החרות, במשרה מלאה במשכורת.

אבקש להשיב: או שאין הסרת פיקוח, קרי יש פיקוח; או שהם כבר לא מועסקים, או שהם אינם חברי תנועת החרות. אבל, המציאות שבה מועסקים עשרות אנשים בלא פיקוח ומקבלים משכורות אינה סבירה, ואני מבקש לדעת את הפרטים בנדון.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אליהו שפייר.

הדעת בבחירת שופטים הוא מעמיק, על אף התופעה הנפוצה שרבים מבין המועמדים מפעילים שדולות בלתי מוסריות, לדעתי. נוכח עובדה זו, ולאור כוונתן להצמיק את השיקולים בבחירה הגורלית הזאת, האם יש מחשבה לבקש מלשכת עורכי-הדין למנות ייצוג שלא יהיה פוליטי? כי ידוע שלשכת עורכי-הדין — בגלל התחרות הקיימת בתוכה — היא בסופו של דבר גוף פוליטי. המונע על-ידי שיקולים פוליטיים.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ס):

ארוני שר המשפטים, אני מתנצל על השאלה הישירה, ואני מבקש שלא לראות בה פגיעה אישית. מערכת המשפט בארץ היא אחד הדברים החשובים והחיוניים לתקינותה של הדמוקרטיה הישראלית. האם השר אינו סבור שהוא ייטיב לעשות, למען תקינות פעולתה של המערכת הזאת, אם יחפטר ויציע הסדר אחר כלשהו. בתוך החישובים הקואליציוניים של ממשלת האחדות לאומית, ובלבד שמי שינהל את המשרד הזה יהיה פנוי לנהל כהלכה וכרמה הדרושה למשרד כזה?

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. בכל מקום אפשר לשים סימן שאלה. בבקשה, ארוני השר.

שר המשפטים א' שריר:

הוועדה תתכנס בעתיד הקרוב, כאשר ייקבע המועד בתיאום עם כל חברי הוועדה.

הוועדה פועלת מכוח חוק של הכנסת. לכן כל זמן שהחוק קיים, אני חייב לכבד את הוראות החוק.

לחבר הכנסת מגן — אני יכול לומר שמצאתי הסדר קיים עם כניסתי למשרד לגבי הרכב הוועדה, כפי שהחוק קובע. השאלה שהעלת היא שאלה מורכבת מאוד. להתייחס בפומבי לכך — אני סבור שהדבר הזה יכול להביא אולי יותר נזק מתועלת. אבל יש בדברים שנאמרו על-ידך כדי לעודד מחשבה לגבי עתיד הפעילות כחחום רגיש זה.

לגבי השאלה השלישית, שהוצגה על-ידי חבר הכנסת צבן, אני מודה לו על העצה. הכנסת סוברינית להחליט כפי שהיא מחליטה, וכל זמן שיש לכנסת אמון בי, אמשך לשרת. תודה רבה.

חיים רמון (המערך):

גבתי היושבת-ראש, אני שאלתי שאלה לגבי ראשות הוועדה למינוי שופטים, ולא קיבלתי תשובה.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת רמון, אינני יכולה להכתיב לשר על מה להשיב ועל מה לא להשיב.

חבר הכנסת, אנו עוברים לשאלתא בעל-פה מס' 214: ייבוא שמן זית וזיתים והפיקוח על המחירים — מאת חבר הכנסת תופיק טובי. בבקשה, חבר הכנסת תופיק טובי.

214. ייבוא שמן זית וזיתים והפיקוח על המחירים

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושבת-ראש, אני מתכבד לשאול את שר התעשייה והמסחר:

ועדה משותפת של משרד האוצר ומשרד התעשייה והמסחר ממליצה להפוך את ענף הזית ל"ענף חופשי". דבר זה

אני מבקש לשאול:

1. הכך ינהוג בחלוצים שהתיישבו במצוות ממשלת ישראל כחבל ארץ שאינו נתון במחלוקת בין שתי המפלגות הגדולות המרכיבות את הממשלה?
2. האם ומדוע עומדת הממשלה מנגד ואינה מושיטה סיוע ליישובים אלו?
3. מה היא מדיניות הממשלה לגבי יישובי בקעת-הירדן?

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה. בבקשה, אדוני שר החקלאות.

שר החקלאות א' נחמקין:

גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת:

1. לא כך צריך לנהוג בחלוצים שהלכו במצוות הממשלה ובסיועה. אך ממשלות ישראל הורידו את תקציב ההתיישבות ב-50% והכפילו את היישובים הצריכים להם. לתקציבים, ב-100%. נוצרה מצוקה תקציבית והתיישבותית שאינני זוכר כמותה מאז התחלתי ללוות את המפעל ההתיישבותי, זה למעלה משלוש עשרות שנים.

כל פניותי, תביעותי ואזהרותי כמעט שלא העלו דבר. הנושא איננו על רקע של אי-הסכמה או אי-הבנה פוליטית, אלא של אמות מידה. לש נכונות והחלטה להקים יישובים נוספים מבלי להעמיד לרשותם את התקציבים הנחוצים.

2. לדעתי, בגלל מצוקה תקציבית וחוסר יכולת לקבוע סדר עדיפויות שונה מהקיים היום.

3. ועדת שרים בראשות ראש הממשלה דאג, שר האוצר ואנוכי, הטילה על ועדה מטעמה לבדוק את הנושא. המסקנות קשות ומחייבות תקציב שאיננו עומד לרשותי. לכן אני שותף לדאגה ולחרדה, אך אין ביכולתי לסייע בשטח זה מעבר לנעשה ולניתן עד היום.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת נחמיאס.

אהרן נחמיאס (המערך):

אדוני שר החקלאות, ודאי ידוע לך שבבקעת-הירדן יש 22 יישובים חקלאיים. 7 קיבוצים ו-15 מושבים. היום יש שם קרוב ל-3,000 נפשות, כאשר לפי התוכנית היו צריכות להתקיים שם 6,000 נפשות לפחות.

אבל לא זה הדבר המחריר. הדבר המחריר הוא, שכשנה האחרונה נטשו את האזור עשרות משפחות, ובמעלה-אפרים, שהוקם ב-1978, נותרו 260 משפחות. כאשר על-פי כל אמות המידה, נכון לעכשיו, היו צריכות להתקיים שם קרוב ל-700 משפחות.

אני רוצה לומר, שמבחינת העניין אני מזדהה עם יישובים שם. כי זה נעשה לפי החלטה של ממשלת המערך, שהיו חברים בה גם מפלגת העבודה וגם מפ"ס. אבל אני סבור שכתקופת שלטון הליכוד תועלו משאבים רבים לכיוון השומרון. מעט מאוד כוון לאזורי הפיתוח, ולא כלום כוון ליישובים בבקעת-הירדן.

לכן אני חושב, אדוני, שאין די בכך שאתה אומר שהוקמה ועדה. זה טוב ויפה. אבל צריך לעשות טיפול מיידי ורחוק, כדי לאפשר יציבות — — —

שר החקלאות א' נחמקין:

מה צריך לעשות? להוריד מהחינוך ומהרווחה?

אליהו שפיזור (המערך):

בלי להיכנס לשאלה אם צריך או לא צריך לייבא, והדבר טעון בדיקה, אני מבקש שכל ייבוא ייעשה במכרזים ולא יינתן על-ידי פקידים. כל ייבוא שמשרד המסחר והתעשייה מחיר, במצור זה או אחר, ייעשה על-ידי ועדת מכרזים, אשר תקבל את ההצעות הכוללות ביותר מיבואנים. ההצעה הזולה והטובה תתקבל. תודה.

הי"ר ח' גרוסמן:

אני מבין שהשאלה אחרי זה השאלה: האם תהיה מוכן להקים ועדה או לאפשר לייבא על-פי מכרזים? בבקשה.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:

לשאלתו הנוספת של חבר הכנסת תופיק טובי — לעצורנו, לא אחת מתפרסמים בעיתונים דיווחים בלתי-מדויקים. אני מגן על תוצרת הארץ באופן עקיף, ועושה מאמץ למניעת ייבוא ככל שרק ניתן — אני מעריך שיותר מכל קודמי. המגמה היא להגן על תוצרת ישראלית, אם זו תוצרת יהודית ואם תוצרת ערבית. מעולם לא הפרדתי, בתחום פעילותי בנושא, בין תוצרת של מגדלים ערבים לזו של מגדלים יהודים. יש לי עמדה ברורה: להגביל ייבוא ארצה ככל שהדבר ניתן.

לגבי שאלתו של חבר הכנסת רן כהן — ביטול פיקוח. לדעתי, בניגוד להצהרות שהושמעו לא אחת, ואף מפי אישים מאוד נכבדים, רמת האינפלציה הקיימת היום איננה תוצאה של כוחות הקנייה החופשיים בשוק. במידה רבה, היא עדיין אינפלציה כבושה, ולכן אנחנו והירים מאוד בהסרת הפיקוח. אם הייתה בעבר תוכנית לסיים את הפיקוח, חלקתי על הגישה הזאת.

אני רוצה גם לומר, לאור המצב כפי שאני רואה אותו, ולאור הצורך לשמור על רמת אינפלציה נמוכה, שעמדתי היום היא להמשיך בפיקוח גם מעבר לחודש אפריל שנת 1987. אני רוצה לציין, שעדיין כ-50% מן המוצרים נמצאים בפיקוח. בכונתנו, לאור המצב, להמשיך בפיקוח.

אשר לשאלה הנוגעת למפקחים — לא ניתן לקיים פיקוח כלא מפקחים. אבל, ברצוני לציין, שהשיטה של בדיקת עובדים לפי מפתח מפלגתי ומניעת חברי מפלגה זו או אחרת מקבלת עבודה היא נחלת העבר. זה היה קיים עשרות רבות של שנים בישראל בצורה קשה ואכזרית מאוד. השיטה הזאת חלפה עברה לה.

לגבי שאלתו של חבר הכנסת שפיזור, אני אשמח לבחון כל הצעה, והייתי מבקש מאוד מחבר הכנסת שפיזור להעביר לנו את הצעותיו. אני מבטיח שהן תיבדקנה באופן מיידי.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. אנחנו עוברים לשתי שאלות בעל-פה לשר החקלאות. חבר הכנסת נחמיאס יעלה שאלתא בנושא: יישובי בקעת-הירדן. בבקשה.

212. יישובי בקעת-הירדן

אהרן נחמיאס (המערך):

גברתי הישבת-ראש, אדוני שר החקלאות, יישובי בקעת-הירדן — מעלה-אפרים, מושב תומר ועוד — נמצאים במצב כלכלי קשה, פרנסתם דחוקה, והם שקועים בחובות בסך 25 מיליון דולר. 45 משפחות כבר עזבו את האזור, ואחרים יעשו זאת אם לא תושט להם עזרה מיידית.

ראשי היישובים מתאוננים על כי לא מקצים להם משאבים לקיומם ולקליטת חושבים חדשים.

בבקעת-הירדן, כיהודה וכשומרון — כמעט אפס. זה לא לזכותנו. אנחנו עם של שירותים, עם של רווחה; איננו עם של תעסוקה וייצור. אני מצטער על כך, אבל זה המצב. כך גם באזורים האחרים במדינת ישראל, אבל זה מאפיין מאוד את האזורים החדשים.

אנא, סעו לבקר בקצרים ותראו שם שירותים של עיירה עשירה. שלפי רמת השירותים בה צריכות להיות סביבה כארות נפט. אנחנו צריכים להיות גאים בשירותים, אבל אין שם תעסוקה.

דוד מגן (הליכוד):

יש שם בארות של מים מינרליים.

שר החקלאות א' נחמקין:

יש שם באר אחת של מים מינרליים, וגם ממנה אנחנו לא שותים בהתלהבות רבה, לצערי.

כל התקציב של היישובים האלה עובר ישירות ממשרד האוצר להסתדרות הציונית. למשרד החקלאות אין לא שליטה, לא שיקול דעת ולא זכות קביעה לגבי התקציב הזה, אף שהוא אחראי לתוצאות. הסיפור הזה קיים זה כמה שנים. אני לא הצלחתי, ויש סיבה לדבר, לשנות את השיטה הנהוגה כעשר שנים. מאז היה השר שרון שר החקלאות והשר ארליך ז"ל היה סגן ראש הממשלה ושר האוצר. שיטה זו נהוגה מאז, ולפי התקציב עובר ישירות ממשרד האוצר להסתדרות הציונית.

לכן אינני יכול לקבוע את סדר-העדיפויות הנראים לי. העליתי את הצעתי גם מעל כמה זו, והכרתי עליה כמה פעמים, וגם כשיחה שקיימתי לאחרונה עם ראש הממשלה, ואעשה זאת בכל מקום, מעל כל כמה ובכל הזדמנות. עד כמה שהדבר תלוי בי, לא אתן להקים שום יישוב נוסף, לא חשוב איפה, כל עוד לא נחלץ את היישובים הקיימים מהמצוקה הנוראה שבה הם נתונים. הלוואי שיכולתי להשפיע על מתן עדיפות שונה בחלוקת התקציב, אריאז אפשר היה להקים יישובים נוספים. אולם, אין בכוחי לשנות את סדר-העדיפויות.

אמרתי קודם רק ברמז, מה דעתי על סדר-העדיפויות הקיימים במדינה: שירותים ולא ייצור, ולא התיישבות, לעתים אפילו לא ביטחון.

אני מכיר את המצב ביישוב פעמי-תש"ז וגם ביישובים אחרים: יישוב זה אינו מתפרק בשל מצב כלכלי. אני מודיע באחריות, ואני עושה זאת בשמחה, כי אני רואה בזאת הישג לי ולמשרדי. מי שהחזיק מעמד ויצא מהשנים הקודמות בשלום, והוא איננו חייב את כל ביתו, משקו ורכושו לבנק, יכול היום להתקיים בכבוד מחקלאות. כל הצרות נובעות מכמה שנים שיצרו גירעון כספי, חובות וריבית, שאי-אפשר להחליץ מהם.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

שר החקלאות א' נחמקין:

סמוך עלי, שמה שאני אומר לך הוא מדויק. אני מקווה, שרמת הבדיקה והידיעה שלך מגעת עד הבנה — כי הרי לזה אתה מרמז — שמכל מה שחייבים לארגון הקניות, אף שקל איננו מגיע לארגון עצמו. הוא היה צינור מעכיר, ולמען השם, ולמען ההתיישבות, אנא הפסיק להיאחז בשטות הזאת. ארגון הקניות כשלעצמו איננו מהווה שום מטרד. הוא השקיע במפעלים לפי צורך ורצון ההתיישבות, כאשר, בלא יוצא מהכלל, של משרד החקלאות ומשרד התעשייה והמסחר. גם בימים אלה עושים זאת, אם כי בניגוד לדעתי. אני גם לא מאשר מפעלים, כל עוד לא תיפתרנה הבעיות של המפעלים הקיימים.

אהרן נחמיאס (המערך):

צריך לעשות דברים דחופים ביותר. אתה שואל אותי מה לעשות? אתה רוצה שנחליף חפקידים?

שר החקלאות א' נחמקין:
לא.

אהרן נחמיאס (המערך):

אתה שר החקלאות, ובאחריותך לעשות דברים, לעגן את המשפחות הנמצאות ביישובים האלה ולהכין תוכנית — יש תוכנית כידי המתיישבים — שתאפשר להרחיב, או לכל הפחות לתת להם עידוד, כדי שיוכלו לשכח לאורך הגבול הזה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד השר, הלוואי שהתוכב שמוטל על יישובי בקעת-הירדן היה רק 25 מיליון דולר. לפי מיטב ידיעתי, הוא גדול יותר.

באחרונה אנחנו שומעים דיבורים על הקמת יישובים נוספים, ואתה בעצמך אמרת שאחת הבעיות של הוועדה שהוקמה היא חוסר היכולת לקבוע סדר עדיפויות. מניסיוני ההתיישבותי אני יודעת, שקשה מאוד ולא-אחראי הוא להקים יישובים בלי להעמיד לרשותם תקציב. אי-לזאת, אני רוצה לשאול אותך, מה תהיה המלצתך לקראת שנת התקציב הקרובה נוכח המציאות של הכפלת ההתיישבות והקטנת התקציב להתיישבות? מהן ההצעות שתביא ותיאבק עליהן לקראת התקציב הבא לצורך יישובי בקעת-הירדן, ואני מוסיפה גם את יישובי הגולן. שבשנה הבאה נציין 20 שנה להקמתם?

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דוד מגן.

דוד מגן (הליכוד):

כבוד השר, השואל הנכבד ידידי חבר הכנסת נחמיאס ערכב, לדעתי, מין בשאינו מינו. מעלה-אפרים הוא יישוב עירוני, ואני חושב שהוא מצוי באחריות מניסטרטגית אחרת. הוא גם עומד לפני בחירות בשכוע הבא, כ"ב בדצמבר, ומי שביקר שם באחרונה יכול לראות את ההישגים המופלאים שהושגו שם.

מושב פעמי-תש"ז בנגב, כמו מושב תומר, כמו מושבים אחרים ביישובים אחרים ביהודה, בשומרון, בגולן ובכל חלקי ארץ-ישראל, שמבחינתי חד הם, נמצאים במצוקה. אבל מושב פעמי-תש"ז נמצא בפירוק, האם יש בידך למנוע את הפירוק?

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. בבקשה, אדוני השר.

שר החקלאות א' נחמקין:

לחבר הכנסת אהרן נחמיאס: אני מכיר היטב את החומר והפרטים על היישובים האלה, כי את חלקם הגדול ליוויתי בהקמתם והייתי שותף ללבטים, להצלחות ולקשיים.

אכן נכון, מעלה-אפרים איננו יישוב חקלאי והוא איננו בטיפול משרד החקלאות. אני מצטער על שמאז יום הקמתו, בניגוד לדעתי של חבר הכנסת מגן, אין שם תעסוקה. יש שם שיכון לתפארת, יש שם שירותים מצוינים. כל מה שקשור לשירותים שנותן עם ישראל — כולו הצלחה. כל הקשור למקומות פרנסה בכל היישובים הקהילתיים, ברמת-הגולן,

יעקב יוסף (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

תודה על התשובה, אבל אני מצטער על היחס האדיש השורר כלפי האוניברסיטה המורמונית, שאנשיה הם אנטיסמיים ביותר. לצערנו, כבר נקבעו עובדות רבות במבנה האדיר, שבנינו נמשך בקצב מואץ, אף שעדיין לא הוחתמו על המסמך המחייב. מבחינה זו, אין לנו שום התחייבות.

מדוע לא יורה השר להפסיק מייד את הבנייה, עד שלא יחתמו, כדי שלא נהיה צועקים על מה שעבר, בלי יכולת לאכוף את חוק המיסיון עליהם?

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (מורשה"פא):

אדוני השר, ועדת השרים שהוקמה עליידי הממשלה בנושא האוניברסיטה המורמונית סיימה את תפקידה, כביכול, בהחלטה לדרוש מראש הכנסייה המורמונית ומראשי האוניברסיטה בארצות-הברית כתבי-התחייבות, שלפיו לא יפעלו בשיטות מיסיונריות.

האם ידוע לכבוד השר, שעוד בעת הדיונים בוועדת הפנים של הכנסת בהצעה לסדר-היום שהועברה אליה מהמליאה, הופיעו נציגי המורמונים עם היועץ המשפטי שלהם, עורך-הדין קוקיה, וכבר לפני כשנתיים כמעט נתנו, והדבר נמצא ביד, כתבי-התחייבות תחתם על-ידי ראש הכנסייה וראשי האוניברסיטה? מה הועילו חכמים בתקנות? האם אין כאן הונאת הציבור?

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת מרים גלורית-עסה, בבקשה.

מרים גלורית-עסה (הליכוד):

אדוני השר, אני חושבת שבכל הנושא של המורמונים היה מחול מלכתחילה. אני גם רוצה לבקש מחברי הבית ומכל אלה שאכפת להם הנושא המורמוני, שלא לכנות אותם בשם "אוניברסיטה", המוסדות להשכלה גבוהה כלל לא הסכימו לאשר להם להשתמש בשם זה. זוהי גם הטעיית הציבור. המוסדות להשכלה גבוהה בישראל רשאים וחייבים לשמור על השם הזה או על התואר הזה, וכאמור הם לא העניקו להם את הרשות להשתמש בו. כך שאני מבקשת מחברי הבית שלא להעניק להם בלא יודעין את השם "אוניברסיטה".

דב שילנסקי (הליכוד):

צריך לקרוא לזה, בפשטות מיסיון. כפי שזה באמת.

מרים גלורית-עסה (הליכוד):

סליחה, אני לא מעטרת אותם בשמות. אני רק רוצה לומר מה אני מבקשת שלא יעשו.

אדוני השר, אם במדינה נאורה כמו שווייץ קיים חוק האוסר מכירת אדמה לזרים, מדוע לא חשב מדינת ישראל על המדוכה ותחפש איך לחוקק הצעת חוק דומה לזו? אני רוצה לומר, שאני הגשתי הצעת חוק, אבל היא לא נדונה בגלל כל מיני סיבות שאני לא מקבלת אותן.

האם אדוני השר יתמוך בהצעה שאני אגיש בנושא של אי-מכירת אדמה לזרים, שהיא בעצם המוצר היחיד הגדול שבבעלות מדינת ישראל?

לבסוף, כעמדת בניינים ביקשתי בכתב מהשר, שעד שיוחק החוק, אם יוחק, שהשרים יחתמו כפועל ולא פקדיהם, ואיני

היו"ר ח' גרוסמן:

אדוני השר, אני חייבת לשמור על מסגרת השאלתא. אם רוצים, אפשר להגיש הצעה לסדר-היום.

שר החקלאות א' חזמקין:

אני עונה במסגרת השאלתא.

היו"ר ח' גרוסמן:

לא, במסגרת הזאת עכרת את הזמן.

שר החקלאות א' חזמקין:

הזמן או השאלתא?

היו"ר ח' גרוסמן:

לשאלתא יש זמן קצוב.

שר החקלאות א' חזמקין:

אם כן, אני מצטער שעל יתר הדברים אשיב לך בפירוט רק בפרוידור. עכשיו אומר רק, שעיקר הבעיה של היישוב פעמית-ש"ז כרגע הוא ארגוני וחברתי, ולא כספי.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. השאלתא הבאה, בנושא האוניברסיטה המורמונית, מופנית גם היא לשר החקלאות. חבר הכנסת יעקב יוסף, בבקשה.

215. האוניברסיטה המורמונית

יעקב יוסף (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

כבוד השר, הממשלה הקימה ועדת שרים, חו כחנה את נושא בניית האוניברסיטה המורמונית על הר-הצופים. עתה, לאחר שחלפו חודשים מספר מתום דיוני ועדת השרים, אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם מומשו החלטות ועדת השרים?

2. אם לא — מתי יומשו?

3. כיצד מתכוון כבוד השר להבטיח לבל יעסקו המורמונים בפעילות מיסיונרית?

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. בבקשה, אדוני השר.

שר החקלאות א' חזמקין:

בתשובה על השאלתא של חבר הכנסת יעקב יוסף הנני להשיב:

1. בהחלט כן.

2. ראה תשובתי על שאלה 1.

3. — — —

אלהו בן-אלישר (הליכוד):

ראה תשובתי על שאלה 2.

שר החקלאות א' חזמקין:

לא, לא עד כדי כך.

3. אני מכינים תוכנית, בעצה אחת עם היועץ המשפטי לממשלה, שבהסכם עם חותמי החוזה עם מינהל מקרקעי ישראל יהיה סעיף שלפיו לא יעסקו החותמים בעבודה מיסיונרית, וזוהי במרוק החלטת ועדת השרים לנושא הקמת האוניברסיטה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יעקב יוסף.

עתה קשה מאוד להחזיר את הגלגל, וזה יתאפשר רק במאמץ עליון, לפי סעיף שעליו תהיה הסכמה. ואכן, המורמונים מודעים שלא חזרו בהם מהודעתם בוועדת הפנים שהם אינם מתכננים לעסוק בעבודה מיסיונרית. לאור זה אנתנו מכינים את הסעיף.

לחברת הכנסת גלוריה-העסה — יש חקנה שעברה במועצת מינהל מקרקעי ישראל. לא חוק שעבר בכנסת, שאין מוסרים קרקע לזרים אלא באישור אישי של השר. זה מקשה מאוד, זה מכביד מאוד. כך נוהגים, ואין מסירה ואין מכירת דירה בארץ אלא אם כן אני בדקתי ואישרתי אותה אישית. אינני יודע אם יש צורך להוסיף על זה חוק, אבל אני אינני מתנגד.

היו"ר ח' גרוסמן:
חודה רבה.

ג. הצעות לסדר-היום

נשק לאירן

הממשלה את השקרים? האם הכנסת אמרה מלה אחת? כל העולם מדבר, ורק אחרי שבועות מתכנסת הכנסת לדבר בנושא זה חשוב, וביום זה קודר למדיניות החוץ הישראלית, שהיא מדיניות הקיסר הישראלי.

אני, רבותי, כאזרח ישראלי, כחבר הכנסת, כחבר ועדת החוץ והביטחון, כפטריוט ישראלי, בכל פעם שיש סתירות בין הגרסאות, חילופי גרסאות, אני מאמין לגרסה של ממשלת ישראל. ואין אפשרות אחרת? כאשר, למשל, הממשל האמריקני אומר שישראל העבירה כסף ל"קונטראס", וממשלת ישראל אומרת: להד"ם, לא היו דברים מעולם, יש לי ברירה? אני מאמין לממשלת ישראל.

כאשר שר החוץ האמריקני אומר: אני לא ידעתי, וכאן מפזרים איתותים שאכן ידע גם ידע — אני מאמין, ופירושו של דבר שהידיד הקרוב, הגדול והמוכח ביותר שלנו בארמיניסטרציה בושנינגטון איננו אומר אמת. ואם אומרים בארצות-הברית באופן הרשמי והמוסמך ביותר שעקפו את הקונגרס, שהקונגרס לא ידע דבר וחצי דבר, ואנתנו אומרים: לא דובים ולא יער — אני מאמין. ואם אומרים שהיו משלוחים מאחורי הגב, ואולי אפילו מאחורי גבו של הנשיא, כפי שנמסר אתמול בהודעה רשמית — אני מאמין. כאזרח ישראלי פטריוט אני מאמין לממשלה.

ואני שואל עכשיו את שר החוץ: איך זה קרה שהידידה הגדולה ביותר שלנו, האמיצה ביותר שלנו, טופלת עלינו שקרים כאלה? איך הגענו למצב שטופלים עלינו שקרים כאלה?

שר החוץ ש' פרס:
איפה זה נאמה?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הכול בהודעה הרשמית שנתפרסמה אמש.

שר החוץ ש' פרס:
צטט מה אמר מזי.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני שר החוץ, אני אצטט גם אצטט, כל הדברים שאמרת כאן הם דברים שנמסרו בהודעות רשמיות מובהקות של ארצות-הברית ושל הממשל.

מזלזלת כאן בכבודו של אדם. חשוב שהשרים הנוגעים בדבר יחתמו כמו ידם ויתנו דעתם על מה הם חותמים.

היו"ר ח' גרוסמן:
חודה רבה. בבקשה, אדוני שר החקלאות.

שר החקלאות א' נתמקין:
הוועדה קבעה, והממשלה אישרה, כי אין כל אפשרות למנוע ולהפסיק בנייה באוניברסיטה. הסעיף יוכנס רק בזמן שהחווה הזמני יוחלף בחזקה קבוע בין הבונים לבין מינהל מקרקעי ישראל. לכן אנתנו מכינים עתה את הסעיף ואיננו יכולים למנוע המשך הבנייה.

לחבר הכנסת ורדיגר — אכן אתה צודק, ההסכם היה קשה והוא נעשה לפני כשלוש שנים או למעלה מזה, באישור כל המוסדות, לרבות המוסדות שבראשם עמדו אנשים יראי שמים.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנתנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: נשק לאירן. רשות הדיבור לראשון המציעים, חבר הכנסת יוסי שריד, ואחרי — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת, כבר נאמר לנו השבוע, ומן הסתם גם יאמר לנו כאן היום, שעניינים מסוימים — החשאיות, הסודיות יפה להם, ובעניינים מסוימים אנתנו צריכים לסמוך על המנהיגים העומדים בראש. אני רוצה לומר כבר בתחילת הדברים לשר החוץ וממלא-מקום ראש הממשלה, שאנתנו איננו סומכים, סמכנו די והותר — סמכנו במלחמת יום-הכיפורים, סמכנו במלחמת לבנון, סמכנו בהבדל, כפרשת השב"כ, סמכנו, כהבדל, כפרשת פולרד, ואנתנו לא סומכים עוד.

בכלל, המשטר הדמוקרטי איננו משטר של "סמוך", אדוני. יש משטרים של "סמוך", יש משטרים של "האח הגדול" שצריך לסמוך עליהם. המשטר הדמוקרטי איננו משטר של "סמוך". המשטר הדמוקרטי הוא משטר של חסמים, כלמים, איזונים ופיקוח, והמוסד הזה, הכית הזה, הכנסת הזאת היא המוסד המפקח. אני יכול לקבוע בוודאות גמורה ובמלוא הסמכות, שעד לרגע זה הכנסת מעלה בתפקידה, משום שהיא לא פיקחה כהוא-זה על הפרשה של עסקאות הנשק לאירן.

נאמר לנו השבוע, ומן הסתם עוד יאמר לנו גם היום, כך אני משער, שאל נטפול שקרים על הממשלה ואל נטפול שקרים ועלילות על מדינת ישראל — דברים פטריטיים מאין כמותם. ואני רוצה לשאול את הממשלה ואת נציגה שר החוץ וממלא-מקום ראש הממשלה: מי טופל על הממשלה את השקרים ואת העלילות האלה? הרי הכנסת אינה טופלת, הכנסת איננה יודעת, הכנסת לא דיברה בנושא הזה, לא פצתה את פיה. הכנסת החרושה, ובכלל זה גם האופוזיציה.

מי טופל על הממשלה את השקרים? אני מסוגל לאתר עכשיו רק שני גורמים שטופלים שקרים: הגורם הראשון — האמריקנים, אולי: הגורם השני — הממשלה עצמה, המזרימה את האיתורמציה הזאת כמו זרם מים אדירים, ובכלל זה ריאיון ל"ניו-יורק טיימס" של אדם, שמתכסה בלבוש של פקיד בכיר, ואולי הוא מתגלגל בדמותו של שר בכיר. מי טופל על

את המעשה שלא ייעשה — להתערב באינטריגות ושינגטוניות, לשחק בתוך ושינגטון, ואנחנו משחקים באש, ממש באש.

יסולח לי אם אומר, עם כל ההבדלים, שפרשת מכירת הנשק לאיין מזכירה לי בהרבה מובנים את מלחמת לבנון. נכון, אין כאן אברות בנפש. אבל יש כאן אברות באמינות ישראל, בשמה הטוב של ישראל, במעמדה, ביחס החוץ שלה. היא דומה מאוד למלחמת לבנון, כי מדובר במצב של מהרפתקה להרפתקה באותה הרפתקה. כפי שסיפרו לנו שיש לנו בסיס, שיש לנו משענת נאמנה להתבסס עליה בלבנון — ואנחנו יודעים לאן הגענו עם המשענת הזאת — כך אולי סיפר מי סיפר, שיכולה להיווצר לנו משענת נאמנה כזאת. אני אומר: כל הרפתקה סופה דומה.

מה לא אמרתם ולא נשאתם לשווא. יצרתם רושם שמדובר, או נוצר-רושם שמדובר בגורלם של בני ערובה, אולי אפילו בגורלם של יהודים, ודאי וגורלם של ידידות בינינו לבין ארצות-הברית. ואני אומר: עד אנה ועד מתי תישאו לשווא את כל הדברים הללו?

מה אני מצפה משר החוץ היום? אני מצפה ממנו שישב באופן בהיר וברור על השאלות הבאות, משום שאני מרשה לעצמי לומר שלא תמיד אתם מגינים על סודות המדינה אלא לעתים קרובות אתם מגינים גם על עורכם. אני רוצה לדעת, ובלאו הכי ייודעו הדברים — כל הציפורים, מעל כל הגנות, מצפצפות, מציצות וציצו. לכן מוטב שתעמדו ותתייצבו לפני הכנסת ותאמרו את כל האמת כולה: ממתי אנחנו מוכרים נשק לאיין ומה מכרנו? מי מחליט או מי החליט על המכירה ומה היו נימוקיו? האם כל המכירות נעשו בידיעת האמריקנים, ועל דעת מי בממשל האמריקני? של מי היתה היוזמה ומי דחף לה? מה היו פירותיה של המדיניות הזאת? מה היה חלקם של סוחר הנשק הפרטיים — שאלה מאוד מאוד מעניינת. בכל זאת, אנחנו רוצים לדעת מה תפקידם של היועצים הפרטיים האלה שכבר ידענו את תפקידם בנסיכות אחרות? מה המסקנות שיוסקו כלפי המעורבים בעסקה הזאת, אם בכלל, ומי ייתן דיווחשכון ומי ייתן דין?

אני מסיים בכך שהכנסת, מצדה — כפי שעושה כל פרלמנט מתוקן בעולם — לאחר שהיא לא פקחה עין ולאחר שלא קיימה את הפיקוח על מכירות נשק, כפי שצריך להיות, צריכה להקים מתוכה ומטעמה ועדת חקירה, כדי לבדוק מה קרה ומה הן המסקנות המתחייבות, משום שעברה תקופת ההתעלמות. ניסיתם בהתחלה להתעלם, זו פרקטיקה ידועה אצלכם. עברה גם תקופת ההכחשה, הכחשתם, גם התקופה הזאת עברה. עכשיו הגיעה תקופת החקירה.

הי"ד ח' גרוסקי:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו עוסקים היום באיחור רב מאוד באחת הסוגיות החמורות ביותר בחיי מדינה, בחיי מדינת ישראל, בהיותה חלק ממשפחת העמים, בהיותה מדינה ריבונית. מדינה ריבונית צריכה לקיים יחסים עם העולם, ואלה לא תמיד יכולים להיות היחסים הטוהרים ביותר, מפני שיש צרכים ואינטרסים של המדינה, אבל צריכים להיות גבולות. הבעיה משפיעה גם על המתרחש מבית — אין כל הסיפור המתגלגל יום ויום לנוג עניינו מתחיל להשפיע על המוסר הציבורי של הנושאים באחריות לניהול מדינת ישראל, וכסופו של דבר על אזרחיה.

מדוע אני מאמין? כי לנו, כידוע, יש מנהיגות אמינה ואמיצה, שכאשר היא מסתבכת באיזה עניין, זו הנורמה המקובלת אצלה: היא יודעת להתייצב בפני העם, תמיד, ולומר לעם את האמת. והיא חיה גם על-פי נורמה נוספת: המנהיגות האמינה והאמיצה שלנו יודעת למסור דין-וחשבון גלוי והיא גם יודעת לתת את הדין.

מדינת ישראל היא המדינה הדמוקרטית היחידה בעולם שגם כאשר היא מסתבכת בעניינים חמורים מאין כמותם, איש בה אינו נוטן את הדין ואיש אינו הולך הביתה, והכול נשארם על מכונם. ומה הפלא שאנחנו מסתבכים אחר כך חוזר והסתבך בעניינים כל כך אומללים, כאשר כל אחד יודע, אפילו פקיד, שהוא לא יצטרך ללכת הביתה?

הממשלה שלנו, כפי שבעלי בריתנו וידידינו המובהקים בארצות-הברית מתארים אותה עכשיו, היא ממשלה חסרת אחריות, חסרת תכונה וחסרת אמינות. אני שואל את עצמי, האם אנחנו יכולים לכנות אותה היום אפילו "ממשלה של ברעמים"?

אני שואל — אחרי שאתם, כידוע, אומרים את כל האמת לעם, כפי שאמרתם בפעם הזאת ובפעמים אחרות את כל האמת לעם, ואת כל האמת לכנסת, ואת כל האמת לוועדת החוץ והביטחון — אני שואל: האם בכל זאת נותרת אמת כדי שתאמרו אותה לעצמכם? לעצמכם: האם אתם אומרים אמת לעצמכם, האם אתם נותנים דין-וחשבון, לא לנו, כי לנו אתם לא נותנים, האם אתם נותנים דין-וחשבון לעצמכם על מה שאתם עושים? ומה היא האמת?

מכירת נשק לאיין, רכותי, היא צידוף של הרפתקנות והשתטות, של הפקרות, והייתי אומר כסילות. זהו הצידוף, משום שמכירת נשק לאיין היא עידוד במישורן לגורם הקיצוני ביותר במזרח התיכון. אם תפרוץ בעירה גדולה באזור הזה, יש להניח במידה רבה של ודאות, שאת הבעירה הזאת יבעירו או יבעיר הפונדמנטליזם האסלאמי הקיצוני, שאיין מייצגת אותו. במכירת נשק לאיין יש כדי לעודד טרור. זהו עידוד ישיר לטרור, שפגיעתו רעה ככל מקום ופגיעתו רעה במיוחד עכשיו בדרום-לבנון, ואנחנו הקורבנות, גם אנחנו.

במכירת נשק לאיין יש משום פגיעה בגורמים המתונים ביותר במזרח התיכון, פגיעה גם מבחינתנו וגם מבחינתה של ארצות-הברית, ובראש ובראשונה בירדן ובמצרים. במכירת נשק לאיין משתרבב שמה של ישראל בפעם המי יודע כמה בעסק מלוכלך. הייתי אומר: ריבונו של עולם, מתי נזכה ליום, כפעם הראשונה, שבו כשיתפרסם עסק כזה מפקפק ומלוכלך, אנחנו לא נהיה מעורבים בו. פעם אחת שנוזה ליום. אני מתפלל.

אומרים על הממשל של רייגן שהוא ממשל של טפלון. אני אומר שהממשלה שלנו היא ממשלה של מחבת פח. היא ממשלה של מחבת פח כי הכול נדבק בה והכול מכחים אותה. במכירת נשק לאיין יש כדי לפגוע בידידינו הטובים ביותר בווינגטון, עד כדי כך שנגיע למצב, וחס וחלילה שלא נגיע למצב כזה, ששומר נפשו שם ירחק מאתנו כאן.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, שזו איננה הפעם הראשונה שאדם ככיר בממשל צריך להתפטר בגלל מה שנחשב או מתפרש או מצטייר, או זהו הרושם שנוצר, שיש בינו לבינינו איזון קנוניה. מזכיר המדינה לשעבר, אלכסנדר הייג, כבר היה צריך לפרוש על רקע מאוד דומה. אני שואל: האם לא די לנו באינטריגות שלנו בירושלים, כדי שאנחנו נעשה

מרכזי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני מגלה את זה. שתקתי ולא אמרתי דבר, ולא העליתי את זה. ואיש לא ידע. אחר כך חזרתי ופניתי אל השר ארנס בשני מכתבים, ואמרתי לו, שאני חושב שצריך לדון בזה בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת. אני מוותר על כבודי, לא אני רוצה לדעת זאת, כי אני חבר בוועדת החוץ והביטחון, אבל שחברי הוועדה הזאת יידעו.

ב"מ 16 במאי 1984 פניתי שוב — —

מאיר כהן אביב (הליכוד):
אתה גורם לכך ששרים לא ידברו להבא בארבע עיניים עם חברי כנסת.

מרכזי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
יכול להיות, יכול להיות.

— — —
וכתבתי לשר הביטחון מכתב גלוי: לאחר התבטאותו המפורשת של שר הביטחון לשעבר, השר כלי תיק היום אריאל שרון, ואני מסתמך על פרסום שלו, שלפיו אכן נמכר ציוד צבאי לאירן, וכצלן של ידיעות מארידות על הפעלתם של תאי גזים באירן, שבהם נעשה שימוש בנו ציקלון B, דומה כי אין עוד להתעלם מהאספקטים המוסריים הכרוכים במכירת נשק למדינה זו, רש לקיים דיון מקיף בנושא בוועדת החוץ והביטחון.

זה כל מה שביקשתי — לקיים דיון בנושא זה בוועדת החוץ והביטחון. אפילו לא רציתי לדעת את האינפורמציה, כי אני חבר בוועדת חוץ וביטחון.

דוד מגן (הליכוד):
מהוועדה היו מוסרים לך.

מרכזי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני יודע אם היו מוסרים או לא. אבל אני יודע דבר אחד, שמדינת ישראל המשיכה להגיד: אנחנו לא מוסרים אינפורמציה על מכירת נשק, אנחנו לא מוסרים אינפורמציה על עסקות של מדינת ישראל, כי זה יכול לפגוע בכיטחון.

אני חושב שמה שיצא עכשיו ולאן שהדברים התגלגלו, והדברים שאמר שר המשפטים האמריקני, בין שהם נכונים ובין שאינם נכונים, אבל הגיעו ידיעות על כך שהוא אמר אותם, והאמריקנים נחשבים לידידים שלנו, הרי זה פוגע בכיטחון מדינת ישראל יותר מכל דבר אחר. אני חושב שאנחנו הולכנו את הדברים עד כאן. אנחנו גרמנו לכך בהתנהגות לא חכמה מצדנו, על בסיס של מעשים לא-מוסריים. אנחנו הבאנו לכך שכל הניסיונות של ראש הממשלה ראתמול שמעון פרס, שעשה ניסיונות כנים, ואני מאמין לו, לשפק את תדמיתה של מדינת ישראל בעיני הבריות בעולם, והוא הצליח בכך, היום לא יצליחו עוד. אני חושש שמה שמתגלה עכשיו ומה שנעשה עכשיו יזהם שוב את פרצופה של מדינת ישראל. זה כואב לי מאוד.

אני יכול לחלוק על מדיניות החוץ של המדינה ואני יכול להתווכח על המדיניות שלה בתחומים השונים, אבל אינני רוצה שנגיע לכך שנוצג בכל העולם לא סתם כסוחר נשק, אלא כבוששים במים העכורים ביותר. ככל אותם מים שאמריקה דוחה אותם ואומרת שבהם היא לא כוונת, ישראל משחקת שם תפקיד כדי להוכיח ידידות לארצות-הברית. ואז אומרים החברים שלנו כאמריקה, החברים שאותם אנחנו רוצים להרשים כביכול, שהם לא ידעו מזה כלל, ושזה נעשה מאחורי גבם. אז מה הועילו חכמים בחקנתם?

הרי כל עיתונות העולם כחבה על הפרשה הזאת של מכירת נשק לאירן בלי סוף, בכמויות אדירות. מי שרוצה קטלוג חלקי יכול לראות זאת בעיתון "הארץ" מאתמול. המפרט רק חלק מהפרסומים שהיו בכל העולם בנושא הזה משנת 1982 עד שנת 1986.

אנחנו שותקים. הממשלה שותקת. הכנסת לא דנה בנושא. נראה כאילו נעשה הדבר באיזו רפובליקה בננות או ברפובליקה רחוקה עוד יותר.

אני חושב שהגיעה העת — אף כי באיחור ואף כי בשלב שבו אנחנו כבר צריכים להתגונן, מפני שלהכות על חטא ולהסיק מסקנות לגבי העבר, ולהזהיר את עצמנו כבר לא נוכל — שבה אנחנו חייבים לעשות בדק-ביט יסודי, אדוני השר, אדוני מלא-מקום ראש הממשלה.

דבר אחד צריך להיות ברור, ואני אומר זאת בתחילת הדברים. צריך להיות ברור שאנחנו לא יכולים לשחק עוד עם הפרשה הזאת. אנחנו צריכים לגלות אומץ ולגלות את הפרשה כאופן ציבורי. אנחנו צריכים להסיק מסקנות. אם יש אשמים ואחראים, צריך להאשים אותם ולכוון אליהם בתביעה שיסיקו מסקנות משפטיות או ציבוריות. אנחנו צריכים גם להסיק מסקנות לעתיד ולקבוע שלמדינת ישראל לא יכול להיות חלק בכל עסקת נשק מכוערת ומעוררת וזועזוע הנעשית בעולם.

אני חושב שמדינת ישראל, יותר ממדינות אחרות, חייבת להביא בחשבון שהיא אינה יכולה לפעול בלא אלמנט מוסרי בפעולותיה. אני רוצה להיות טלית שכולה תכלה, אני רוצה לדבר בשם צדקנות גמורה, אבל איזה אלמנט של יושר, איזה אלמנט של מוסר חייבים להיות במעשינו. צריכים להיות גם אילו קווים אדומים, שעם משטר כמו המשטר החומייניסטי, שהפך אצלנו לשם דבר, לדבר לא-אנושי השייך לחשכת ימי-הביניים, אנחנו לא עושים עסקאות, כביכול לטובת כל מיני מטרות נעלות ולמען מדינת ישראל. ייתכן שהמחליטים על כך חשבו שעלידי כן הם משיגים תוצאות חיוביות. אם כן, לא רק החשיבה שלהם היתה מוטעית, גם התוצאות היו מוטעות.

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, כבר בתחילת שנת 1984, בפברואר 1984, פניתי אל שר הביטחון דאז, השר משה ארנס, ושאלתי אותו: על-פי פרסום ב"ניוויקי", ארצות-הברית מפעילה לחצים על ישראל להפסיק מכירות נשק לאירן. ואני שאלתי אם הידיעה הזאת נכונה? ואם היא נכונה, מה היו השיקולים בעניין זה. קיבלתי הודעה משר הביטחון דאז, השר ארנס, שאמר לי: בהתאם לסעיף 41 לחקיקת הכנסת, הנני מסרב להשיב על שאלתך, שכן אין נוהגים לאשר או להכחיש ידיעות המתפרסמות בעיתונות ועניינן עסקות של ייצוא ביטחוני.

זה בפני עצמו איננו כל הסיפור. בין המכתבים היתה לי שיחה עם השר ארנס, והוא ביקש ממני לקחת בחזרה את השאלתא שלי, והוא אמר: את האמת אני יכול להגיד, ואני לא יכול לשקר לכנסת; לכן קח בחזרה את השאלתא שלך. אמרתי לו: אינני רוצה לקחת זאת על עצמי. קח את זה אתה על עצמך.

אהרן נחמיאס (המערך):

האם היתה זו שיחה בארבע עיניים?

מרכזי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

כן. הוא אמר לי את זה כשיחה בארבע עיניים.

אהרן נחמיאס (המערך):

אז מגלים זאת?

קשת-עורף ואטומת-לב, שגם בשעה זו איננה יודעת לבקש מחילה על עלילותיה ולרדן עצמה על מעלליה.

על כן אנחנו תובעים היום הקמתה של ועדת חקירה, אשר תבחן את המעשים, חקבע אתריותם של העושים ותמליץ על סדרי ממשל ודפוסים ממשל שימנעו רעה כזאת ודומות לה בעתיד.

איננו תמימים. אנחנו חיים על-פני כדור הארץ הזה, ויודעים את מגבלותיה של מדינה קטנה. אנחנו יודעים שמדינה קטנה איננה יכולה להיות עצמאית לחלוטין, אבל אותנו ישפטו אחרת על מעשינו משישפטו מדינות אחרות, אפילו צביעות מודעת ברכים. אותנו ישפטו דווקא בגלל תביעותינו מאחרים כי כמה שנוגע לנו יקבלו את החלטותיהם על-פי שיקולים מוסריים. מאתנו יתבוננו שיקולים מוסריים גם במעשינו שלנו.

איננו מתרגשים דווקא מההאשמות של ארצות-הברית כלפי מדינת ישראל. יש לנו טענה קשה כלפי ממשל ארצות-הברית על הלחץ שהפעיל עלינו, כדי שנהיה מעורבים במעשי. מעצמות גדולות חייבות להימנע משימוש כזה בעובדת חלותם של אחרים בהן, כדי לנצל למעשים אשר כאלה, לא כארצות-הברית יבדקו את החצר האחורית של ממשלת ישראל. על זה אנחנו ממונים. יבדקו הם את מה שקורה אצלם.

אספקת הנשק לאירן, אספקת הנשק לשלטון הזה, שגם במלחמתו היום בעירק הססמה של חייליו היא כיבוש ירושלים, שחרור ירושלים, ולשלטון הרשע הזה, לשלטון המאיים על כל המזרח התיכון, והוא הגרוע שבאויביה של ישראל — לשלטון שכוה, מנימוק כלשהו, סיפקה ממשלת ישראל החכמה והאמיצה נשק למלחמתו.

מנין אתם יודעים שמשוה מהנשק שאתם סיפקתם, או הנשק שיכלו האירנים לשחרר בגלל מה שאתם סיפקתם, איננו נמצא היום בידיהם של לוחמי ה"חיזבאללה", המכים בכחורים שלנו בדורם-לבנון? האם אתם יכולים להשיבע על כך?

שמעתי אומרים, כי לפעמים צריכים אפילו להיעזר בשטן כדי להגן על החיים. אבל לסייע לשטן?

חמדי הזהרנו, שסופם של מעשים כלתי-מוסריים שהם זיקוק לנו. ואתם היום הייתם לעיני העולם כולו כאותו המפטי-דמפטי, שישב על הקיר ונפל נפילה גדולה, וכל סוסי המלך וכל חייליו לא יכלו לחבר ולאחות את שבירי.

הסתכלו במראה ותראו — — —

אתה מחייך עכשיו, אדוני שר החוץ. עכשיו אתה מחייך.

שר החוץ ש' פרס:

— — — אתה מדבר בשם העולם — — —

אלעזר גרנט (מפ"ס):

אני מדבר בשמי, ותיכף אגיד לך בשם מי עוד אני מדבר. אתה חייב לנו בקשת סליחה גדולה, אדוני שר החוץ, אתה והממשלה שעמדת בראשה, וראשי הממשלה שעמדו לפניך — אתם חייבים לכנסת הזאת דין-וחשבון קשה. אנחנו נבחרנו לכנסת כדי להיות מחוקקים וכדי לבקר את פעולותיה ומחליותיה של הממשלה. לשם כך נבחרנו. ואילו אתם מנעתם מאתנו למלא את תובתנו, אתם גרמתם לנו למעול בתפקידנו. אתם לא ריווחתם, למרות התחייבויות ודברי לא-אמת של קודמך, והדברים רשומים.

ב-27 בפברואר 1984 חבע חבר הכנסת יאיר צבן פיקוח

אם הם חברים שלנו ולא ידעו, אז הם גם חברים שלנו בלי שנעשה את המעשים המלוכלכים האלה, והם באמת מעשים מלוכלכים. ואם הם היו בתוך העניין והידידות שלהם מבוססת על המעשים האלה, אזי אוי לידים האלה.

אדוני ראש הממשלה לשעבר, אולי גם לעתיד, אדוני שר החוץ וממלא-מקום ראש הממשלה, אני חוזר ואומר שאנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו להמשיך בדרך זו. אנחנו חייבים לעשות בדק-בית. אנחנו חייבים לדעת שאנחנו מנקים את עצמנו מהשיקולים הפסולים, ותולים את האחריות באנשים הפסולים, ואומרים להם: אתם עשיתם טעות חמורה. אתם פנעתם בשמה הטוב וגם בכיטונה של מדינת ישראל.

אנחנו צריכים ליצור מדיניות שתהיה על דעת הכנסת, לא במליאה של הכנסת, אלא בוועדת החוץ והביטחון שלה, או בגוף מוסמך אחר, שיקבע כאלו מקרים מותר לנו לסחור בנשק, אם בכלל.

אני כשלעצמי, כאזרח וכאדם, הייתי אומר: אי לישראל שהיא צריכה לסחור בנשק, יגידו לי שאין מנוס. אבל יש דברים שאפשר להימנע מהם. יש דברים שאפשר שלא לעשות אותם, ואפשר לא למכור נשק למשטר החומייניסטי זה, לדעתי, דבר מוכן מאליו ומושל ראשון, אני בטוח שאילו שאלו כל אדם ברחוב, אם מדינת ישראל, מדינה הרואה עצמה דמוקרטית, מוסרית ומתקדמת, יכולה למכור למשטר כזה נשק, ואולי הנשק הזה יופעל פעם נגדה, ובכלל האם המדינה שלנו צריכה לתת נשק בידיים הרצחניות האלה, או האם היא צריכה לסחור עם המשטר החומייניסטי כדי לחזק, אני בטוח שכל אחד היה משיב שדבר כזה לא היה עולה כלל על דעתו.

אין שום הברל בין מה שהאדם הסביר וההגון צריך לעשות ובין מה שמדינה צריכה לעשות. צריך לשמור על הקשר הזה. אני חושב שאנחנו חייבים להוכיח לעצמנו, וקודם כול לעצמנו, ואחר כך גם לעולם ולחברינו, שאם אנחנו אכן אנשי אמת, אנחנו נדע איך לצאת מהפרשה הזאת, אומנם פגועים ולא נקיים במיוחד, אבל בריאם יותר לקראת העתיד.

אם נמשיך בדרך שבה הלכנו, איני רואה כיצד חוכל מדינת ישראל להיות אותה מדינה דמוקרטית נאורה שכולנו היינו רוצים שתהיה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אלעזר גרנט, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר וילנר.

אלעזר גרנט (מפ"ס):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, היום הזה ייוזר בדברי ימינו כיום שבו נודעה ברכים הרעה אשר הביאו ממשלות ישראל על ירושלים ויהודה, רעה אשר שומעה תצלינה שחי אוזרו. היום מגיעה אל קצה המביש שרשרת ארוכה של הכחשות, התחמקויות והתחממויות, ואמינותה המנוחצת לשכרים של ממשלת ישראל מתגוללת בראש חוצות.

היום יודעים אנחנו ויודע העולם כולו, כי ממשלות ישראל אכן עסקו במכירת נשק לשלטון הרשע החומייניסטי, גדול אויביה של ישראל. היום חושדים אנחנו וחושד העולם כולו, כי סתר התועבה הזה גם שימש לתועבה נוספת, לחיזוק כוחם של ה"קונטראס" הנתעבים בניקרגואה.

במשך שנים הזהרנו, כי היום הרע הזה הוא כוא, וכשל כך גם הואשמו והוקענו כמוציאי דיבתה של ישראל רעה. היום אנחנו ניצבים כואבים אך מאשימים. מול ממשלה חצופה,

אהרן נחמיאס (המערך):

יותר להעיר קריאת ביניים.

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת נחמיאס, אני מבקשת ממך, אל תתווכח אתי.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

חבר הכנסת אלעזר גרנות, מחר תעמוד ותבקש שייתנו לך כמה מקומות במפלגת העבודה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אתה לא תזכה לכך. אני מאחל לך עד מאה ועשרים שנה, ואתה לא תזכה לכך.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

הכוח הגדול הזה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

כוח גדול או כוח קטן, ראו מי שמדבר.

על כל פנים, אני רוצה לסיים במשפט אחד. אנחנו תובעים שהנושא יובא לוועדת החוץ והביטחון. אנחנו תובעים שהוא יובא לוועדת-המשנה של ועדת החוץ והביטחון. לא נסכים עוד שבאיו ועדת-משנה לא יהיה נציג של האופוזיציה. איננו סומכים עליכם עוד. נשלחם והכשלם. המדובר הוא בחיינו, בקיומנו ובעתידנו.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר, ואחריו — לחבר הכנסת חיים רמון.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, העלינו לא אחת את הבעיה הזאת בכנסת, וכמובן תמיד הסירו אותה מסדר-היום. עכשיו ברור, שמדיניות הממשלה היא חסרת מוסר, חסרת מצפון. כבר שנים שראשי ממשלה ושרים מכריזים בגלוי ובציניות שאנחנו, ישראל, מעוניינים בהמשך המלחמה בין אירן לעירק, כי זה לטובת ישראל. זאת הכרזו שמיר כראש ממשלה, זאת הכריזו שרים אחרים וגם מפלגת העבודה.

נהרגים מאות אלפים — אנחנו מעוניינים שזה יימשך, אפשר להגיד בלא הפרעה, כי ממשלות ארצות-הברית וישראל אחראיות להמשך המלחמה האירנית-העירקית, שבה נהרגים מאות אלפי אנשים ונגרם הרס איום. אומנם עירק פתחה במלחמה לפני יותר משש שנים, אך המלחמה נמשכת בגלל עקשנותה של אירן החומייניסטית.

מאיר שטרייט (הליכוד):

מי מספק את הנשק לעירק?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לולא הנשק הישראלי והאמריקני לא הייתה יכולה אירן לסרב לפתרון פוליטי. המטרה הפוליטית של רייגן ופרס-שמיר היא ברורה: להחזיר את אירן לחיק ארצות-הברית ולהחזירה כבסיס נגד ברית-המועצות.

אנו מבקרים את העובדה האנטי-דמוקרטית והמסוכנת, ששלושה שרים קובעים את המדיניות הישראלית בשאלות הגורליות ביותר: נשק לאירן, כסף ונשק לקונטראס נגד ניקרגואה, נשק אטומי ועוד ועוד.

ממשלת ישראל, חברי הכנסת, יכולה להגיע לשיאים שיירשמו בספר השיאים של גינס, שיאים במספר השקרים, במספר הפעולות המלוכלכות ביותר בשירות ארצות-הברית.

פרלמנטרי על ייצוא הנשק מישראל. הוא טען, שראש הממשלה הטעה כאומרו שוועדת החוץ והביטחון מדווחת בנושא, והלוא מעולם לא דיווחתם לוועדת החוץ והביטחון. מעולם לא דיווחתם אפילו לאותה ועדת-משנה של ועדת החוץ והביטחון. אתם כל הזמן מבטיחים שתרדחו.

אתם לא נבחרתם על-ידי ההשגחה העליונה. אפילו לא נבחרתם על-ידי העם. אתם נבחרתם על-ידי הכנסת, והכנסת היא מקור הסמכות שלכם, ואתם חייבים בכבודיה של הכנסת, ועל-פי תביעתה אתם חייבים לדווח לכנסת. אתם לא דיווחתם אפילו לקבינט שלכם. אתם לא דיווחתם אפילו לממשלה שלכם. שלושה אנשים מנהלים את כל המדיניות של מדינת ישראל בעניינים הגורליים ביותר: הקיומיים ביותר. מי נתן בידכם את הזכות הזאת? זו אינה דמוקרטיה. זו חוכא ואיטלולא. זו אינה ממשלה. זו מכשלה.

מתברר שמי שלא מוסר לוועדת החוץ והביטחון מוסר בסוף לעולם כולו, ושמענו אתכם אתמול. לעולם כולו מסרתם את מה שסירבתם למסור לנו. כך עמדתם לפנינו, כך עמדתם לפני העולם.

אבל לא כולם כמותכם. היה מי שהתנגד למדיניות הזאת. בבית הזה ובעם הזה היה מי שהזהיר, היה מי שחבט פיקוח פרלמנטרי, ואני יכול להזכיר כאן לטובה את שמו של דב זקין, עליו השלום, שחבט בשעתו הנהגת פיקוח פרלמנטרי על מכירות הנשק של ישראל.

מנין לכם שאתכם חמות, חוכמה? אולי אתם זקוקים גם לעצתם של אחרים? היום זה כבר לא "אולי", היום זה כבר "בטוח". הלא הלכתם מכישלון לכישלון, מ"פאשלה" ל"פאשלה". חשבנו: עוד שלשום אמרתי: לבנון, פולרד, נשק לאירן — "שרשה לה'שרון", כל מקום שאין אמת — שם הוא. היום כולכם בתוך העסק, כולכם בקלחת, אין ככם נקי אחד.

יד רוחצת יד. גם במדינה מתוקנת קורות טעויות, קורים כישלונות. לפעמים אי-אפשר להימנע מכך. אבל שם יש גם אחריות מנייטטריאלית, יש אחריות ממשלתית. כאן אין זכר לזה. אצלנו יש חסינות מוחלטת מפני כל כישלון, מפני כל אחריות לכישלון. נוהל כזה איננו יכול להתקיים במשטר דמוקרטי. את זכותה של הכנסת להיות מחוקק שללתם מאתנו. שנים נצטרך לעמול כולנו כדי לחקן את מה שעיוותתם בממשלה הזאת. עכשיו אתם פוגעים גם בזכות הפיקוח שלנו. עכשיו אתם מונעים מאתנו למלא את תפקידנו.

חברי הכית, חברי הליכוד וחברי המערך, אליכם אני פונה היום: אתם עומדים בפני שאלה מצפונית ממדרגה ראשונה. האם תעדיפו את השיקולים המפלגתיים הקואליציוניים או שתמלאו את חובתכם כחברי הכנסת?

אהרן נחמיאס (המערך):

אתה משיג על כשרות?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אני לא משיג, אני רוצה שאהה תשיג יחד אתי.

אהרן נחמיאס (המערך):

אתה משיג על המצפון?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

על שלי אני משיג.

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת נחמיאס, אתה, שתיים?

עם אירן, הוא כותב, משום שהעצה הגאונית הזאת נולדה כאן והועברה לבית הלכן. אך, בעיקר משום שלנו היו קשרים ואנחנו מתמחים עוד מקודם באספקת נשק לאירן. והוא כותב: מה שהיה מותר לדעת לסוחר הנשק נמרודי, אל שווימר וסוחר הנשק הסעודי, חאשוני, אסור היה אפילו לעזור ויצמן או לחיים בר-לב שידעו. והוא מסיים, ואני מסכים אחר: אחרי ככלות הכול, אנו מדינה ולא סוחר נשק.

אתמול גם ראינו בטלוויזיה את זאב שיף מ"הארץ". הוא אומר, שהאמריקנים מאשימים את ממשלת ישראל על שסיכנה אותם בהרפתקה, ושאות המטרות של הממשלה הייתה לסבך את יחסי ארצות-הברית עם המדינות הערביות, בדומה ל"עסק הביש" משנת 1954. הבעיה אינה רק בזה שרייגן ביקש מממשלת ישראל, אלא מממשלת ישראל דחפה עוד קודם, לכיוון הזה, את הממשל האמריקני. עוד דבר מעניין אמר זאב שיף: בקשה של הנשיא רייגן מישראל כמה כפקודה. אני, כאורח ישראלי וכחבר כנסת, מתבייש בזה שאיננו מדינה עצמאית. אחת המטרות שלנו היא להילחם כדי שישאל תהיה מדינה עצמאית.

ב־1981 ראינו כולנו בטלוויזיה הישראלית סרט של ה-BBC. בסרט הזה הופיע נמרודי, סוחר הנשק, וקרא לסייע במשלוחי נשק למשטרו של חומייני. גם דוד קמחי, שהיה מנכ"ל משרד החוץ, קרא בשידור הזה לשלוח נשק למשטרו של חומייני. ויצחק רבין, השלישי בשלישייה הזאת, בהצאה כמכון השבדי ליחסים בין-לאומיים, הביע דעה, לפי עיתון "הארץ" מ־19 בחדש זה, ואני מצטט: לאחר חלוף עידן חומייני באירן תוכלנה שלוש המדינות — אירן, טורקיה וישראל — לשמש כוח מדיני הבולם את ההקצנה. ברור נגד מ'.

ואני רוצה לסיים. כשכרע שעבר נגענו מאתנו להגיש הצעה לסדר-היום בנושא הזה. לא רצו שידברו ככנסת. אבל גם לא דיווחו, אפילו לא לדעת החוץ והביטחון. כשאלות יסוד, לא ייתכן שהכנסת לא תדע ולא תחליט. גם העם חייב לדעת. בנושאים כמו נשק לאירן, נשק נגד ניקרגואה, נשק לסרי-לנקה נגד הטמילים, נשק לסיקים הקיצוניים בהודו, נשק ומידע אטומי לדרום-אפריקה נגד הרוב השחור ונגד נמיביה, ונשק אטומי — בנושאים אלה לא יכולים להחליט שלושה או ארבעה אנשים.

לסיום, אנחנו מציעים: המדינות הזאת מובילה אלי תהום. כסופו של דבר, העמים קובעים את ההיסטוריה. אנחנו דורשים להפסיק כל משלוחי נשק לאירן, כל משלוחי נשק ל"קונטראס" נגד ניקרגואה, לדרום-אפריקה, לסרי-לנקה, לדיקטטורות הפאשיסטיות באמריקה הלטינית, לכנופיות השונות הפרועות נגד מדינות עצמאיות ואנטי-אימפריאליסטיות. אנחנו תובעים להקים ועדת חקירה על עסק הביש החדש, על כל לא האחרים, להסתלק מהשלטון. אתם שקועים כבר יותר מדי עמוק בבוץ. אמינותכם שווה אפס.

אנחנו גם אומרים: הכנסת הזאת צריכה להחליט על התפזרותה ועל עריכת בחירות חדשות, ולמפלגת העבודה אני מיעץ לא ללגלג, אלא לכתור הנהגה חדשה עם מדיניות חדשה, מדיניות ישראלית ולא מדיניות המשרתת מטרות מלוכלכות ומעצמה וזה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון. ואחריו — לחבר הכנסת יובל נאמן.

היא ארוכה, אבקש מכל נואם להתרכז בדברים שהוא מסיף ולא לחזור איש על דברי רעהו.

גם שרים שלוכשים צילינדרים וסמוקניגים, ואחר כך עושים את העבודה המלוכלכת, הם כמו ד"ר ג'קיל ומיסטר הייד.

אנו לחמנו ונילחם בשם האינטרס של ישראל, ביטחונה, מוסריותה וקיומה. אנחנו נילחם נגד המדיניות חסרת המוסר והמצפון הזאת, המסכנת, כמו במקרים אחרים בהיסטוריה, קודם כל את העם של אותה מדינה.

גאולה כהן (התחיה):

ורוסיה לא ש"ף? אתה מדבר?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מה כל המשחק הזה ב"נרמה ליי"? זה שבע שנים שישאל מוכרת נשק בדרכים שונות לאירן. אתמול אישר את זה ראש הממשלה. מי שהקשיב לו בטלוויזיה שמע מה אמר מר שמיר למראין. שבע שנים — אמר המראין — שולחת ישראל נשק לאירן. מה ענה ראש הממשלה שמיר? — אני לא דיברתי על שבע שנים. הוא לא אמר שזה לא נכון, הוא אמר: אתה דיברת, אני לא דיברתי. ועוד אומר שמיר: אין זו מדיניותו לייצא נשק דווקא לאירן. אף אחד לא אומר שדווקא לאירן. שולחים למטרות מלוכלכות אחרות, מוכרים נשק גם למדינות אחרות.

הודעת הממשלה באה לאחר שהדברים התפרסמו מזמן הם יודעים. אתמול הודו בגמגום במשהו. עוד תצטרכו לשיר, עוד יכריחו אתכם לשיר. יש גבול לכל דבר.

שר המשפטים האמריקני מיו אמר אתמול דברים בוורים: ישראל מכה נשק אמריקני לאירן. הנשק עלה 12 מיליון דולר. נתנו לישראל למכור במחיר גבוה יותר, לא ברור בכמה מיליונים, מ־10 עד 30 מיליון, והרווח הזה הועבר לבנק כשווייץ שביל הקונטראס בניקרגואה.

כל המשחק הזה, שאתם לא יודעים את כל החלקים של העסקה הזאת — מי מאמין לכם? ועוד מתברר, לפי הפרסומים בארצות-הברית מהיום, שחסרים עוד 3—4 מיליוני דולר, שכנראה לקחו אותם לצממם סוחר נשק ישראלים, ביניהם אל שווימר, שהיה יועץ ראש הממשלה שמעון פרס.

שר החוץ ש' פרס:

איפה זה כתוב?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): בעיתונות האמריקנית.

שר החוץ ש' פרס:

ב"פרבדה"?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מצטט מהעיתונות הישראלית. יש לי בתיק. אני אראה לך. מגין אני יודע? קראתי בעיתונות הישראלית, שהעתיקה מהעיתונות האמריקנית. כתוב בדיוק מאיפה.

הא-ה, אל תשחקו. עוד יתגלה שמה שמתגלה עכשיו הוא רק קצה הקרחון, גם סוחר הנשק נמרודי ואחרים. זה קרה ב־1985, כאשר הקונגרס אסר להקציב כסף לקונטראס. ישראל שימשה אפוא צינור לעבודה המלוכלכת הזאת של הנשיא רייגן, להעברת הנשק והכסף לקונטראס, תוך עקיפת הקונגרס האמריקני. זו הייתה קנוניה אחת מני רבות.

ואם אתה לא מסתמך על עיתונות אמריקנית — גם בעיתונות הישראלית. אתמול כתב יואל מרקוס בעיתון "הארץ": הבייבי הזה של נשק לאירן, הבייבי הזה הוא שלנו, של ישראל. לאירן החומייניסטית. הבייבי הזה נולד אצלנו לפני שרייגן קיבל את האיריאה הזאת. האמריקנים נוקקו לנו כעסקה

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חייבת להישאל השאלה, כיצד הפכנו להיות יצואני נשק לכל מיני משטרים ככל מיני מקומות בעולם.

בראשית היתה הכוונה טובה. היתה כוונה להקים תעשייה ביטחונית אשר תקטין את תלותה הביטחונית של מדינת ישראל במקורות זרים. זו היתה הכוונה המקורית, ולשם כך, ולדעתי לשם כך בלבד, הקמנו מפעלי נשק.

במשך השנים הלכו המפעלים האלה וגדלו. נשמעה טענה, שעל-מנת להמשיך ולייצר נשק לצה"ל, למען ביטחון המדינה, אנו חייבים לייצא, שאם לא כן, המפעלים האלה יתחסלו. כך הגענו לכך, שהתעשייה הצבאית, למשל, מייצאת כ-70% מתוצרתה לחוץ-לארץ. עד כאן גם ניתן להבין את תולדות ייצוא הנשק הישראלי לחוץ-לארץ. אבל מכאן התחלגלו הדברים למקומות אפלים שאיש לא התכוון אליהם ולא רצה להגיע אליהם.

מערכת הלחצים הפועלת למען ייצוא הנשק מישראל, מורכבת כיום משני גורמים: האחד, והוא לגיטימי — התעשיות הביטחוניות, אשר רוצות להמשיך ולהתקיים. השני — סוחר הנשק, המתווכים, הסרסורים המתעשרים מן הדם הנושף במלחמות בכל רחבי תבל. ואיני יודע ידם של מי חזקה יותר, מי משפיע יותר על מדיניות ייצוא הנשק של מדינת ישראל — התעשיות הביטחוניות או הנמרודים למיניהם, אותם שחותכים את הקופונים מיצוא הנשק.

אביא שלוש דוגמאות חמורות לתוצאות של ייצוא הנשק הישראלי. בסוף שנות ה-70 התפרסם, שמדינת ישראל מייצאת נשק לארגנטינה, בארגנטינה, באותה עת, שלט משטר גנרלים רצחני, אנטישמי במהותו, אשר דרך יהודים על יהדותם. אנו סיפקנו להם, בסוף שנות ה-70, נשק. הכנסת הזאת רצתה לדון בעניין לא פעם אחת. לא פעמיים ולא שלוש פעמים, מתוך ההיכט של רדיפת היהודים. הממשלה דאו אמרה: הסי, אל תעסקו בכך. כאשר באו וניסו לברר את פשר העניין, באו וטענו: הרבר הזה עלול לפגוע באינטרסים כלכליים וביטחוניים של מדינת ישראל. ורווחו השמועות שאם נפעל בתקינות אצל שלטונות ארגנטינה בעניין היהודים, הם יפסיקו את עסקאות הנשק עם מדינת ישראל. עד כדי כך הידרדרנו.

איני רוצה לפרוס את כל היריעה של עסקאות הנשק עם המשטרים האפלים ביותר בדרום-אמריקה. כאשר הסנדיניסטים כבר עמדו כשערי מנגואה, אנו עוד סיפקנו נשק לסומחה. אנו מוכרים נשק לדרום-אפריקה, לאותו משטר גזעני, משטר ששואב את מקורותיו מהתורה הנאצית. סיפקנו לו נשק, תוך הסתבכות גדולה עם מדינות העולם השלישי ככלל, ומדינות אפריקה השחורה בפרט.

הפרשייה האחרונה, ולדעתי היא הנוראה מכול, זו אספקת הנשק לאירן, אירן החומייניסטית. היתה תזה שערך, אם תנצח את אירן, היא זו שתחזיק ותהווה איום על מדינת ישראל. כפרתי בכך אז. אבל ברור שמאז תחילת שנות ה-80 אירן היא זו היוזמת, אירן היא זו המנצחת, אירן החומייניסטית, אירן המהווה איום על כל העולם הערבי המתון שיש לנו שיג ושיח אתו. והחמור מכול — אותה אירן מייצאת ושולחת נשק לארגוני החבלה בדרום-לבנון. איני רוצה להיות בעורם של אלה שהחליטו לשלוח נשק לאירן כיום שבו ייפול פנו ישראלי על קריית-שמונה, בהחלט לא. חזון תעתועים מפלצתי מסוג זה יכול בהחלט לקרות.

אני רוצה לומר דבר חמור מזה. לו הייתי משוכנע שכל מה שאנחנו עושים, וכל מה שאנחנו מייצאים, נעשה אחרי מחשבה מעמיקה, לאחר שהדברים נדונו כפי שצריך, ניחא. הייתי רואה בזה טעות פוליטית חמורה וקשה. אבל אני חושש, חושש מאוד, שהחלטות הללו מתקבלות תחת לחץ של גורמים אינטרסנטיים, שכל מגמתם היא להתעשר, להרוויח כסף, וכל העסקאות הללו נולדות כתוצאה מבצע כסף. לא מדיניות עומדת מאחורי משלוחי נשק אלה, אלא הרצון של גורמים מסוימים להתעשר. וכאן לא קיים איזון בין היצרים של אותם אנשים להתעשר ובין המוסר המחוקק של מדינת ישראל. שצריך לפקח, שצריך לבוא ולומר את דברו — ייתכן שלאחר מכן תתקבלנה אותן החלטות, אבל נציגי העם יאמרו את דברם בעניין כזה.

לא ייתכן שוועדת הכספים צריכה לאשר כל גורש, תסלחו לי, כל שטות, ובלי אישורה של ועדת הכספים אי-אפשר לפעול בעניינים שונים ומשונים, ולעומת זה בעניין כל כך גורלי, כל כך עקרוני, בעל השלכות ביטחוניות, מדיניות, מוסריות — כן, מוסריות, מותר למדינת ישראל לכלול גם נימוקים מוסריים במדיניותה, לא רק מותר, לדעתי גם צריך וחובה — ועדת הכספים אינה קיימת: לא רק ועדת הכספים, גם לא הכנסת, גם לא ועדת החוץ והביטחון, גם לא ועדת-משנה של ועדת החוץ והביטחון.

בחודש יוני הציעה חברת הכנסת חייקה גרוסמן הצעת חוק בעניין זה. אמר לה שר הביטחון: לא, אני מתנגד להצעת חוק. אני מעדיף להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון. הנושא הועבר לוועדת החוץ והביטחון ביוני. מאז יוני לא התקיים שום דיון בנושא הזה. לא הוסקו שום מסקנות בוועדת החוץ והביטחון בעניין לגופו — האם הכנסת תפקח, תקבל דיווח, ולדעתי, גם תאשר. היא אינה צריכה לאשר את הכמויות, היא אינה צריכה לאשר בדיוק את סוג הנשק, אבל את העיקרון — עם מי אנו מחשבים בעניינים האלה, למי אנו מוכרים, עם מי אנו רוצים להיות בקשר, האם זה צריך להיות מנופול של הממשלה? האם זה צריך להיות מנופול של הקבינט? האם זה צריך להיות מנופול של שניים-שלושה אנשים?

יותר מדי פרשיות שבהן הכריעו שניים-שלושה אנשים פגעו קשות במדינת ישראל.

שר החוץ ש' פרס:
למשל?

חיים רמון (המערך):
פרשת השב"כ.

שר החוץ ש' פרס:

חיים רמון (המערך):

אני אומר את דעתי, אדוני שר החוץ. אני מניח שניתן לך הזדמנות להשיב.

אני יכול — — —

אוריאל לין (הליכוד):

עקרונות. אילו היית יודע שכל דיון בוועדת החוץ והביטחון מודלף, הכול יוצא החוצה, גם אז היית אומר זאת?

חיים רמון (המערך):

אתה חבר בוועדת החוץ והביטחון, ואני לא. אני כופר בכך שכל דיון ביטחוני, מדיני, בעל משמעויות סודיות, יוצא מוועדת החוץ והביטחון. אתה יודע שמועדות-המשנה

לשימושם. מישוה הזכיר פה את הגדים. חבר הכנסת וירשובסקי, היה מדובר בגדים שהעירקים השתמשו בהם ולא האריגים.

ובכן, מבחינה זו, החולשה של חומייני היא שכל העולם יודע שהוא פרא, וכל העולם יודע שזו הטפה פנטטית ולא רצינית. בעוד שלגבי עירק יש באמת סכנה שתחלכר סביב עירק מנצח קואליציה קשה מאוד ומסוכנת מאוד לישראל. אני חושב שכן היה מצב הדברים בתחילת המלחמה. שם, בשנים 1980 עד 1982, ואם ישראל סייעה — חשוב שהיא סייעה. היום זה סיפור אחר, אם יתוור אותו מצב, יכול להיות שצריך יהיה שוב לעשות זאת.

ומה ששייך לסיוע שבא בגלל פנייה של ארצות-הברית, אני חושב שצריך לכבד פניות של ארצות-הברית. יש דברים, אני דברים מסובכים, שאנחנו מבקשים מארצות-הברית, והרבה פעמים היא נענית לנו — לדוגמה, מתן עזרה להוצאת היהודים מאתיופיה. לכן אין שום פסול בכך שאנחנו עוזרים, כאשר הדבר אינו נוגד אינטרס חיוני שלנו. אם ארצות-הברית היתה מבקשת לעזור לעירק, חברי הכנסת, הייתי מתנגד. אבל, קודם כול, קיים האינטרס הביטחוני הישיר שלנו. אם צריך לעזור להם יש לנו אתם יחסים כל כך קרובים, יש גם טעם בזה.

ולאולם חברי הכנסת שדיברו על כך שכספי ארצות-הברית מהעסקות האלה הלכו לקונטראס — אינני מניח שלממשלת ישראל יש קשר עם הצד הזה של העסקה, אבל, בעצם, אני גם מזכיר לחברי הכנסת, שמי שתמך בסנדיניסטים היו דווקא אש"ף, וגם היום הקשר של הסנדיניסטים הוא לאש"ף ולא אלינו. ובכן, אינני רואה פסול חמור בכך שהכספים הלכו לקונטראס, אם כי זה לא ענייננו, איננו קשורים במלחמה הזאת ואיננו צריכים להתערב במה שקורה שם, אבל לארצות-הברית יש, כנראה, גם אינטרס כזה.

חברי הכנסת, אני רוצה לנצל את ההזדמנות הזאת כדי להעיר על הצביעות של הממסדים התקשורתיים והאינטלקטואליים גם בארצות-הברית וגם כאן. לא אחת ראיתי בטלוויזיה האמריקנית, כפי שהזדמן אולי גם לאחרים, איך מביאים את המשפחות של בני הערובה, ושוב ושוב הם תוקפים את הנשיא על שהוא אינו עושה מספיק כדי לשחרר אותם וכו'. ברגע שנוצר רוב בסנט נגד הנשיא, והתמונה היא תמונה פוליטית אחרת, אז פתאום כל אותם אינטלקטואלים וכל אמצעי התקשורת מתנגדים שיעשה משהו כדי להוציא שבו ולשחרר בן-ערובה.

לגבי ישראל — היום שמענו כאן את חבר הכנסת אלעזר גרנט יוצא בתביעה להקמת ועדת חקירה וכו', אבל, אם, במקרה, לא הצווח שהיה קשור עם ראש הממשלה הקודם הוא זה שהיה מעורב בעניין נשיא ארצות-הברית, אלא היה זה צוות הקשור עם מר שמיר, ברור לי ששבעי היינו שומעים, השכם והערב, כל הזמן, רק קריאה אחת: לחקור את הדרג המדיני, לחשוף את הכול — איך מובילים אותנו להרפתקה כזאת — זה לקח שבוע, היום אנחנו כבר שומעים מן האופוזיציה, מהשמאל, בדברים כרוז וכו'. ההד כציבור הישראלי, בעניין זה הוא שונה, חברי הכנסת, ייתכן שהעובדה שבמקרה, פעם אחת מסרה הטלוויזיה את דברי על הצביעות של הממסד הזה, היא שעזרה לכם להתגבר על היסוסים.

ידי צבן (מפ"ם):

אנחנו הצענו זאת לפני שפתחת את פיך.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

הסודיות של ועדת החוץ והביטחון לא דולף ולא כלום. ואני הצעתי, ואני מציע, שחטטל בכך ותעסוק בכך ועדת-משנה של ועדת החוץ והביטחון. כפי שמטפלים בהרבה מאוד נושאים סודיים אחרים בוועדת החוץ והביטחון והדברים אינם דולפים.

לא ייתכן שהרשות המחוקקת והמפקחת של מדינת ישראל לא יהיו לה יד ורגל בהחלטות גורליות מן הסוג הזה. תודה.

היורד ד' בן-מאיר:
תודה לחבר הכנסת חיים רמון. באותו נושא — הצעה לחבר הכנסת יובל נאמן.

יובל נאמן (התחית):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לומר לכל חברי הכנסת שדיברו לפני: יש עיקרון מוסרי אחד, שהוא בעיני הנעלה מכל אותם עקרונות שהם דיברו עליהם, והעיקרון הזה הוא — ביטחונה של מדינת ישראל, ביטחונה של עם ישראל. לאור העיקרון הזה, אני רוצה לשקול את הדברים שבהם אנו עוסקים כאן היום. ואני אנסה לשכנע אתכם בדברים הבאים:

ראשית, במצבים שבהם יש חשש שעירק תנצח במלחמה עם אירן, טוב שישראל תחזק את אירן. אזכיר לכם, חברי הכנסת, שחצי שנה לפני שאנחנו חיסלנו את הכור הגרעיני בבגדאד, ניסו האיראנים לעשות זאת. לא ייצלחים, לא הצליחו, אבל הם ניסו לעשות זאת. האינטרס הזה הוא משותף. אין סכנה גדולה יותר מבחינתנו ומבחינת יציבות המזרח התיכון מאשר שעירק תנצח וכל העולם הערבי יעלה על אזה גל של ניצחון גדול על מדינה לא-ערבית. כל אמצעי ההרתעה שלנו לא יעמדו בכך.

שנית, חברי הכנסת, אני רוצה לומר לראש הממשלה, או לראש הממשלה שהיה באותה תקופה, שאני חושב שאם אכן נשיא ארצות-הברית ביקש סיוע, לא היתה דרך אחרת וצריך היה לסיוע לנשיא ארצות-הברית. עם זה, הייתי מאושר יותר לו אמרת לו — ויתכן שעשית את זה: אדוני הנשיא, אתה אחראי לכך שיש בעולם המערבי הבנה טובה יותר של הסכנות שבטורו, ושאסור להיכנע לטורו, אתה יצאת למלחמה נגד הטורו, אולי תשקול את זה מחדש, אדוני הנשיא. אנחנו בישראל שחררנו 1,135 רוצחים תמורת שני חיילים, ואנחנו יודעים היום ששנינו. לכן, שקול את זה מחדש, אדוני הנשיא.

אלה הדברים, חברי הכנסת, שאני רוצה להתמקד בהם. ראשית, לגבי מאזן הכוחות במזרח התיכון. כאמת, יפה לשמוע כאן על הכוחות המתונים בעולם הערבי שיש לנו עניין בהם וכו'. כל אותם מתונים, חברי הכנסת, מתונים אולי בעיני מערב-אירופה וארצות-הברית. כאשר מדובר במלחמה כנו, כל אותם מתונים יש להם כדורים מאותו סוג שיש לאחרים, והם יורים עלינו בדיוק כמו האחרים. ואת ירושלים לא רק חומייני רוצה לשחרר, אפילו מלך מרוקו, אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה, עומר בראש "ועדת ירושלים" מבחינה זו. אז אין כאן עניין שיש ערכים מתונים ומולם יש סכנת חומייני. בין שתי הסכנות, חברי הכנסת, צריך להבין שהסכנה הגדולה יותר היא דווקא של אותם "מתונים", ועירק במיוחד, מפני שמה שהם עושים בעיני העולם נחשב למתון, ללא כל קשר עם הצד המוסרי. אותו סדאם חוסיין היה סגן נשיא עירק וכאשר עלה לשלטון והחליף את הנשיא אל-באקר, בכניסה מסודרת לתפקיד, הוא הוציא להורג 500 קצינים. איש אינו יודע כמה אורחים הוא הוציא להורג, אבל 500 קצינים הוא הוציא להורג בתהליך קבלת שלטון מסודרת. לכן, הצד המוסרי אינו משחק כאן.

אבל יש באמת אינטרסים של המערב, שגרמו לצרפת לתת כור לעירק, והיום יש מי שעוזר להם אפילו להכין גזים

חבר הכנסת אלעזר גרנות אמר: אחם לא יכולים להישבע שהנשק הזה לא היה הנשק שהקיץ את דמנו בלבנון. אני רוצה לומר לך, שבכל עסקת נשק, ותהיה כשרה ומאושרת על ידי כל הדרגים, ועם מדינה הכי מקובלת בעולם, לעולם אינך יכול לדעת מי יהיה ה"last user" של הנשק הזה, וגם אתה אינך יכול להישבע על כך. ולגבי המלחמה של ה"חיבאללה" בלבנון — לא זה הנשק שהם צריכים כדי להילחם בנו, ואם לא ישיגו אותו ממקור זה ישיגו אותו ממקור אחר.

אבל כאמור, הנימוקים שהבאתי הם על-מנת להראות שהוויכוח אם יש מקום לספק נשק לאירן או לא אינו עומד בדיוק כפי שאחם מציינים אותו — אסור, שלילי מוחלט, כוחות האופל, כי אם אכן כך הדבר, יש לי טענה, ואני אומר אותה גם לאופוזיציה: איפה הייתם? הטענה: הגשנו הצעה לסדרהיום לפני שישה חודשים — זה יפה, אבל לא כך מנהלים מלחמה. אם באמת ידעתם והדברים פורסמו בעיתונים, הייתם צריכים לעמוד פה בוקר-בוקר, להגיש הצעות לסדרהיום, לעשות סקנול ולהילחם, ולהגיד: לא, כך מנהלים מלחמה אופוזיציונית.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אז היו אומרים שאנחנו מלשינים.

מאיר שטרית (הליכוד):
מלשינים? חלילה. חבר הכנסת שרד, עליך יאמרו מלשין? לא, חלילה, אני לא אומר לך שאתה מלשין.
אני מכיר בזכות כל חבר כנסת, פרלמנטר ובצדק באופוזיציה, זה יתרון עצום.

יאיר צבן (מפ"ם):
הרי אז לא הודו שיש.

מאיר שטרית (הליכוד):
פורסם בעיתונים, יכולת לדרוש, להילחם, לעמוד על זכויותיך כאן.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
העיתונים הם נגד המדינה.

מאיר שטרית (הליכוד):
אני לא אומר שהעיתונים הם נגד המדינה, עובדה, היה פרסום בכל העיתונים, היו התבטאויות של נציגי ממשלה בעניין.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני אספר לך מה עוד עשינו.

מאיר שטרית (הליכוד):
ועכשיו אני רוצה לעבור לשאלות שהעליתי אדוני ממלא מקום ראש הממשלה, וגם ראש הממשלה שאיננו נוכח פה, מדוע אותו פקיד ממשלתי בכיר לא נתבע לדין?

שר החוץ ש' פרס:
אולי אתה יודע מי זה?

שבח רייס (המערך):
אולי אפשר להעמיד אותו לדין?

מאיר שטרית (הליכוד):
אדוני ממלא מקום ראש הממשלה, אם אתה לא יודע מי זה, אני מוכן להגיד לך.

שר החוץ ש' פרס:
וראי.

יובל גאמן (התחיה):
חברי הכנסת, בנושא הזה אני מציע לראות קודם כול ובראש ובראשונה את ביטחונה של מדינת ישראל.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר שטרית, בבקשה.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, הוויכוח שלי עם הממשלה איננו על העיקרון של אספקת הנשק לאירן. יש גם נימוקים טובים לצורך בהספקת הנשק לאירן, אבל מדוע כאשר מתפוצצת פרשה כזאת, התגובה עליה כל כך מבובלת ושלומיאליט? מדוע יכול פקיד ממשלתי בכיר בארצות-הברית לעמוד ולחשוף סדרות מדינה, ואיש איננו תובע אותו לדין? שוב אנחנו עדים ל"מהרס" ומתחריך ממך יצאוו. האם די בשלושה אנשים, ולו ראשי ממשלה, כדי לקבל החלטות כאלה? הגיע הזמן להבין, ששוב איננו נלחמים על הקמתה של מדינת ישראל. המדינה קיימת וצריך להתחיל להתנהג כמדינה. ולדעתי, על הכנסת לקבוע כללים ברורים לקבלת החלטות מסוג זה, עם הסיכונים שבהן, ודרכים לפיקוח פרלמנטרי על עסקאות מסוג זה. אפרט.

קודם כול, לגבי הוויכוח האם נכון או לא נכון לספק נשק לאירן — אני דווקא רוצה לציין את הנימוקים בעד הספקת הנשק לאירן. צריך לזכור, שעירק הייתה זו שפתחה במלחמה, היא זו שביטלה את הסכם אלג'יר בשנת 1975. צריך לזכור, שמשתי המדינות, עירק היא האויב של מדינת ישראל. היא הייתה מעורבת בכל המלחמות נגדנו בעבר, חייליה לחמו נגדנו כאן בגבולות, לא חייליה של אירן. צריך לזכור, שעירק היא זו שהשתמשה ומשתמשת בנשק כימי, בגזי, בניגוד לכל האמנות הבין-לאומיות בעניין הזה. צריך לזכור, שלעירק יש היום מטרה אחת: השמדתה של אירן, ואם אפשר לומר בנשימה אחת — גם של מדינת ישראל.

במאזן הגלובלי הבין-לאומי, האם, טוב למדינת ישראל שאירן תושמד? — לדעתי לא.

אמנון לין (המערך):

מאיר שטרית (הליכוד):
אמרתי שמטרתה של עירק היא השמדתה של אירן. האם טוב שאירן תובס ותוכחד במלחמה כזאת?

אמנון לין (המערך):

מאיר שטרית (הליכוד):
אלה לא מלחמות שלנו, חבר הכנסת לין. אם עירק מסוגלת להפעיל בגזי נשק כימי, לרבות גז חרדל ועצבים, ולייצר אותו תוך ניסיון להסתיר אותו, ותוך איום ברור, שהם ישתמשו בו ויגרמו להרג המוני, אפילו היום בבוקר — אין זה האינטרס שלנו שאירן תובס.

צריך גם לזכור, שאירן הייתה בתהליך של היסחפות תחת השפעה סובייטית. לנו זה לא טוב; למערב זה לא טוב. לא הייתי רוצה לראות את רוסיה שולטת באירן. עדיף לי לראות את ההשפעה של ארצות-הברית באירן, ולא את ההשפעה של רוסיה באיראן.

אני רוצה להתייחס לנימוק שהועלה כאן על-ידי הדוברים, בעיקר מהאופוזיציה, שאולי הנשק הזה הקיץ את דמנו בלבנון.

מאיר שטרית (הליכוד):
לא פה.

אבל מדוע הוא לא יועמד לדין? אם אדם שעבד ועובד בממשלה יכול לחשוף את פרטי הפרשה הזאת ואין איש חובע אותו לדין-וחשבון, בעיני זה חמור ולדעתי עדיין לא מאחר לעשות את זה. בעיני מעשהו של פקיד כזה הוא חמור יותר מהדלפת סודות או מהתבטאויות לא-נכונות של ואנונו. כי ואנונו אולי מטורף, חולה-נפש, או בעל תפיסה אידאולוגית מטורפת לגמרי, אבל הלה עובד בממשלה כתור פקיד בכיר.

והדבר השני: האם באמת לא ניתן היה לצפות שפרשה כזאת תתגלה בעתיד? הרי לכל בר-דעת שעסק בעניין הזה היה ברור שבאחד הימים הפרשה תתגלה. מטוס ייפול, כפי שקרה; התונים יגיעו, מישוה אחר יפרסם את זה. מדוע לא היה אפשר להכין מראש את תגובתנו, עם עשיית העסקה, כדי שאם אכן זה יקרה, תהיה תגובה מאורגנת ומסודרת? נחליט מה שצריך לומר — נאמר, ומה שלא צריך לומר — לא נאמר. אבל צריך היה להכין זאת מראש.

אני ער לבצעית ההדלפות הקיימת הן בממשלה, הן בקבינט והן בוועדת החוץ והביטחון. אבל, אדוני שר החוץ, הרי מוכרחים לטפל בבעיה הזאת. במקום למנוע מהמערכת הפרלמנטרית, מהמערכת הממשלתית ומהקבינט להיות שותפים להחלטות כה מכריעות, פעם אחת טפלו בזה כפי שצריך, תילחמו בהדלפות בכל חומר הדין. למה לא מספרים הכול לוועדת החוץ והביטחון, לוועדת-המשנה לפיקוח פרלמנטרי, לממשלה או לקבינט? — כי חוששים שדברים שאתה אומרם היום כאן, מחוץ יופיעו בעיתונות. לכן, בקשר לדברים שהשתיקה יפה להם, מוטב למצוא את הדרכים, ותהייה החמורות ביותר, על-מנת להילחם בהדלפות.

אמנון לין (המערך):
תהיה הצעה לשנות את החוק כעניין הזה.

מאיר שטרית (הליכוד):

שמעתי את ההצעה ואני בעדה בכל לבי כשה נוגע לדברים שאנשים מחויבים לשומרם בסוד. על-פי חוקי מדינת ישראל, אם מישוה מפר את האמון הזה, לדעתי, חובתה ותפקידה של הממשלה לחקור את זה, למצוא את האיש ולמצוא אתו את כל חומרי הדין. וכאמור, אם שר מדליף סוד מדינה, בעיני הוא עברין חמור יותר מאדם שאיננו שר. כנ"ל לגבי חבר כנסת, שמחויב על-פי החוק לשמור סוד והוא מפר את החוק.

לכן, על הכנסת ועל הממשלה — אולי על הכנסת לקיים דין באחת מוועדות הכנסת — לנווט לקבוע כללים ברורים כעד מקבלים החלטות כאלה, מי צריך לקבל אותן, מהי הפרוצדורה לקבלתן ומהם אמצעי הפיקוח על הצעדים האלה. דומני, שאם נשכיל להפיק את הלקחים מפרשה זו, הרי לפחות בעתיד לא תחזור פרשה כזאת על עצמה.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. אני מאפשר לחבר הכנסת וילנר להעמיד דבר על דיוקו. בבקשה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בקריאת ביניים של ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ הוא אמר שאני המצאתי את העובדה שמהכסף שקיבלו מאירן והועבר ל"קונטראס" נעלמו שלושה עד ארבעה מיליוני דולר. הוא אומר: מאיפה? כנראה הוא עוד לא קרא עיתונים, ועוד הרבה דברים יתגלו.

אני רוצה להגיד שאני לא המצאתי זאת. קראתי את זה היום בעיתון "הארץ". אבל זה התפרסם לא בשמו של העיתון אלא בשמה של סמכות יותר גבוהה, ואני מצטט מה שכתוב: "היושב-ראש המיועד של בית-הנבחרים האמריקני ג'ים רייט אמר מייד לאחר מסיבת העיתונאים של אדווין מיו, כי נעלמו עקבותיהם של שלושה עד ארבעה מיליוני דולר מן הסכום שהפקידה ישראל". רייט הוסיף, שהוא מניח כי הסכום הזה שולם כדמי עמלה לסוחר הנשק שהיו מעורבים בעסקה. אחר כך מוזכרים השמות: סוחר הנשק הסעודי עדן חאשוגי, סוחר הנשק האירני מנוצ'י גורבנישאר וסוחר הנשק הישראלי אל שווימר ריעקב נמרודי. ובכן, לא אני המצאתי ולא "פרברה" המציא. זה צוטט מפי אישיות אמריקנית.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה, בבקשה.

שר החוץ ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רמעות חנקו את גרוני כשראיתי את המצעד של הטוורים, הישרים ואנשי המוסר שיצאו כאן למלחמת איתנים נגד כוחות השחור האופורטוניזם. ממש התרגשתי עד עמקי לבי מהתופעה הגדולה והנמרצת הזאת. אני חייב להגיד שבראש המצעד הזה עמד, כמובן, חבר הכנסת וילנר. הרי מה שקראת זה ספקולציה. אני חשבתי שאתה יודע לקרוא עיתונים. אני גם שמח מאוד שאתה יודע לקרוא עיתונים. אילו היית קורא עיתונים, חבר הכנסת וילנר, היית שומע למשל, שברית-המועצות מספקת טילים לסוריה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הי"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת וילנר, נתתי לך פעמיים רשות הדיבור, עכשיו תקשיב.

שר החוץ ש' פרס:

אני מדבר אליך כאל קורא עיתונים.

כל הנשק שנמצא בידי ה"חיזבאללה" בא ממקורות מזרחיים. ידוע שסין סיפקה פעם אחת נשק לאירן במיליארד וחצי ופעם שנייה גם כן במיליארד וחצי דולר. נאמר שזה נכון שישראל סיפקה לאירן נשק ב"2 מיליון דולר. על זה בוכייה נפשך, הטהורה, הקדושה, הנפלאה? רק את זה אתה קורא בעיתונים? לך בכלל יש זכות מוסרית לעלות כאן על הבמה? הרי כל האויבים שלנו מצוידים כנשק שכא ממדינה שאתה עבר גמור לה כלב ובנפש.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני אפטר לזכר כך.

שר החוץ ש' פרס:

למה לא?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה עבד אמריקני.

הי"ר ד' בן-מאיר:

כן אפשר לזכר? חבר הכנסת וילנר, בבקשה לשבת. ככה מותר לזכר? עכשיו תקשיב לזכרים. כשדיברת לא הפריעו לך. אני מבקש עכשיו לא להפריע, ולא — אצטרך לקרוא אותך לסדר.

שר החוץ ש' פרס:

אני מודיע לחברי הכנסת, שאני מבחין בין ברית-המועצות לבין גרורותיה המבולבלות בחיים הפוליטיים של ישראל.

דין-וחשבון על הדרך שבה הצלנו את יהודי אתיופיה? האם זה הצליח מפני שזה היה פשוט? אתה לא זאת יודע עד היום הזה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא הייתי צריך לבקש, כי אתה הולפת את זה.

שר החוץ ש' פרס:

אתה לא יודע מי החליט על כך, איש אחד או שני אנשים או שלושה אנשים. אף אחד לא ביקש דין-וחשבון. כולם שחקו וכולם הצטלמו. מה, האם זה לא היה כמוס? האם ארצות-הברית פעלה לפי אינטרס צר שלה? אני צריך להתבייש? על מה? על שעזרנו לארצות-הברית בעניין אנושי?

מתתיהו פלד (הרשימה המחדקמת לשלום):

אתה צריך להתבייש על העזרה לקונטראס.

שר החוץ ש' פרס:

חבר הכנסת יוסי שריד אומר, שיש מחבת טפלון ויש מחבת של פח, שכל לכולך נדבק בה. מי מדביק את הלכלוך? אני רוצה להבין.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מי שעושה.

שר החוץ ש' פרס:

מי שעושה או מי שמשמש דבק?

אני שמעתי היום את דברך, ואני אניד לך מה הם הדברים הלא-נכונים שטפלת על ממשלת ישראל ברוב חוצפה וכשם הקדוש כביכול. מי אמר לך שאנחנו שיחקנו בתוך וושינגטון? מי נתן לך את הרשות להעליל עלינו את העלילה הזאת?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שמה?

שר החוץ ש' פרס:

שאנחנו שיחקנו בתוך וושינגטון. אינטריגות כושינגטון.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מי אמר?

שר החוץ ש' פרס:

אתה. אתה אמרת: לא די לכם אינטריגות בירושלים? אנחנו עושים אינטריגות כושינגטון? מי הרשה לטפול שקר כזה?

אני דיברתי אמש עם מר שולץ — הוא אומר זאת? דיברתי עם מר מיו — הוא אומר זאת? בשם מי אתה מדבר? אתה הדבק.

מתתיהו פלד (הרשימה המחדקמת לשלום):

מקפריצין אומר זאת.

שר החוץ ש' פרס:

מקפריצין אומר זאת? הנשיא אומר זאת? משהו אמר זאת עלינו? אתה קם כאן ואומר: לא די לכם אינטריגות בירושלים — אתם עושים אינטריגות כושינגטון. אילו אינטריגות?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה שאתה מתרגז, לא יעזור.

שר החוץ ש' פרס:

אני לא מתרגז, אני מצטט ומשיב. אין בי שום רוגז.

עכשיו, אתה אומר: מיו אמר שאנחנו העברנו כסף לקונטראס.

היתה לי לא מזמן שיחה מאוד רצינית עם איש אמיתי של ברית-המועצות. לא איש מזויף, לא סוכן אקראי שלה, והוא אמר: אני מבין את ישראל. כל זמן שברית-המועצות מספקת נשק כזה לסוריה — אין לישראל ברירה אלא להתחמש. יכול להיות שהדרך היא להפחית את הנשק לאירובי ישראל, כדי שישראל לא תצטרך כל כך לחפש לעצמה איוון. כל הכבוד לאותו איש ברית-המועצות. הוא דיבר לעניין.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שר החוץ ש' פרס:

אני אומר לך, הרי אליך מגיעה האינפורמציה יותר מדי מאוחר. הלא אתה כל הזמן באיחור, אתה מקבל את העיתונים באיחור, אתה קורא אותם באיחור, אתה מבין אותם באיחור — דווקא ברית-המועצות מכינה זאת.

לסורים, למשל, לא היו טילים? והאם עכשיו הם לא מתחמשים בגזים? הרי גם עירק מתחמשת בגזים ויורה אותם כלפי האירנים. כל זה לא קרה? חבר הכנסת וילנר, שקורא אפילו את עיתון "הארץ" בשלמותו, לא שמע כלל על הדברים האלה. איזה טהור אתה, איזה קדוש אתה, למי אתה מטיף כאן מוסר?

אילו קראת כפי שצריך, היית מבין שהארצות המספקות נשק לאירן הן סין, פולין, בולגריה, אפילו ברית-המועצות.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שקר, שקר.

שר החוץ ש' פרס:

אתה נציג שלהם? סלח לי, לא ידעתי. אתה נציג של ברית-המועצות? אתה נציג של סין העממית? אתה נציג של פולין? אתה נציג של צ'כיה? אתה נציג האמת? טהורים וקדושים על בימת הכנסת.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני לא נציג, אבל אלה שקרים, אלה סתם שקרים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת וילנר, אני אקרא אותך לסדר. זה לא יכול להיות כך. לא היה קל לאחרים לשמע אותך, חשמע אתה גם אחרים.

שר החוץ ש' פרס:

התרגשתי מאוד מהנאום ההיסטורי, המוסרי, הכביר, של חבר הכנסת אלעזר גרנות, שהפעם דיבר לא רק בשם ירושלים אלא בשם העולם כולו. הוא קובע מהי מוסריות. ומה הוא אומר לי על מוסר? מה זאת אומרת, ארצות-הברית לוחצת על ישראל? נו, וישראל לא לוחצת על ארצות-הברית? כאשר רוצים להציל את יהודי אתיופיה, האם זה אינטרס אמריקני צר? זה המוסר שלך?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

על מי אתה מגן?

שר החוץ ש' פרס:

לנו מותר להגיד לארצות-הברית: עזרו לנו בעניין יהודי ברית-המועצות, ולה אסור להגיד לנו: עזרו לנו בעניין אחר? איזה לחץ היה כאן? איזו העמדת פנים כאן? אתה לא יודע זאת?

חברי הכנסת, ובראשם יוסי שריד, המפקח הגדול — אני מייד אבוא גם אתו חשבון — המפקח הגדול, מדרע לא ביקשת

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני לא אמרתי זאת.

שר החוץ ש' פרס:

שאלו את מר: האם ישראל הפקידה כספים בחשבונות שבהם נחבשה להפקיד, ומיזו משיב: אלה הם כמה מהפרטים שאנחנו עדיין בודקים, שכן טרם ראינו את המעורבים בדבר. באיזו רשות אתה טופל את זה עלינו? אפילו הוא לא אמר זאת, ואנחנו אתמול הודענו לו מראש מה אנחנו הולכים לומר.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
סלח לי, אתה לא מצטט אותי נכון.

שר החוץ ש' פרס:

מה אמרתי נכון?

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מה אני אמרתי? אני אמרתי שכאשר יש גרסה אחת וגרסה שנייה, אני מאמין לגרסה שלכם.

שר החוץ ש' פרס:

אהה, תודה רבה, איזו טובה.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

סלח לי, כך אמרתי, לא יעזור.

שר החוץ ש' פרס:

סוף סוף, איזה טוב-לב אתה, המפקח הגדול שיושב בשם ועדת החוץ והביטחון ומפקח עלי.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה יכול להתווכח, אבל לא לסלף.

שר החוץ ש' פרס:

ובכן, מי אמר שעשינו זאת בגלל גורלם של היהודים באירן? לא עשינו זאת. איש מאתנו לא אמר זאת. גם זה לא נכון.

אני נורא התרגשתי, ממש, גם ממך וגם מאלעזר גרנות: איך יגיב העולם הערבי? אז כך: לירדן מותר להיות המוביל העיקרי של הנשק לעירק.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אתה בודה את הדברים מלבך, אני לא אמרתי זאת.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גם אני לא אמרתי זאת.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אני אמרתי שההשפעה האירנית היא הרסנית — — —

יאר צבן (מפ"ם):

שר החוץ ש' פרס:

אני רשמתי מה שאמרתם, אם לא אמרתם, אני שמח שלא אמרתם. ברוך השם.

לירדן מותר לסייע לעירק — ואני לא מצדד כאן בשום צד. כפי שעשה חבר הכנסת מאיר שטרית, אני אגיד עוד כמה דברים לגופו של עניין: אני לא חושב שאנחנו צריכים כלל להתערב במלחמה הזאת. עירק היא מרכזו של אש"ף, כל אש"ף עבר לשם. ירדן מעבירה לשם נשק. אז מה אני צריך להגיד לירדנים? לא אדבר אתכם? בזמל עקבה עומדות בתור 40 — 50 אוניות עם נשק לעירק. אז מה אנחנו אומרים לירדנים? עד שלא תפסיקו את האוניות האלה לא נדבר אתכם?

אני רוצה לומר: כשם שהרוסים יותר נבונים מכמה מאלה שחושבים שהם נציגים שלהם כאן, כך גם הערבים יותר נבונים מאלה כאן. החושבים שהם מבינים אותם טוב. מפני שהערבים אמרו — ואני לא רוצה לצטט עכשיו מישהו — מה העירקים חושבים לעצמם? שהם יחזיקו את אש"ף, שהם יאימו על ישראל שאם תסתיים המלחמה יעמרו עשרות דיביות נגדה, והם אפילו לא הכירו בהחלטות פס? איזו חובה יש לנו כלפי עירק? כשם שאין לנו שום חובה — וגם לי יש שאט נפש גמורה ממשר חומיני.

חבר הכנסת מאיר שטרית נתן לנו עצה לקבוע כללים. אני מקבל את עצתך, אם תארגן את החיים לפי כללים. אבל האם החיים מתנהלים באמת לפי כללים? לא קורה לפעמים שרוב צודק אחד סותר דבר צודק שני?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שר החוץ ש' פרס:

לא אתרגש ממה שאמרתם. יש לי דעה משלי. אינני מצטדק, אינני מבקש מחילה, שום דבר אפל אין כאן, יש כזה רק בדמיונכם. פעלנו כהלכה, לפי קריטריונים מוסריים, לא כשביל רוח, לא כדי להשיג ניצחונות, אלא מטעמים של שיקולים מוסריים גרידא. אתם לא קובעים כאן מוסר, גם לא מחלקים הכשרים, גם לא פיקוחים, לא יעזור לכם שום דבר.

אני רוצה לומר, קודם כל, מה הם השיקולים המוסריים. מדינה דמוקרטית הלוחמת בטרור ללא רטט, ללא פחד, יש לה לפעמים דילמה כאשר אחדים מבניה נחטפים, ואי-אפשר לשחרר אותם כפי שצאית. ואני גאה במדינה דמוקרטית שאיננה שוכחת אפילו אזרח אחד ושוכרת את ראשה כדי להציל חטופים. מישור יחשוב שישראל הראתה כעניין הטרור

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שר החוץ ש' פרס:

אל תפריע לי, כבר דיברת ברמה המוסרית הגבוהה ביותר בעולם. תן לי לדבר כמוסר שאני גם כן מבין בו לא פחות ממך.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שר החוץ ש' פרס:

סלח לי, יש סתירה בין השניים. ישראל, על שתי מפלגותיה, החליטה בלב כבד — וחבר הכנסת מאיר שטרית ציין את זה כשגיא, יכול להיות, אבל הסתירה היא במצב, לא כמה שאנחנו מחליטים — להחזיר 1,150 מחבלים כדי להשיב הביתה שלושה חיילים. אם כך החליטה ישראל, היא החליטה בלב קל? זה דבר אחד פשוט? אין כאן התנגשות של שיקולים מוסריים? וכאשר מחזירים 1,500 עצורים תמורת גוייתו של חייל אחד, מה זה מראה, שאנחנו אופורטוניסטים? מה זה מראה, שאנחנו חסרי שיקול מוסרי, או שאכפת לנו מכל אדם, חי, וגם אחרי מותו? זה חוסר שיקול מוסרי?

הלכנו כאן כדי לנצח? איזו מכירת נשק? ישראל מכרה נשק? האם היא קיבלה פרוטה שחוקה אחת מהעניין הזה, למרות הקומבינציות והספקולציות שה"מוסרניק" הגדול והטהור והנפלא והעקבי, חבר הכנסת רילנר, הביא לנו כאן? בצע כסף עשינו כאן? סוחרי נשק אנחנו?

חבר הכנסת חיים רמון, אם אתה תפקח כבר על הכול, עם

אהוד אולמרט (הליכוד):
מה זה ענייך?

שר החוץ ש' פרס:
את אחראית לקונגרס? אני אחראי לקונגרס?

אהוד אולמרט (הליכוד):
את תייעצי לנשיא ארצות-הברית מה לעשות עם הקונגרס?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בני שליטא (הליכוד):
הם מתנגדים לכל מכירת נשק, לא רק לאירן.

שר החוץ ש' פרס:
את ועדת חקירה של הקונגרס? מה את מדברת כשם הקונגרס?

אהוד אולמרט (הליכוד):
את תהיי המפקח של הכנסת על הקונגרס?

שר החוץ ש' פרס:
אני רוצה להגיד לחבר הכנסת אלעזר גרנות ולחבר הכנסת ירשובסקי, שציורים טורליסטיים של חיים פשוטים —

אהוד אולמרט (הליכוד):

היו"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת אולמרט, אתה מפרע.

אהוד אולמרט (הליכוד):
לא, אני עוזר.

שר החוץ ש' פרס:
— — — הם המכניסים אי-אמת לחינוך מפני שהחיים מלאים סתירות, ושום פיקוח לא יחסל את הסתירות שיש בהם. כמי שרצים להילחם בטרור, מדינה דמוקרטית אמיתית — לא כזאת שחבר הכנסת וילנר רוצה בה. — חישא. אחראית לגורלו, לשלומה, לחירותה ולפעמים לזכרו של אזרח בודד אחר. זה השיקול שעמד לפנינו, ואל תנסו להעליל עלינו. לא כסף היה כאן. ישראל לא הרוויחה פרוטה שחוקה אחת מכל העניין. אני מתגאה ונרגש שאדם יוצא מגדר הרגיל, שאני מאמין בהגינותו וביושרו, כמו מזכיר המדינה שולץ. כל פעם שהוא נוסע למוסקבה הוא מעמיד את ענייני יהודי ברית-המועצות בראש. מה זה, אני נותן לו פקודות? הוא מקבל פקודות ממני? ואם הנשיא עושה אותו דבר, ואם הנשיא מבקש משהו מאתנו?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
הרי שולץ הלך להתפטר.

שר החוץ ש' פרס:
זה האגואיזם המזויף. כולם צריכים לעשות למענו, ואנחנו לאחרים כלום. מדוע? אינו כניעה לחץ זו? הייתי גאה כששחררו שלושה חטופים אמריקנים, אף-על-פי-שהם לא ישראלים. הייתי גאה. יכול להיות שאילו היו מפקחים היו יודעים אך הם שוחררו, אבל יכול גם להיות שלו היו יודעים הם לא היו משחררים. גם זה שיקול, ואינני רוצה להיכנס לפרטים. איזו עלייה זו כאן? סחרנו בנשק? השארנו משהו לעצמנו? חיפשנו איזה יתרון לעצמנו?

הבנקים כבר גמרת? עם המים גמרת? הפיקוח מציל מכל הבעיות? ומה תעשה אם המפקחים יתקלו בסתירה הזאת בין שני דברים מוטריים לחלוטין?

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מהי המסקנה, שלא יהיה פיקוח?

שר החוץ ש' פרס:
מה זה עסקך?

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני שואל מהי המסקנה.

שר החוץ ש' פרס:
מה, אתה כאן המפקח העליון? אתה זוכית כאן ברוב? אתה רוצה שמיעוט יפקח על הרוב, זה מה שאתה קורא פיקוח פרלמנטרי — — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):
כדייק זה — — —

שר החוץ ש' פרס:
— — — שאתה, שאין לך מספיק קולות להיכנס לוועדת החוץ והביטחון, ואתה נכנס על חשבוננו בשם הרוב, על אף שדעתך איננה כדעתי, שאתה תפקח?

קראות:

שר החוץ ש' פרס:
ואם תפקח, אתה תפתור את כל הבעיות, את כל הסתירות שבעולמנו?

אלעזר גרנות (מפ"ם):
חלק.

שר החוץ ש' פרס:
החניך המזויף הזה לפשטנות, כאילו העולם בנוי שחור-לבן, ורק אם תפקח, לא יהיה אפור, ורק אם תפקח, לא תהיה התנגשות בין שני דברים צודקים.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

היו"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת גרנות, חבר הכנסת גרנות, אני קורא אותך לסדר. ארבע פעמים אני קורא לך ואתה אפילו לא שם לב.

שר החוץ ש' פרס:
החיים, בניגוד למפקחים הנעלים והטהורים, מלאים סתירות.

אני קורא את תשובתו של מר מיו על השאלה מדוע הם החליטו לספק נשק לאירן. הוא אומר כך: To try to bring an end to the Iran-Iraqi war, to try to decrease the participation of Iran in the terrorism in the Middle-East and to get our hostages.

כל אחד יכול לעשות לו סדר משלו. אני רוצה להגיד, כישראל ובכ"א אדם, שאני מלא הערצה לנשיא ארצות-הברית, שיש לו 230 מיליון חושבים, ובכל זאת כשיש לו שישה חטופים, הוא לא נח רגע. מה זה סותרו נשק? אילו סותרים אנחנו?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה הוא עקף את הקונגרס?

בני שליטא (הליכוד):

מה הפלא שהוא יושב על הכיסא שלכם בוועדת החוץ והביטחון?

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בעניין לא פחות רציני כמו הפצצת הכור בעירק, אתה היית באופוזיציה, אדוני. מה אמרת בעניין כל כך רציני כאשר היית באופוזיציה?

שר החוץ ש' פרס:

ידידי היקר, בעניין הכור אני כתבתי מכתב אישי וסודי לבגין. לא אני פרסמתי אותו. יש הבדל. אם אתה תכתוב לי מכתב אישי וסודי — חוכמתך הגנוזה תובא בחשבון. ואילו ביקורתך המפורזת תהדהד — —

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אחורי ההפצצה?

שר החוץ ש' פרס:

מה זה חשוב אחרי זה.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תשובה מוחצת.

שר החוץ ש' פרס:

אני לא מתרגש מהמצעד הזה של הטהורים, הנעלים, הפשטניים, המוסריים, אלה שרוצים לארגן את העולם לפי כללים. ועדת החוץ והביטחון או הכנסת יקבעו כללים, ואז ככה: תומיני ינהג לפי הכללים, "חובאללה" ינהג לפי הכללים, ברית-המועצות תנהג לפי הכללים, סין, סוריה, עירק — הכול ינהגו לפי הכללים.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

אנחנו רוצים שאתה תנהג לפי הכללים.

שר החוץ ש' פרס:

אני נוהג לפי כללים.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

לא.

שר החוץ ש' פרס:

אתה לא משה רבנו, אפילו לא הרמב"ם.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

אני רק חבר הכנסת.

שר החוץ ש' פרס:

לא אתה חקבע כללים. העם יבחר רוב, והרוב יקבע כללים בנוגע לניהול המדינה. אני קובע שאתה לא קיבלת עליך את דעת הרוב הזה. זו דמוקרטיה, ויכאב הדבר ככל שיכאב.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה מנית את כל המדינות שלא נוהגות לפי כללים. אתה ממליץ לנו ללכת בדרך?

שר החוץ ש' פרס:

מי אני שאמליץ לך, רן. מי אני בהתחשב בכמות החוכמה, בכמות המוסר ובכמות הפשטנות שלך — אני יכול להמליץ לך? אני עפר לרגליך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני שואל אותך בתור ראש הממשלה.

שר החוץ ש' פרס:

שמעתי את ההבדל? עוד נושא אחד, עוד כללים — אני אקבע כללים.

על מה אני צריך לבקש ממך סליחה, חבר הכנסת גרנות? על מה? על מה אתה רוצה ועדת חקירה? מפני שקראת רכילות, מפני שיש חגיגה תקשורתית? יש חגיגה תקשורתית, גם היא חחלוף. אנחנו לא מנהלים את ארצות-הברית.

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת שטרית: לנו לא היה מה להכין. זה לא מבצע ישראלי. אני רוצה להגיד עוד דבר. אומר מה אילץ אותנו אתמול לפרסם — מפני שאני חשבתי שישראל צריכה לשחק, חברי ואני חשבנו כך. זה עניין אמריקני שמתנהל שם, זה עניין של ארצות-הברית ולא של ישראל. ישראל התבקשה לסייע והיא סייעה בנפש הפצה. היא ביקשה לסייע באופן כמס, כפי שמסייעים לנו באופן כמס ולא מספרים לכל העולם איך עושים את זה. מה שהיה אתמול זו האינסינואציה, אפילו לא הדיבור, שאנחנו כאלו העברנו כסף לקונטראס. לא דובים ולא יער. הכסף כלל לא עבר בישראל. מר מיו התייחס לכל האירועים מאז ינואר השנה. פרוטה לא עברה בישראל. מה שנאמר היה: סכום הכסף, חשבון הכסף, והאירועים העבירו את הכסף הזה במישרין. שום קשר. מה אתם מנסים כאן להעליל? — שום קשר שבעולם.

אני רוצה לקבוע שלושה עקרונות שהם בעיני מוסריים לא פחות משלכם, וצריך יהיה לנסות פעם להקים ועדת חקירה על המוסר שלכם, הפשטני כביכול, החרד-שמעני כביכול.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

אתה מתקרב כאן למשטרים אחרים.

שר החוץ ש' פרס:

ועדת חקירה זה משטרים אחרים? אתה יודע, במשטרים אחרים, קצת בלשון קלה — טוב אינני רוצה להיכנס יותר מדי לדברים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

— — —

שר החוץ ש' פרס:

מה יש, חברת הכנסת גרוסמן? מה יש לך?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

לו היתה ממשלת הליכוד ואתה היית באופוזיציה, לא היית טוען כמנון?

שר החוץ ש' פרס:

אני אומר שלא. אני יותר חכם ויותר אחראי. אני לא רוצה להשתוות לכם. מה תעשי לי? לא, לא הייתי עולה על נושא כזה. יש הרבה דברים שסיפרו לי — — —

אלעזר גרנט (מפ"ם):

אתם כל כך חכמים שנכשלתם בעניין פולרד, וכעצם במה לא נכשלתם?

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

שר החוץ ש' פרס:

במה נכשלנו בעניין פולרד? אני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת אלעזר גרנות, שאתה לא נכשלת בשום דבר, אתה לא נכשל בשום דבר. חבר הכנסת יוסי שרד, לא חשוב מה קורה במדינה, יש לו אותו נאום — פתוס מוסרי אדיר, מייד הוא רואה את כל כוחות השחור, את כל הטיפשים, את כל האידייטים עושים אגודה אחת, והוא עולה עם חרב שלופה של היגיון אדיר ומשמיד אותנו, משכיב אותנו וגומר אתנו. הלא אתה עושה את זה בכל נאום. מה ההבדל? עוד נושא אחד, עוד חרב שלופה, עוד היגיון טורף. מה זה משנה?

אין לנו שום רווח בצד הכספי או האחר. הכוונה שלנו היתה לסייע ברצינות וביושר כידי מדינה המסייעת בידנו בנושא שאני מבין את מגיעיו — גם מזה אני לא כורח — להציל חיי אדם. כתנאים שאין מסוככים מהם.

על כן, אין פה שום בקשת מחילה, שום בריחה. יכול להיות שאתם רוצים לפטר כמה אנשים. חפשו הזדמנות אחרת. זו לא ההזדמנות המתאימה.

על כן, אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון.

היור"ר ד' בן-מאיר:
את כל ההצעות?

שר החוץ ש' פרס:
כל ההצעות. חלק מהן.

היור"ר ד' בן-מאיר:
לחבר הכנסת דוד מגן יש הצעה אחרת. בבקשה. לגבי איזו הצעה?

דוד מגן (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, נכבדי ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ, יש יותר ממדידה של צביעות, חוצפה ולעג בהעלאת הנושא — — —

היור"ר ד' בן-מאיר:
סליחה, חבר הכנסת דוד מגן, יש לך הצעה אחרת מההצעה להעביר לוועדה. לגבי איזו הצעה ומה הצעתך?

דוד מגן (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, אני מתכוון להציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת וילנו מסדר-היום, מפני שאני חושב שיש יותר ממדידה גדושה של לעג וצביעות בהעלאת הנושא בכנסת על-ידי הקומוניסטים. הנושא חשוב, מורכב ורגיש מכדי שיהפוך לכלי שרת כידי ברית-המועצות.

בעד חבר הכנסת שטרייט, נאמן, רמון, גרנות, וירשובסקי ושריד העלו כאן בכאב אמיתי את החשש שהממשלה שנתה ואת החשש שהממשלה מזלזלת בכנסת ובסמכויותיה — חתו עניין הראוי לדיון ולבחנה באחת מוועדות הכנסת — מנסה נציג רק"ח לטפס על עגלה זו כשידי מוגאלות כבוכ ועל פניו מסכה.

אני מציע לנציגי רק"ח ליטול קורה מבין עיניהם: רק בחקופה האחרונה סיפקה ברית-המועצות לטוריה נשק בערך של 2 מיליארדים ו-935 מיליון דולר; ולעירק — אותה עירק שדיכרו עליה — 5.5 מיליארדי דולר. ללוב — 2.5 מיליארדי דולר. וכל זה על רקע ההתעצמות של אותן ארצות בתמיכה מסיבית מאוד של ברית-המועצות, אשר לפי פרסומי המכון הבין-לאומי ללימודים אסטרטגיים בלנתון הסתבר, כי ברית-המועצות מעמידה היום את סוריה על 4,200 טנקים, וזה חישוב מינימלי, ועל 600 מטוסים; את עירק על 4,000 טנקים, 600 מטוסים; את לוב על 2,800 טנקים ו-577 מטוסים. ולא אמשיך לפרט.

נוכח העובדות הללו הייתי מציע שהכנסת תסיר את הצעתו של נציג רק"ח מסדר-היום.

היור"ר ד' בן-מאיר:
תודה לחבר הכנסת דוד מגן. חברת הכנסת גאולה כהן, מה את רוצה להציע?

עכשיו אני רוצה לומר דברים עקרוניים וחד-משמעיים. גם מדינה הלוחמת בטרור ללא רחם וללא הפסק, אם היא מדינה דמוקרטית, היא איננה פוסקת מלחפש דרכים — בהעדר דרך צבאית — להביא לביטחונם של אנשים שנחטפו וסכנה מאיימת על חייהם. אני אומר שזה עיקרון מוסרי. גם מר מז הודה שזו היתה אחת המטרות של העניין הזה.

עיקרון אחר — אם מדינת ישראל רוצה להסתייע במדינות אחרות — לא בעסקים שחורים — לצורך הצלת חיי אדם, כשהיא מתבקשת היא צריכה לסייע. אם מבקשים ממנה שהסיוע יהיה כמס — הוא יהיה כמס. אין כלל מריניות חרץ שהכול גלוי בה.

אני רוצה לקבוע, שכל הדיבורים על מכירת נשק אין להם שחר בהקשר שמדובר בו. אנחנו קיבלנו נשק, העברנו נשק לאירן ליעד ולמטרה מסוימים.

עוד אני קובע — לישראל אין קשר בהעברת הכספים: ישראל לא הרוויחה שום רווח לעצמה.

אני מציע לכל חברי הכנסת, במקום לשבת יומם ולילה ולקבוע אם אנחנו בצדה של אירן או בצדה של עירק — מוכן שאני דוחה בשאט-נפש את הפונדמנטלים האירני. אני גם דוחה בשאט-נפש את הגזים העירקיים, את הטרור העירקי, את האיום על ישראל מצד עירק. אני לא מוכרח לנקוט צעד. מה תעזור לנו נקיטת הצעדים? נאמר שסין סיפקה 3 מיליארדים, נאמר שנשק שהועבר בישראל שווה 12 מיליון — האם זה קובע את גוול המערכה?

אני רוצה לומר לוועדת החוץ והביטחון — אני בעד פיקוח פרלמנטרי, לא של מיעוט על רוב. אני כהחלט אומר, שחוק מכללים המציאות מציעה לנו גם חריגה מכללים. זה די קשה. במקרה הזה לא היה מדובר בסוד ישראלי. אילו היה מדובר רק בסוד ישראלי — הייתי בעד דיווח לוועדת המשנה. אני קובע גם, שהרוב בכנסת הסכים שגניינים מסוג זה יידונו בוועדת החוץ והביטחון. ועדת החוץ והביטחון הסכימה שנושאים כאלה יידונו בוועדת משנה. כל זמן שהסוד לא היה שלנו — היינו מגויסים מלהביא את העניין. מהשדבר הפך להיות נחלת הרבים, הודעתי אתמול לוועדת החוץ והביטחון, שאכן נדווח לוועדת המשנה. במה כאן הזלזול?

אני לא מבקש שום דבר לעצמי, אני יודע שיש לפעמים החלטות שבעת קבלתן אתה נקרע לגזרים.

אני מסכים עם חבר הכנסת חיים רמון. הלוואי שמדינת ישראל היתה יכולה להתפרנס רק מפיקוח — אני אומר לך. היינו מדינה טהורה; רק מפיקוח ותוספת תדמית. אך מה לעשות. שחוק מפיקוח וחוק מתדמית יש מציאות: מה לעשות שהעולם איננו מלכות שמים? מה לעשות שבמלכות הארץ הזאת יש דברים מסוככים? — לברוח מכאן. ואם יהיה פיקוח נהפוך להיות מלכות שמים? וזהו האמת.

חבר הכנסת, אני לא מבקש מחילה על שום דבר. אני כטוח שפעלתי לפי הסנטימנט האמיתי של רוב הבית הזה. אני, בהיותי ראש ממשלה, יצחק שמיר כממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ יצחק רבין כשר הביטחון, על-פי הכללים הנהוגים בממשלה, שלושנו רשאים לאשר מכירת נשק. פעלנו על-פי מיטב מצפוננו, מתוך מניעים שהם רק מוסריים, ולא היה שום מסחר בנשק. העובדה שהיתה באמצע טכניקה של סחר בנשק — מן הנמנעות היא, אבל זה לא היה היעד.

אין לנו שום חלק כעניין העברת הכספים לקונטראס.

בניגוד לדעת הממשלה, אין לזה כל יסוד, יש לנו אמן מלא במזכיר המדינה שולץ.

אני מבקש את סליחתך, חברת הכנסת גאולה כהן.

הי"ד ד' בן-מאיר:

תודה רבה, בבקשה, חברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

אני אומרת: האם אנחנו לא יכולים להיות לפעמים קורבנות של שגיאות של ארצות-הברית? היא יכולה לשנות, די בכך שאנחנו לפעמים קורבנות של השגיאות שלנו.

הי"ד ד' בן-מאיר:

תודה, חבר הכנסת מתתיהו פלד, את ההצעה של מי אתה רוצה להציע להוריד?

מתתיהו פלד (הרשימה המחקדמת לשלום):
של חבר הכנסת, ויכל נאמן.

הי"ד ד' בן-מאיר:

בבקשה, חבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המחקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, היות שהנהול מחייב לבקש להוריד הצעה של מציע מסוים, הצעתי להוריד את הצעתו של חבר הכנסת ויכל נאמן, כי אני מסתייג באמת מכל האופן שבו ניתח את הבעיה והציג אותה. אבל, בעיקר רציתי להעלות את ההסתייגות שלי כדי להביע אי-אמון בחשיבות וביעילות של ההיוון בוועדת החוץ והביטחון.

במשך שבועות הנושא הזה, שהועלה היום לדיון, לא כמלואו אבל בעיקרו, מעסיק את דעת הקהל העולמית, מעסיק את דעת הקהל הישראלית, העיתונות הישראלית מצטטת עיתונים בעלי מקורות אינפורמציה מצוינים, וועדת החוץ והביטחון לא הצליחה לשכנע את הממשלה לכוא ולדווח לה כמה מדובר, זו תעודת עניות לוועדה שיש לה תפקיד כל כך חשוב, והיא מתנהגת מתוך אימפוטנציה כל כך מתרידה.

השאלה איננה שאלה של סדריות, הכול ידוע ומה שעוד לא ידוע היום יהיה ידוע מחר ומחרתיים, הקונגרס האמריקני לא יניח לפרטים האלה, שעדיין אינם ידועים, להישאר בלתי ידועים, כי שם פועל באמת פיקוח פרלמנטרי על הממשלה, אנחנו נדע הכול, אבל גם מה שידוע היום מספיק כשכיל לומר בוודאות שלא עוסקים בשאלה של חילוץ חטופים, לא עוסקים בשאלה של סיוע לארצות-הברית כעניין מסוים.

השאלה היא מהי מדיניות מכירת הנשק של ממשלת ישראל, ואם ציטטו כל כך הרבה את מ"ז, נצטט אותו במרוקן, ישראל מכרה פעמים מאז בינואר 1986 נשק לאירן, בעניין החטופים, ומה עם כל עסקות הנשק שקדמו לאלה? אנחנו באמת צריכים לשמוע מאיגוד הימאים הזנים, ששר הביטחון הישראלי משקר כשהוא אומר שאניות דניות לא הובילו נשק מאילת לאירן? מהם העקרונות המנחים, כאן?

אני יכול לציטט ספרים שנכתבו בארץ על-ידי חוקרים ישראלים שחקרו עניין זה והגיעו למסקנה שמדיניות מכירת הנשק בישראל איננה מונחית על-ידי שום שיקול מוסרי, אלא רק על-ידי השיקול של קבלת כסף.

אני רוצה להזכיר בהזדמנות זו עניין הקשור לנושא, אף כי הוא לא הועלה כאן, ביקור הנשיא בסרי-לנקה, בקשר למה הוא ביקר בסרי-לנקה? הלאו שמענו מנשיא סרי-לנקה לפני שזה ומעלה שהם קונים נשק מישראל, אף כי ממשלת ישראל אינה

גאולה כהן (התחיה):
להסיר את ההצעה של חבר הכנסת גרנות מסדר-היום.

הי"ד ד' בן-מאיר:
בבקשה, חברת הכנסת גאולה כהן, יש לך שלוש דקות.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, שר החוץ הציע להקים ועדת חקירה לבדיקת המוסר של אלה שדיברו וביקרו. אני חושבת שמיותר להקים ועדת חקירה כזאת, אצל רבים מהם הצביעות כל כך גלרית על פני השטח, עד שלא צריך לחקור כל כך הרבה.

אני שותפה לדעה שכניסות שבהן אנו נמצאים, ובכלל, כל מדינה צריכה להגיד לעצמה, שלפעמים היא צריכה לשאול את עצמה לא רק מה טוב, אלא מה טוב בשבילי עכשיו.

בכל זאת יש לי שאלות מספר שאני רוצה לשאול את שר החוץ, אני שותפה מלאה לקביעה שביטחון המדינה קודם, אך חשובות של שר החוץ לא סיפקה אותי, אני רוצה לדעת אם הוא שואל את עצמו שאלות, אורק מתווכח עם המבקרים, קל מאוד להפריך את הביקורת של המבקרים, חלקם הם בוודאי בבחינת ערכך לערכא צריך, והמבקרים האלה דורשים ביקורת, אבל אם אותם דחית בקש, אני חושבת שיש בכל זאת כמה שאלות הדורשות תשובה.

האומנם באמת בכל תנאי לא נאמר "לא" לארצות-הברית, כאשר אנחנו חושבים שיש גבול שאין לעבור אותו? מה זאת אומרת שאי-אפשר להגיד "לא"? ארצות-הברית עוזרת לנו כעניין יהודי אתיופיה, נכון, אבל יש לפעמים מצבים, שבהם אתה צריך לשאול את עצמך האם כל עזרה לידי עוזרת לך, והאם ארצות-הברית עוזרת לנו רק בגלל העניינים היפות שלנו. אני רוצה שנשאל את עצמנו את השאלה, בשלוש דקות לא אתן את התשובות, אבל אני חושבת שיש מקום לשאול את השאלות.

האם באמת כל איש של אויבי הוא ידידי? האם היום, כשאירן היא אויבתה של עירק, אנחנו בטוחים שהיא איננה גם האויב שלנו? האם הנשק הזה הולך באמת לקבוצה שרוצה לחתור נגד המשטר של חומייני, שהוא תועבתי נפשנו, ואנחנו עוזרים לה, ולו היינו עוזרים לה זה היה מוצדק; או שהנשק הזה הולך ישר לשלטון הקיים? האם, שאלות כאלה לא חייבות להישאל? נכון, אני מסכימה שלא כרבים ולא בכל רגע, אלא בעיתוי מתאים ובמקום מתאים, כמו, אבל שאלות אלה חייבות להישאל.

שר החוץ וממלא-מקום ראש הממשלה אמר, שאנחנו הבקשנו לסייע באופן כמוס, האם אנחנו חיים היום במצב של דיפלומטיה חשאית? האם בשיקול שלנו אנחנו לא צריכים לקחת מראש כנתון שכל דבר עלול להיחשף? נכון שעוד הרבה דברים לא נחשפו, אבל צריך להביא את זה בחשבון כנתון, לכן אני חושבת —

שר החוץ ש' פרס:
סליחה, דק רגע.

גאולה כהן (התחיה):
בבקשה.

שר החוץ ש' פרס:

אני מודיע שלנו לא ידוע מי הוא הפקיד הבכיר, שההודעה שלו לא אחראית, אם הוא אמר זאת ואם יש פקיד בכיר כזה, אין לנו מושג מי הם המקורות המדיניים שהתבטאו כלפי שנגל, זה

חיים רמון (המערך):
כן.

הי"ר ד' בן־מאיר:
חבר הכנסת מאיר שטרית אינו.

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר לוועדה את
שלוש ההצעות של חברי הכנסת יוסי שריד, חיים רמון ומאיר
שטרית.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא שהועלה על־ידי
חברי הכנסת י' שריד, ח' רמון ומ' שטרית
לוועדת החוץ והביטחון נחקבלה.

הי"ר ד' בן־מאיר:
חבר הכנסת וירשובסקי, אתה מוכן להעביר את הצעתך
לוועדה?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
כן.

הי"ר ד' בן־מאיר:
לפנינו שתי הצעות — להעביר לוועדה ולהסיר
מסדר־היום. אנחנו ניגשים להצבעה.

ה צ ב ע ה

כעד ההצעה להעביר את הנושא
שהועלה על־ידי חבר הכנסת
מ' וירשובסקי לוועדת החוץ
והביטחון — רוב

כעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר־היום של
הכנסת — מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהועלה חבר
הכנסת מ' וירשובסקי לוועדת החוץ והביטחון
נחקבלה.

הי"ר ד' בן־מאיר:
חבר הכנסת אלעזר גרנות, האם אתה מוכן להעביר את
הצעתך לוועדה?

אלעזר גרנות (מפ"ם):
כן.

הי"ר ד' בן־מאיר:
אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא
שהועלה חבר הכנסת אלעזר גרנות לוועדת החוץ והביטחון.

ה צ ב ע ה

כעד ההצעה להעביר את
הנושא לוועדת החוץ
והביטחון — רוב
נגד — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא שהועלה על־ידי
חבר הכנסת א' גרנות לוועדת החוץ והביטחון
נחקבלה.

רצח להודות בכך. הם קונים נשק מישראל כדי להילחם
בטמילים, שהם מיעוט קטן בסרי־לנקה, אבל הם עם גדול
בהודו. וישראל, בלא כל שיקול, לא פוליטי ולא מוסרי, מוכנה
לתמוך במשטר שמדכא את הטמילים, כלי להביא בחשבון
שבלי הרצון הטוב של הטמילים בהודו ממשלת הודו לעולם
לא תוכל לשנות את עמדתה כלפי ישראל. אבל מהו השיקול
הקובע? שני "דבורים" מכניסים סכום מסוים של כסף, וזה
הדבר הקובע. זה הנושא שעליו צריכה הכנסת לתת את דעתה.
זה הנושא שבו היא צריכה לדון.

כיוון שהממשלה מתנגדת להעלות זאת לדיון בפני
המליאה, אני חושב שלא תהיה ברירה, ואין ברירה, אלא
לעמוד, במאבק ציבורי, על כך שיש להקים ועדת חקירה
שחבריה יהיו מדיניות מבירת הנשק של ישראל. תמכור
ישראל נשק כשיש הצדקה מוסרית או אפילו מדינית, אבל לא
ייתכן שהשיקול היחיד יהיה האם מקבלים איזה סכום כסף
תמורת זאת.

הי"ר ד' בן־מאיר:
אחרון, חבר הכנסת ורדיגר, אתה רוצה להציע להוריד את
ההצעה של — — — ?

אברהם ורדיגר (מורשה־פא"י):
חבר הכנסת וירשובסקי.

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מציע להסיר
מסדר־היום את הצעתו של חבר הכנסת וירשובסקי, הסתרת
עובדות בנושאים סודיים וביטחוניים מקובלת בעולם כולו.
בכל המדינות המתקונות והדמוקרטיות מסתירים עובדות
ביטחוניות סודיות, והדיפלומטיה החשאית מקובלת כנורמה
בכל המדינות המערביות. יש אולי רק מדינה אחת,
ברית־המועצות, שמפרסמת הכול...

אומנם אנחנו עם סגולה, והיינו צריכים להתנהג בשונה
מכל העמים, אבל כפי שאני מבין את המושג עם סגולה, פירושו
להתנהג כעם סגולה בשטח הצניעות, בשטח המוסר, בשטח
האמונה.

מאחר שזכינו בעצמאות מדינית, עלינו להתנהג לפי נוהג
העולם, ואני בהחלט חושב שהאחראים בממשלה נהגו
כמקובל.

לצערו, חברתנו חולה במחלת ההדלפות, הדלפות
ימיומיות ממש; הדלפות של ידיעות ביטחוניות וסודיות
כיותר, אשר הורסות כל חלקה טובה בחברה שלנו, הסודות
הכמוסים ביותר דולפים החוצה. יש על כן להסתפק כמה
שהציע ממלא־מקום ראש הממשלה ושר החוץ — להסתפק
כדין בנושא בוועדת משנה מצומצמת מאוד של ועדת החוץ
והביטחון.

הי"ר ד' בן־מאיר:
תודה. אנחנו ניגשים להצבעה. קדם כול, אצביע על
שלוש ההצעות שאיש לא הציע להסיר אותן מסדר־היום. חבר
הכנסת יוסי שריד, אתה מוכן להעביר את הצעתך לוועדת החוץ
והביטחון?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בהחלט.

הי"ר ד' בן־מאיר:
חבר הכנסת חיים רמון, אתה מוכן להעביר את ההצעה
שלך לוועדת החוץ והביטחון?

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת מאיר וילנר, האם אתה מוכן להעביר את הצעתך לוועדת החוץ והביטחון?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): כן.

דוד מגן (הליכוד):

ממלא מקום ראש הממשלה חיקן את עמדתו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא שהועלה עליידי חבר הכנסת יובל נאמן לוועדת החוץ והביטחון.

לא, אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא שהועלה עליידי חבר הכנסת מאיר וילנר. לוועדת החוץ והביטחון.

ה צ כ ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

שהועלה עליידי חבר הכנסת

י' נאמן לוועדת החוץ

והביטחון — רוב

נגד — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ

והביטחון נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

בוה סיימנו את הדיון בהצעות לסדר-היום בנושא מכירת נשק לאירן.

ה צ כ ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

שהועלה עליידי חבר הכנסת

מ' וילנר לוועדת החוץ

והביטחון — מיעוט

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר

הכנסת מ' וילנר בסדר-היום של הכנסת

נתקבלה.

ד. הצעות לסדר-היום

מצוקתם הכספית של המוסדות התורניים והשלכתה על המשך פעילותם התקינה

היו"ר ד' בן-מאיר:

התורה, חלק מהם עולה ארצה אחרי הבנים. אלפים מצעדי עמנו בחוץ-לארץ באים ללמוד ארצה במרכזי התורה; חלקם נשאר בארץ, חלקם מחזק את היהדות בחוץ-לארץ. הם ובני משפחותיהם מהווים את העתודה לארץ וללומדיה. כמו כן, הם מהווים מקור חשוב להכנסת מטבע-חוץ לארץ.

פגיעה במוסדות התורה והתמוטטות שלהם או של חלקם עלולה להביא לשינוי ולהפסקת כל אלה. לכן, החשיבות הרבה של העניין היא גם למי שאינם מעריכים, לצערנו, כראוי את התורה ואת לומדיה.

רבותי חברי הכנסת, כימים אלה התקיימה הפגנת סטודנטים, ובה נישאו כרוזות שבהן נאמר, שלו היה החינוך הגבוה כולו במעמד הישיבות, היה מצבו טוב יותר. שר החינוך הביא לפני הממשלה הצעה להוסיף לחינוך הגבוה, כדי למנוע התמוטטות, 80 מיליון דולר.

ההתנהגות הנ"ל של הסטודנטים היא פרי הסתה וסילוף של גורמים הנאבקים בתורה ובמסורת ישראל. המצב העוכדי הוא הפוך. אין מקופחים בכל השטחים כמו מוסדות התורה ותלמידי הישיבות. ואם לחינוך הגבוה מוכרחים להוסיף חקציכים ותמיכות, קל וחומר למוסדות התורה.

לא יספיק לי הזמן לפרט את כל גורל הקיפוח הקיים כלפי מוסדות התורה. אביא רק כמה מספרים מתקציב המדינה לשנה זו.

כתקציב המשרד לענייני דתות, סעיף 11 — 04 — 22, 53,771,000 שקל חדש מוקצבים ל-60,432 תלמידים, לרבות

אנחנו עוברים להמשך ההצעות לסדר-היום. הנושא הבא הוא: מצוקתם הכספית של המוסדות התורניים והשלכתה על המשך פעילותם התקינה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם יוסף שפירא.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רבים נושאים שעל סדר-יומה של הכנסת היום, חלקם במרכז הדיווחים בכלי התקשורת, אך, דומני שאין נושא חשוב לדיון יותר מההצעה הדרושה לסדר-היום אשר מועלית בזה. וזאת לא בגלל החשיבות של לימוד התורה, ו"אין אומתנו אומה אלא בתורתה", ולא בגלל הערך הגדול של לימוד התורה — "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמת" — אלא בגלל סכנת התמוטטות, חס ושלום, הצפויה למוסדות התורה אם לא יתוקן מיידית היחס כלפיהן. התמוטטות זו, חס ושלום, תפגע בעניינים מרכזיים שחשיבותם רבה גם למי שאין מכבדים את התורה ואת לומדיה כראוי.

זכינו, בעזרת השם, שלאחר חורבן מרכזי התורה באירופה ועליית חלק גדול מיהודי המזרח בארץ, הפכה ארץ-ישראל למרכז התורה של העם היהודי בארץ ובתפוצות. זאת בזכות מוסדות התורה שהוקמו בארץ, מקור ההשפעה העיקרי של היהדות, ובזכות זה שהמרכז להספקת רבנים וראשי ישיבות לכל הגולה הוא בארץ-ישראל.

העלייה ארצה מארצות הרווחה היא בעיקרה עלייה של יהודים דתיים, שבאים לכאן כדי לתקן את ילדיהם במרכזי

הריני מקווה שחברי הכנסת האזינו לפירוט התקציבי
המשקי שהעליתי, ומעבר לכל חילוקי דעות אידיאולוגיים
ייתנו ידם למניעת סיכון קיומם של מוסדות התורה.

הריני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים של
הכנסת.

היור"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חבר הכנסת אברהם יוסף שפירא יעלה ויעמוד.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני אתחיל מייד
בתכלית, במספרים, ולא אדבר על ההיסטוריה. אני אגיד את
הנימוקים בסוף. כיוון שאני חושש שאם אתחיל בנימוקים, לא
יידעו פה בכנסת את האמת על המספרים.

כאשר שר הדתות, מר זבולון המר, נכנס לתפקידו, אמרתי
לו: זבולון, יש לך תפקיד גדול. בדרך כלל, כאשר אונייה
טובעת, זורקים קודם את הטלית והתפילין. נניח שממשלת
ישראל והכנסת יחליטו שאין רוצים לתת שום פרוטה למוסדות
תורה — זאת תהיה השפלה פחותה לעומת מה שנותנים.

כיושב-ראש ועדת הכספים אני יודע איזו מלחמה יש על
קיצוץ התקציב. אני יודע שאין תרופות בכתי-חולים; אני מכיר
את המלחמה של האחיות. אם יבוא מישהו וישאל אותי: עכשיו
מצאת את הזמן לדבר על בעיית מוסדות התורה, כאשר
מקצצים בכל? תשובתי ברורה: זו אינה שדולה. צריך לדעת,
בכל סעיף נותנים 80%, 70%. פה נותנים 10% עד 20% ממה
שקיים.

לצערי הרב, ההסברה שלנו לקויה מאוד. לא אחת התכוונו
פה למשמע הביזיון: "אתם סוחטים כסף לשיבות". אני רוצה
שיידעו דבר אחד: מר בן-י, ראש הממשלה דאז, הציע לשיבות
100% אחזקה, כמו לכל בתי-הספר, כמו לכל מוסדות החינוך.
מועצת גדולי התורה התנגדה לקבל 100%, כי חששו
משוניים — יבוא שלטון אחר ויכטל ואז כל הישיבות
יתמוטטו. הנימוק השני — יש תרומות מהעולם, יש להשאיר
את המצווה הזאת ליהודים לתרום כסף, לא לשלול מהם את
המצווה הזאת של אחזקת בני-תורה. הדבר השלישי — אותם
גדולי התורה אמרו כי חסר מטבע-חן בארץ, סובלים כל כך
הרבם מהמאזן המסחרי. אם אנחנו מביאים תרומות מהעולם,
אנחנו גם מסייעים במטבע-חן. עד היום הציבור לא יודע על
הדבר היפה הזה, שסירבו לקבל את ההצעה של מר בן-י.

היור"ר ד' בן-מאיר:

ר' אברום, עוד לא התחלת במספרים.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

עוד לפני שאני מתחיל במספרים, הייתי רוצה שיבוא לכאן
משה סלומון, יבוא הממונה על התקציבים ויספרו לכם כיצד
אני חייב, כיושב-ראש ועדת הכספים, להתערב לגבי כל תשלום
על-מנת לשלם את האפס הזה.

לגבי הפרשים שמגיעים מחודשים אוקטובר-נובמבר
1985, בסכום של שני מיליונים ורבע שקלים בערך, רק עכשיו
סיכמנו לגביהם. בתקציב זה כבר נגמר, אבל החשב הכללי אינו
מוכן לתת את הכסף. רק אחמול קיימתי שמונה שיחות טלפון
על כסף שמגיע משנת 1985.

ישבנו פעם לילה שלם עם יגאל כהן-אורגד, כאשר היה שר
האוצר, כדי לקבל מה שהבטיח לנו מר בן-י; שלא ייתנו לנו
סכום גלובלי בלא קשר למספר התלמידים. ביטלנו את הנושא
"פן ירבה", גזירת פרעה.

כנות במוסדות דתיים, ובשכיל שיעורים תורניים, דהיינו —
890 שקל חדש לתלמיד לשנה.

במשרד החינוך והתרבות, סעיף 70 — 20, מוקצבים בשנת
1986 ל-205,800 תלמידים בחינוך העל-יסודי והעיוני
310,662,000 שקל חדש, דהיינו 1,510 שקל חדש לתלמיד —
כמעט כפול.

בסעיף ההשכלה הגבוהה, סעיף 21, המצב חמור עוד
יותר. ב-1986, מספר הסטודנטים הוא 66,898, וסך-כל
התקציב — 443,031,000 שקל חדש, דהיינו 5,806 שקל חדש
לסטודנט. יש לציין, כי 30% מהסטודנטים הם תלמידים כמרעי
הרוח. עוד יש לציין, כי התקציב הרגיל של האוניברסיטאות
מכוסה ב-50% על-ידי הוועדה לתכנון ולתקצוב של המועצה
להשכלה גבוהה. זאת חוץ מתקציבים ייחודיים נוספים בחינוך
החילוני, במסגרת סעיף 08—20, של אלפי שקלים חדשים
לתלמידים במוסדות מסוימים על-יסודיים ובמוסדות להשכלה
גבוהה.

גם בתקציב הפיתוח יש שחיקה נוראית בתקציב הישיבות.
בסעיף 15 — 01 — 63 יש ירידה נומינלית. בתקציב 1984 היה
הסכום 494,000 שקלים; ב-1985 — 70,000; ב-1986 — רק
35,000 שקלים. לעומת זאת, במוסדות החינוך על-יסודי,
בסעיפים 03 — 02 — 60, יש במשרד החינוך הקצבות ענקיות
והרשאות להתחייב בסכומי עתק באופן יחסי. כמו כן, כ-8
מיליוני שקלים מופקדים בתקציב הפיתוח בשכיל
האוניברסיטאות, סעיף 61 לתקציב.

על-פי זה, היחס בתקציב השוטף בין תלמידי ישיבות
לחינוך העל-יסודי הוא פי 1.7 ובין תלמידי הישיבות לבין
המוסדות להשכלה גבוהה — פי 6.5. כל זה בלי להביא
בחשבון את הסכומים האדירים המוקצבים לבידור ולספורט,
שאיום מגיעים כלל לציבור הדת.

עוד יש לציין, שגם בתקציבי הרווחה מופלים מוסדות
התורה לרעה. מכסות עליית הנוער למוסדות תורה הן נמוכות
ביותר לעומת מוסדות אחרים. גם משרד העבודה והרווחה,
השירות לילד ולנוער, מממן את כל המוסדות ב-85%, ואילו
את המוסדות התורניים רק ב-60%.

דבר דומה קיים גם לגבי הבטחת הכנסת מינימום לבני
ישיבות. נקבעו קריטריונים מחמירים ביותר, לעומת שאר
האוכלוסייה, לגבי הזכויות של בני ישיבות לקבל הבטחת
הכנסה. וגם כאן חלה שחיקה לעומת הסכום שהוסכם עליו
ב-1981, 20% מהשכר הממוצע. עתה חלה שחיקה של 40%
ואכרך עם אותם תנאים מקבל רק 60% ממה שסוכם. הוא הדין
בקצבאות קי"ץ של המשרד לענייני דתות, הסכומים נשחקו
והם עתה מגוחכים.

עתה אנו מגיעים לשלב הנוכחי, כששער הדולר נשאר יציב
מתחילת יולי 1985, אבל חלה עלייה של 70% במדד יוקר
המחיה. מדובר בתשלומי שכר מלגות קיום ובהוצאות פנימיות.
כל אלו עלו כעליית המדד ואפילו יותר מכך. כיוון שמוסדות
תורניים מתקיימים רק בחלק קטן מהתקציב, ובעיקר מתרומות
שדובן באות מחוץ-לארץ, הירידה הריאלית בשער הדולר
גרמה להקטנה משמעותית של הכנסות מוסדות התורה.

אלו דולרים שהמשק זקוק להם והם אינם חשובים פחות
מהכנסות היצוא של המדינה. יש לדאוג לכך שהמוסדות יקבלו
את הערך של הדולרים האלה בתנאי המשק של הארץ, ולא —
מצבם יהיה קשה ביותר והם יהיו בסכנת התמוטטות, חס
החלילה.

האישיות הרוחנית והעמקת המוטיבציה והכישורים של בני הדור הבא, ולא להפנות באופן בלעדי את משאבינו לנושאים שונים, אשר עתידים להכזיב, אם לא יישענו על חברה בריאה ועל בני אדם שזכו ללמוד ולהתפתח; והדברים אמורים במערכת ההשכלה הגבוהה, במערכת החינוך כולה ובמוסדות התורניים, שמצוקתם, דומי, כבדה יותר מפני שהשתתפות המדינה באחזקתם מצומצמת יותר ונשחקת יותר.

חברי הכנסת, לימוד התורה והחינוך הישיבתי עומדים בראש מעייני משרד הדתות, ונעשה כול שביכולתנו כדי לסייע לעולם התורה, כדי לקדם אותו, מתוך אמונה שזהו בסיס איתן לקיומנו הרוחני והפיסי.

אנו ערים לזיקת הגומלין הקיימת בין תורה לבין קמח, ואף שלי, בכל אופן, לא ידוע על התמוטטות של שום מוסד במדינת ישראל, ידוע לי על מצוקה כספית כבדה ברכים מהמוסדות, שהשחיקה העצומה בתמיכה הציבורית פגעה בהם מאוד.

חברי הכנסת, כפי שחברי הכנסת ציינו כאן, והפגינו ידע מספרי מרשים, המדינה משתתפת היום באחזקת תלמיד כישיבה בסכום ממוצע של כ-60 שקלים בחודש, סכום המהווה כ-20% מהעלות הריאלית של אחזקת התלמיד בישיבה.

אני מקווה, שבדיון שלנו עם האוצר על התקציב של השנה הקרובה תמצא דרך לתקן את שיעור השתתפות המדינה בתקציביו של הישיבות, ולהעמידו על אחוז סביר יותר בהשוואה למוסדות חינוך והשכלה אחרים במדינת ישראל.

אני מסכים שהנושא ראוי לדיון בוועדה מועדוה הכנסת. אם שני חברי הכנסת המציעים הציעו שהנושא יועבר לדיון בוועדת הכספים, אני תומך בהצעה שהנושא יידון בוועדת הכספים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חבר הכנסת בן-שלמה, אתה מסכים שהצעתך תועבר לדיון בוועדת הכספים?

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה): מסכים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת אברהם יוסף שפירא?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל): מסכים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

מי בעד העברת שתי ההצעות לוועדת הכספים.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

שתי ההצעות מועברות לדיון בוועדת הכספים של הכנסת.

ה. הצעה לסדרהיום

מימוש החלטת הממשלה בדבר התחייבות המורמונים שלא לעסוק

בפעילות מיסיונרית

את הצעתו בנושא: מימוש החלטת הממשלה בדבר התחייבות המורמונים שלא לעסוק בפעילות מיסיונרית.

בשנת 1984, על-פי הערך של היום, קבענו 11.25 שקל לתלמיד. היום, על-פי אותו מדד היה צריך כל תלמיד לקבל 117 שקל. דהיפקטו הוא מקבל 66 שקלים. יש פה שחיקה של 42%. אני מדבר על הסכמים, אינני מדבר על מה שחסר.

חבר הכנסת שמעון בן-שלמה, אתה דיברת על אוניברסיטאות. אני לא רוצה לדבר על כך. אני מדבר על מה שקיים. יש הסכם, חתום עליו שר האוצר. אני נלחם כאן נגד השחיקה. אני באתי לכנסת למען המטרה הזאת — בשביל לשמור על מוסדות התורה.

כל חודש מדברים על נושא זה. יש שחיקה של 42% על-פי מה שסיכמנו ב-1984. אני יודע, יש הרבה השמצות נגדנו, מוסדות התורה חוששים שאנחנו לא עושים די. הם אומרים שפעם קיבלו 100 דולר לתלמיד ישיבה — שקר, מעולם לא קיבלו 100 דולר. הבטיחו 100 דולר. בתחילת שנת התקציב היה 100 דולר והשחיקה שהייתה במשך השנה הביאה את הסכום ל-70 דולר בערך. היום מקבלים 42 דולר. על-פי ההסכם הקיים נשחקו 42%.

היום היתה בוועדת הכספים ישיבה על שכר רבנים, רבני שכונות והתיישבות. אני חייב לציין, שכל חברי הכנסת שנכחו בה, חוכשי כיפה ושאינם חובשי כיפה, היו מאוד ענייניים, וראיתי עד כמה כאב להם לשמוע שרבנים מקבלים, לא עלינו, שכר רעב — ולא חשוב אם היה זה חבר הכנסת צבן או חבר הכנסת ארצי או כל חבר כנסת אחר. אני רוצה שתדעו שהישיבות עומדות לפני התמוטטות.

הישיבות הן הבתים הגדולים המייצרים לנו את דור העתיד. את בני הישיבות, שתורתם אומנותם, לא רואים בקולנוע, לא פוגשים בדיסקוטקים, לא פוגשים אותם בשום מקום שבו דוקרים זה את זה. הם ניצבים כל אחד בעמדתו, איש איש בבית מדרשו. עולמם — עולמה של תורה.

אני מבקש להעביר את הדיון בנושא הזה לוועדת הכספים של הכנסת.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לשר הדתות לענות למציעים.

השר לענייני דתות ז' המר:

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, ביסודם של הדברים, אני מזדהה עם זעקתם של חברי הכנסת שפירא ובן-שלמה בעניין מצוקתם הכספית של מוסדות תורה.

גם כחבר הממשלה, הנושא באחריות קולקטיבית לכלל בעיותיה הכלכליות והמשקיות של מדינת ישראל, וכמי שיוזע שככל שההבראה הכלכלית תהיה מושרשת יותר ייווצרו גם יותר משאבים לתורה ולחינוך. אני מבקש, כמוכם, להעמיד את החינוך במקומו הראוי כסולם העדיפויות הלאומי.

חבר הכנסת, אף-על-פי שפיקוח נפש דוחה את כל המצוות שבתורה, בכל זאת נאמר בהלכה, במישור של הקצאת משאבים חברתיים — גדול תלמוד תורה יותר מהצלח נפשות. הווי אומר, יש לשריין את מקומו של החינוך, את עיצוב

היו"ר ד' בן-מאיר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם יוסף שפירא להעלות

אחת של מיסיון, עוד כתוך תהליך הבנייה יפסיקו את הבנייה, וכל הנכס הזה יעבור לרשות הממשלה, שתחליט לעשות ממנו מוסד קדוש.

שמעתי היום: שבשו"ת חוק הקובע, שאדם זר אינו יכול לקנות לא קרקע ולא דירה.

שר החקלאות א' נחמקין:
גם בארץ.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

גם בארץ. אבל הם נתנו תרומות והם עשו דברים שאני מתבייש לחזור עליהם, ועוד יתגלו הרבה שחיתויות בכל הנושא הזה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

חבר הכנסת שפירא, לעומת כל מה שקורה עכשיו בכל מיני חקירות הקשורות בקרקעות המדינה, עוד יתברר שכל מה שנעשה עם המורמונים היה פשע, נגד החוק של המדינה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אבל, אני רוצה לומר באופן תכליתי: אדוני השר, אתה צריך להוציא מהם מיד התחייבות חריג-שמעית, האומרת שבתפיסה ראשונה של פעולת מיסיון — הקרקע והבניין עוברים לרשות הממשלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. שר החקלאות ישיב על ההצעה.

שמת לב, אדוני שר החקלאות, שחבר הכנסת שפירא חיקן את עצמו ואמר, שזה יעבור לממשלה והממשלה תחליט מה לעשות בזה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

והממשלה תעביר את זה למוסד קדוש.

היו"ר ד' בן-מאיר:

זה לא, זה כבד חלק ב'.

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חייב להקדים ולחזור בכמה משפטים על התהליך שעברנו עם מתן אישור הבנייה למרכז המורמוני, ואני מוכן להשתמש בכל מושג, כי הוא לא ישנה מה שבונים שם, לו היה משנה, הייתי זהיר גם בכורך.

ייתכן שחבר הכנסת ורדיגר צודק ויתברר שלא הכול נעשה שם כשורה. אני יכול להבטיח, שמאז כניסתי למינהל, שנתיים ימים, אינני עושה דבר וחצי דבר שאיננו נבדק באופן יסודי, משום שאני אינני רוצה שלא לנהוג לפי החוק. אני מקווה שגם האחרים זהירים. אינני יכול להיות אחראי למה שהיה בשנים קודמות. אני מקווה שיתברר שהכול כשורה. אבל גם אז העובדות מוכיחות, שהאישור לבנייה ניתן אחרי שכל המוסדות, כל המשרדים הנוגעים בדבר, כל הרשויות וכל הוועדות ידעו, קיבלו את החומר, דנו ואישרו.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אני חושב שהם לא ידעו למה זה יביא.

שר החקלאות א' נחמקין:

סליחה, אולי הם לא ידעו למה זה יביא, אבל הם ידעו כמה הם עוסקים. אני קראתי את כל החומר. זה כולל את משרד הפנים. עד כמה שזכור לי לא ישב שם שר מאלה שאינם מקפידים על תורת ישראל. נציג משרד הדתות ישב בכל

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא פעם אחת התרענו מעל כמת הכנסת על הסכנה הגדולה הצפויה מהקמת המרכז המורמוני — וכמונה אינני קורא לזה אוניברסיטה, כפי שכבר היום שמענו — על פסגת הר-הצופים בירושלים; אולי יותר יפה היה לומר: המרכז המיסיונרי על פסגת הר-הצופים בירושלים.

זו איננה בעיה דתית כלל וכלל. זו בעיה לאומית. המרכז המורמוני אינו מהווה סכנה למוסדות התורה והחינוך הדתי. המרכז המורמוני מהווה סכנה עצומה לכל אותו דור צעיר שאינו מקבל חינוך יהודי-דתי-שורשי.

לנוכח הליקויים המהותיים שנתגלו, ביקשנו, שוועדת השרים תחליט על הפסקה זמנית של הבנייה, כדי לבחון את הנושא לעומק. לצערי, ועדת השרים לא קיבלה את ההצעה, ובבחינת הרע במיעוטו התחליטה, שהמורמונים יתחייבו לחתום, בתוך 90 יום מקבלת ההחלטה, על התחייבות שלא לעסוק במיסיונריות. סוכם אף, שהתחייבות זו תוכנס כהחלטה לחוק התכירה הסופי בין המינהל למרכז המורמוני.

יש להצטער על שהגורמים העוסקים בכך לא הודרו להתייחס להתחייבות ולהחלטה של ועדת השרים. אדוני שר החקלאות, אני מכיר אותך ואני יודע שאתה תעשה כל מה שבייך כדי ללחום נגד המיסיון.

אני יודע שיש במינהל שני חכים: החוזה הארצי בעת הבנייה, ולאחר שמסיימים לבנות כא החוזה העיקרי, הסופי. אני מבקש, על-פי החלטת ועדת השרים והממשלה, שלא תהיה זו התחייבות סתם שהם לא יעסקו במיסיון, אלא צריכה להיות כחזה התניה, שאם משטרת ישראל תתפוס אותם בפעולה ראשונה של מיסיון —

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

מה תעשה להם?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

— באותו רגע — כך יהיה כתוב בחוזה — יחזור הבניין עם הקרקע לממשלה, והם חייבים — — —

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

לא שווה שום דבר.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

חבר הכנסת ורדיגר, זה שווה. היום ממשיכים לבנות. כל התחנות שלנו להפסיק זמנית את הבנייה לא עזרו. במקום לדבר דמגוגיה, שלא יצא ממנה שום דבר, יש אפשרות משפטית לעשות. הרי הם טוענים שהם לא באו לכאן לשם מיסיון. שסיכמו מראש שאם יתפסו אותם שם בפעולה אחת של מיסיון — הבניין עם הקרקע יעבר לשיבה, במקום.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אולי לאוניברסיטה?

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

לא יזיון ישיבה?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

לא חשוב, לא יזיון ישיבה שהממשלה תחליט.

אדוני השר, אני יודע שלחוקה הגדול יירש הרבה זמן. אינני יודע למה התכוונתם כשדוברתם על 90 יום. אני מבקש שהוא ייחתם עכשיו עם המורמונים. ולא — יש להפסיק את הבנייה. שהם יחתמו, עכשיו, שאם יתפסו אותם בארץ בפעולה

שר החקלאות א' נחמקין:

שר הדרות לשעבר, ד"ר יוסף בורג, יוסף בורג נהג כתבונה, בחוכמה, בסבלנות-ברזל וחיפש את כל הדרכים שבעולם כדי למצוא מוצא מהסכך שנקלעה אליו — דרך אגב, נדמה לי שלא היתה ממשלה, שהלכה לקראת המורמונים כמו הממשלה בראשות מנחם בגין, אני מסכים שכאן, מבחינת הראייה לאחר מעשה, בשפת הסלנג, היתה איוז "פאשלה". לא ברור איך קרה, שכל אלה שעכשיו מעלים את ההתנגדות, שלא מדעת נתנו לזה יד בזמנם. אני מצאתי מצב קיים, ואני חייב ללכת לפי החוק ולנהוג בהתאם להחלטת ועדת השרים.

אני רוצה לציין, שוועדת השרים החליטה בפירוש, שנקבעו 90 הימים כדי שהעניין לא ייסב ולא יישכח. אמרו: אחרי 90 ימים אני צריך לדרוש, שאכן עשיתי מה שהוחלט, ומה שהוחלט הוא, שאנשי מינהל מקרקעי ישראל יתייעצו עם היועץ המשפטי לממשלה ויציגו סעיף שיבטיח את מה שהבטיחו העומדים בראש הכת המורמונית — שהם לא יעשו תעמולה מיסיונרית, שלא תהיה פעולה מיסיונרית במרכז הזה.

אני רוצה לומר, למען הסדר, לכנסת, לחבריה ולפרוטוקול, שכשום מקום לא היתה החלטה, שיש לי אפשרות להציע סעיף עד חתימת החוזה הסופי, שלפיו, אם עכשיו הם יעשו פעולה כלשהי — תיפסק הבנייה ויילקח מהם הבניין. אילו אפשר היה לעשות זאת, אילו אפשר היה להפסיק עכשיו, היינו עושים זאת בלי התניה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
בהסכמתם.

שר החקלאות א' נחמקין:

הרי הם לא יסכימו. הם טוענים שהם מוכנים להבטיח ולהתחייב. אבל, ודאי גם להם יש עורכי-דין, והם ייזהרו שלא לומר "אם ייראה לכם", אלא "אם נפעל באמת", לא יספיק להם אם ייראה לנו שהיתה פעולה מיסיונרית, אלא אם יוכח שהיתה פעולה מיסיונרית.

לכן, אנחנו מכינים את הסעיף הזה, ו-90 הימים מתייחסים להכנת הסעיף, כדי שהעניין לא יישכח, כדי שיעשו את מה שנדרש. אני עשיתי את אשר נדרשתי לעשות. הסעיף הזה נמצא כרגע בידי היועץ המשפטי לממשלה. הוא הבטיח להודור. נהיה מוכנים עם הסעיף בזמן חתימת החוזה. הדבר לא יארך שנים רבות. הם בונים כקצב מהיר והם יהיו מעוניינים מאוד להפוך את החוזה הארעי, שאם מפסיקים לבנות הוא מאבד מערכו, לחוזה סופי, האומר שלאחר גמר הבנייה הנכס הופך להיות נכס שלהם.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
אני מבקש לומר משהו.

היו"ר ד' כ"מאיר:

לפני כן, אני רוצה לשאול: אדוני השר, האם אתה מציע להעביר את הנושא לוועדה, או שאתה מציע שחבר הכנסת שפירא יסתפק בדבריו תשובתך כאן?

שר החקלאות א' נחמקין:

אני צריך להבהיר עוד נקודה אחת.

היו"ר ד' כ"מאיר:

אבל אני רוצה לדעת אם אתה מציע להעביר את הנושא לוועדה או להסיר אותו מסדר-היום.

שר החקלאות א' נחמקין:
מה שנסיים בינינו. לי אין בעיה.

הוועדות יכול להיות שלא העריכו שזה יכול להביא נזק, אבל לא, חס ושלום, מתוך אי-ידיעה ואחרי גבם חתמו הסכם.

הבנייה השתתחה, והמשא-ומתן נמשך שנתיים-שלוש שנים, ובהחלט, הם נתנו אחרי זה תרומה מכובדת לעיריית ירושלים. גם אני הצטערתי עם כניסתי לתפקיד, כשמצאתי את התוכנית ואת מיקומה. כשראיתי שמיקומה באחד המקומות היפים, החשובים והמרכזיים של ירושלים, אולי מן היפים ביותר, נראה לי הדבר מעט מוגזם. אני יודע כמה חסרי קרקע אנחנו בעיר הבריה, בעיר הקודש ירושלים, ואיננו יכולים להרשות לעצמנו לחלק אותה לאחרים. אבל מה שעשו, אני לא יכולתי להשיב.

מכיוון שהשתתחה הבנייה, העבירו מחדש את הנושא לדיון באותם מוסדות לקבלת אישור נוסף, אחרי שנתיים. וזה היה כמחצית השנה לפני כניסתי לתפקיד. זה עבר את כל האישורים וניתן אישור בנייה.

ועדת השרים נבחרה וכחנה את הנושא במשך חודשים עם היועץ המשפטי לממשלה, האם יש לנו לפי סעיף זה או זה, לפי התנהגות זו או זו, אפשרות משפטית-חוקית להפסיק את הבנייה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אדוני השר, לפי החוק הישראלי שר האוצר יכול להפיק את השטח לכל מטרה. האם נקודה זו נבדקה בוועדת השרים? אני חושש שמעניי חברי הוועדה נעלמה עובדה זו.

שר החקלאות א' נחמקין:

ראשית, ישב איתנו בוועדת השרים שר הפנים, הרב יצחק פרץ, והוא עשה כול שכיולתו כדי להביא את כל החומר וכל הנימוקים וכל האפשרויות הציבוריות, המשפטיות והאחרות, כדי לעכב את הבנייה. והיה עוד כנגדו, פעיל מאוד, השר ללא חיק יוסף שפירא, כל תקופת דיוני הוועדה; ואני לא חסרת אפילו ישיבה אחת. הביאו לנו כל חומר אפשרי, כל אפשרות. אני מודה: כאשר התמנה יצחק מודעי לשר המשפטים הוא העלה את הנקודה הזאת ואמר: אני רוצה שבועיים לבחון, האם מותר לי לנהוג בדרך זו. ואחרי שבועיים הוא בא והודיע, שהוא מסיר את בקשתו לדחות את המשך הדיונים, כי הוא איננו רואה יכולת להשתמש בסעיף זה. שר האוצר הוא המפקיע, אך לא בתקופת בנייה, אלא אם כן אתה מפקיע לצורכי ביטחון ומשלם פיצוי כבד מאוד; אז יש לזה סיכוי משפטי. במקרה הזה —

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

יש דבר חשוב יותר מהביטחון — — —

שר החקלאות א' נחמקין:

חבר הכנסת שפירא, מי כמוך מציין מדי פעם, שאינך יכול רק לסמוך על שופטי בית-המשפט בנושא זה, הם זנים לפי חוקי ישראל, לא תמיד לפי חוקי דת ישראל, ויש שוני בין השניים. לכן, כאשר יילכו לבית-המשפט עם נימוק זה, הוא לא ישפיע על השופטים, כי בחוק לא קיים שנוא מניעת פעולות מיסיון חשוב יותר מביטחון. זה אינו מופיע בחוק, והם חייבים להישען על החוק, גם אם דעתם האישית שונה.

לכן, המסקנה היתה שבשום דרך אין לנו סיכוי להפסיק את הבנייה. גם איננו יכול בשום אופן למצוא, ולו בנקודה אחת, רפיון ידים ורוח של מי שהיה יושב-ראש הוועדה, זה חבר הכנסת דהיום, שר הפנים לשעבר — — —

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

שר הדרות לשעבר.

מאדמות הקרן הקיימת, שהן שטחים גדולים מאוד מאדמת עם ישראל — לא מדינת ישראל, עם ישראל — ונמצאים בטיפול המינהל, לא יימסר לאחרים. הם אומרים: אנחנו לא מסכימים שאתה תאציל סמכות לעובר מהמינהל, למנהל המינהל או למישהו אחר, לחתום בשמך. רק אתה אישית תחתום, כפי שנהוג עד היום. אני מטפל בזה. אנחנו מקפידים על כך מאוד, איננו מקילים ראש בכך.

מה שעשינו לגבי המורמונים נבע מתוך קונסנסוס לאומי. זה מוזר, אבל זו עובדה. לכן, אנא, נהיה בעתיד זהירים. אבל, לגבי מה שעשינו — צריך רק להשתדל לחקן; איננו יכולים לשנות את העניין מיסודו.

הי"ר ד' בן-מאיר:
תודה. חבר הכנסת שפירא, האם אתה מסתפק בתשובת השר?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
אני לטובת השר. אני רוצה שהוא יעשה כל מה שצריך. אני מציע שהנושא יעבור לוועדה, ונחכה עם הדיון בוועדה. קודם שתהיה החלטה.

הי"ר ד' בן-מאיר:
אדוני השר, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

שר החקלאות א' נחמקין:
כן.

הי"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת שפירא, אתה מוכן שהנושא יועבר לוועדה?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
כן, לוועדת הכספים.

הי"ר ד' בן-מאיר:
אנחנו מצביעים אם להעביר את הנושא לוועדה. מי כער העברת הצעתו של חבר הכנסת שפירא לוועדה?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
לא יזיו ועדה?

עדנה סולודר (המערך):
לוועדת הפנים.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
לוועדת הכספים.

הי"ר ד' בן-מאיר:
הנושא ייך לוועדת הפנים, לא לוועדת הכספים. אם תערער על זה, ועדת הכנסת תחליט.

ה צ ב ה

הצעה להעביר את הנושא לוועדת נחקבלה.

הי"ר ד' בן-מאיר:
עכשיו אני רוצה להבהיר משהו, גם לך, אדוני שר החקלאות. אם השר מציע להעביר את הנושא לוועדה, יש לרשותו עשר דקות. אני אפשרתי לך לדבר זמן כפול, כיוון שהנחתי שחבר הכנסת שפירא יסתפק בהסבר הזה. זה יום רביעי הקצר, ואני מבקש, להבא לא לעשות כך שלא אדע מה בדיוק מציעים. להבא לא אהיה כל כך נדיב.

הי"ר ד' בן-מאיר:
אם אתה מציע להעביר את הנושא לוועדה, אין צורך להיכנס כאן לפירוט כה רב.

עדנה סולודר (המערך):
להעביר לוועדה.

שר החקלאות א' נחמקין:
חבר הכנסת המציע יאמר מה הוא רוצה.

הי"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת שפירא, האם אתה תסתפק בדברי ההסבר של השר או שתצעה להעביר את הנושא לוועדה?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
אני רוצה לשאול אותו עוד דבר אחד.

שר החקלאות א' נחמקין:
יש לי רעיון. מאחר שאנחנו יושבים פה בפורום טוב, בפורום שמעוניין לשמוע ולהשמיע, נסתפק בזה, ואז הדיון יהיה יותר מפורט, אם רוצים. אני מעדיף זאת מאשר להעביר לוועדה ולהתחיל הכול מחדש, עם פורום שאינך יודע מה יחליט.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
אני רוצה לשאול, האם בסעיף שייכלל בחוזה יהיה תנאי מפורש, לא סתם שהם מתחייבים שלא לעסוק בפעילות מיסיונרית, אלא מה יהיה אם כן יעסקו בפעילות מיסיונרית. צריכה להיות התניה מפורשת, שאם יתפסו אותם ויוכח שהם עשו פעולה מיסיונרית אחת, הרכוש הזה יילך לממשלה. אם הם אינם מתכוונים לעסוק בפעילות מיסיונרית, מה הפחד? בית-המשפט יקבע אם הדבר הוכח או לא. מה הפחד?

שר החקלאות א' נחמקין:
אני יכול לעמוד על סעיף שהוא תופס מבחינת הייעוץ המשפטי. אחי אין בעיה; יש בעיה עם הייעוץ המשפטי. שמעתי ממך את הרעיון עוד אתמול, שמעתי אותו מעל הדוכן, הדבר לא נעלם ממני וגורשם אצלי — להקשות ולהכביד. והואיל והם מאמינים בצדקתם, אין להם חשש להרחיק לכת. אתנו באשר לניסוח הסעיף. הכנתי ואני אטפל בזה.

אני חייב להעיר עוד נקודה אחת, שעולה שוב ושוב, והיא נוגעת לחוק לאיסור מכירת קרקע לזרים. החוק חמור יותר. יש איסור גם על מסירת דירה שהמינהל מקבל ממנה רק דמי חכירה שנתיים. גם על זה יש איסור, לא של הכנסת אלא של מועצת מינהל מקרקעי ישראל, שמבחינה משפטית היא עצמאית. היא כפופה להחלטות ולחוקי הכנסת. אבל היא יכולה להציע חוקים משלה, מכבידים יותר. וכך היא עשתה. עד היום הזה לא נמכרת דירה, לא נמסר מגרש לבנייה, בלי חתימה אישית שלי. יש על כך כעס גדול במינהל, שכן, הדבר גורם לכיורוקרטיה. זרים פירושו גם יהודים שאינם אזרחי המדינה. באים יהודים טובים מבחוץ-לארץ, או שולחים את באי-כוחם, יהודים דרום-אפריקנים, דרום-אמריקנים, אמריקנים, והם רוצים לכוון כאן בית, על-מידרכ בית שני. אנחנו "מתעללים" בהם במשך שנה כדי שיהיה בטוחים שהבית מיועד לצורכיהם ולא יימסר לזרים, ואין מקום לטענה שאנחנו מפקירים את אדמת ישראל בידי זרים, משהו בדומה לשווייץ.

עכשיו מתנהל משאומתן על כך שאני אתן סמכות גם למישהו במינהל לחתום בשמי במקרים האלה. הקרן הקיימת מתנגדת לכך. היא טוענת, שבאמנה שלה כתוב ששום דונם

1. הצעה לסדר-היום

החלטת משרד החירות והסוכנות היהודית לתת 2 מיליוני דולר לרפורמים
כדי להרחיב את ה"טמפל" שלהם ואת יתר מוסדותיהם

לעמים, אשר מוביל להתבוללות האומללה — להם נותנים תקציב של 2 מיליוני דולר. הם הם הציונים, על אף שמחקו את צידן מתפילותיהם. ואילו הנער החרדי מארצות הגולה שעולה לארץ-ישראל, להם הפסיק מינהל הסטודנטים את ההקצבות. ואותו הדבר עליית-הנער, ולמה ומדוע? כי ישיבות חרדיות ומוסדות נער חרדיים הם אנטי-ציוניים.

לא לחינם נגלג המנוח מר בן-גוריון על הדוברים ודוגלים בציונות המרוקנת מתוכן וממשמעות, המנהיגות הרפורמית שרואה כי הדור השני והשלישי שלה עוזב אותה, עוזב את העם היהודי, מתבולל לחלוטין עם אומות העולם. תתעניין ותיווכחו היכן הדור השלישי והרביעי של הרפורמים. הרי הוא עזב לחלוטין את העם היהודי והוא מתבולל בין הגויים. הם לא מתקנים את דרכם אלא הם אכזרי שגאה, הנובעת מקנאה שליהודים, חרדים מובטח עתידם, כי ברוך השם בניהם ובני-בניהם וכל הדורות שלאחריהם ממשיכים להיות נאמנים לתורה והם נשארים נאמנים לעם ישראל.

זהו הסיבה לכך שהנהגה של הרפורמים התחילה באחרונה להפעיל לחצים על הגוים הקובעים בסוכנות היהודית ובעליית-הנער להפסיק את ההקצבות למוסדות חרדיים, וכך הם חושבים לרכא את היהדות החרדית. אבל הם טועים. איך נאמר? — ככל אשר יענו אותו, כן ירבה וכן יפרוץ. זהו כוחה והוה ייחודה של יהדות התורה.

ואולם, ממשלת ישראל והסוכנות היהודית מה יגידו, מה יאמרו כאשר שואלים אותן על הצדק ועל הישור בהקצבת מיליונים לרפורמים שאינם עולים לארץ-ישראל ובאותו זמן הפסקת ההקצבות למוסדות החרדיים המושכים עולים? או על הבאה לשחיקת ההקצבות כפי שנשחקו באחרונה? על זאת אפשר לומר את הקינה: אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב בארות-כארות נשכרים.

אם היו זמנים אשר לא עמדו על משמעות הסכנה של הקונסרבטיבים והרפורמים, הרי כיום מי זה אשר לא יראה לאן הידרדרו, לאן הוליכו את אלה הנוהים אחריהם? והביטו וראו למה שהגיעו. אני בטוח שגם החילונים ביותר בבית הזה יסכימו, כי הקונסרבטיבים והרפורמים אינם לאומיים, גם לא ציונים חילונים, כאשר מחקו את ציון וירושלים מתפילותיהם.

מבחינה לאומית, לא רק שהם לא עולים לארץ אלא הם מתבוללים בין האומות, והם עשו מהדרת, תמלחו לי על הביטוי, קריקטורה מגוחכת ואומללה. מה יכול להיות מגוחך יותר מזה שמומינים כומר לערוך נישואין חרדי? הרבני? הכומר נושא נאומיו ב"טמפל" הרפורמי הרבני הרפורמי נושא נאומיו בכנסייה הנוצרית.

מה יש לנו להוכיח יותר לאחר שוועידת הרבנים הקונסרבטיבים החליטה לא פחות ולא יותר, הקשיבו: כי מכאן ואילך לא, רק בן לאם יהודיה הוא יהודי, אלא גם זה שנולד לאם נוצרית הוא לשיטתם יהודי. מסתפקים בזה שהאב הוא יהודי. הרבנים הרפורמים והקונסרבטיבים מוכנים לגייר, תוך שברע ותמורת סכום סמלי מעניקים תעודת גיור. לא מבקשים לעבור כל הליך, רק שישלמו עשרה דולר ולא יותר.

חברת הכנסת, גרוסמן אמרה לפני זמן-מה מעל במת

הייר ד' בן-מאיר:

אנו עוברים להצעה הכאה לסדר-היום: החלטת משרד החירות והסוכנות היהודית לתת 2 מיליוני דולר לרפורמים כדי להרחיב את ה"טמפל" שלהם ואת יתר מוסדותיהם. בבקשה, חבר הכנסת מנחם פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשי הרפורמים מסרו במסיבת עיתונאים, כי משרד החירות הקציב 1.25 מיליון דולר, חצי במענק וחצי כמלווה, והסוכנות היהודית הקציבה 750,000 דולר כדי להרחיב את ה"טמפל" הרפורמי ואת יתר מוסדותיהם בירושלים.

אין לי הביטוי להגדיר את המשמעות של ההקצבה הזאת. מהי הקצבה? — כאשר מפעלים מתמוטטים ונסגרים, כאשר כל משרד ומשרד נאבק שלא יקצצו יותר, כי כבר הגיעו עם הקיצוצים עד לבשר החי, וכאן פתאום רחכות-לב כזאת, הקצבה לשכבה ה"ענייה", ה"מסכנה" ביותר בעם היהודי, הם, הרפורמים, להם, ל"טמפל" שלהם, למוסדותיהם, מקציבים כיום סך של 2 מיליוני דולר.

הביטו וראו. אף שהידעה נמסרה לעיתונות במסיבת עיתונאים, שום עיתון לא שואל איך ומהיכן יש פתאום 2 מיליוני דולר מיותרים כדי לתת לרפורמים המסכנים, הרפורמים הם לא פחטנים, הם זכאים לכך.

שמעתם היום, כריון הקודם, באיזה מצב אומלל וקשה, ממש ללא נשוא, נמצאים מוסדות התורה, אשר לכד מההבדל הגדול והעצום המהותי בין מוסדות התורה למוסדות הרפורמים? הרי מוסדות התורה שוקקים אלפי תלמידים ורבים מאוד מאד שעלו מהגולה, לעומת זאת, המוסדות הרפורמים, בנינו לבין עצמנו, שוממים ורחיידים בודדים מתהלכים בהם תזקקים להם, כי הנער הרפורמי מעדיף להתבולל בין האומות ואינו עולה לארץ-ישראל. ככל זאת, ההקצבות למוסדות התורה, שהם עורכת קיומנו, מצטמקות ונשחקות, ולרפורמים מעניקים תקציבים.

תשמעו היום מעל במת הכנסת, אם נגיע לכך, לאיזה מצב נורא הגיעו בתי-החולים, עד כדי כך שאין להם אמצעים לקנות תרופות, מצב שמסכן נפשות. עדיין לא שמענו שמזרימים מיליונים בשביל תרופות. אבל לרפורמים המסכנים, העניים במרבאות, רעניים באנשים בלי מרבאות, מקציבים 2 מיליוני דולר.

לפני שאדבר על הרפורמים עצמם, עברם ותחזיות עתידם לאור עברם ועל מהותם ומשמעותם וגם מספרם בארץ-ישראל. אני רוצה לחדד יותר את עיתוי משמעות ההקצבה. הרפורמים ניתנת כאשר מינהל הסטודנטים של משרד הקליטה והסוכנות היהודית החליטו לא לתת הקצבות למוסדות תורה ולישיבות, ועליית-הנער הפסיקה את ההקצבות למוסדות נער חרדיים, ולמה? הקשיבו: ישיבות חרדיות ומוסדות נער חרדיים הם אנטי-ציוניים. התבוננו בפרדוקס. הרפורמים, שמחקו מסידור התפילות שלהם את ציון וירושלים; הרפורמים שמתבוללים בין הגויים, ובני הנער שלהם אינם חולמים אפילו לעלות לארץ-ישראל, כי ההכונה וכל התודעה של הרפורמים מכוונת להתקרב לעמי העולם, להסיר המחיצות בין ישראל

כרמת-הגולן או בכל מקום אחר, גם הוא יהיה זכאי לסיוע זה. אני מעודד יוזמה כזאת, אני אברך על יוזמה כזאת, אני מזמין יוזמה כזאת, אני רוצה ביוזמה כזאת. ידוע כי הכנסת פרוש אם יוכל לגרום לכך שתקום אקסניית נוער בכל מקום בארץ. אנחנו זקוקים לאקסניות נוער, אין די אקסניות נוער, יש מחסור באקסניות נוער, וכל גורם שיוכל להקים אקסניות נוער שתקלוטנה נוער בלא שום אפליה, אני אברך, על כך.

הנוער שבא היום לאקסניות — אלה מנהיגי העולם של מחר, אלה המנהיגים בתחום הכלכלי, התרבותי, החברתי ובכל תחום אחר. חשוב שנוער מכל רחבי העולם, מכל רחבי חבל, יבוא לבקר בישראל. ומבחינה זו, כל מי שיוכל להקים אקסניית נוער בתנאים כפי שאנו קבענו, תנאים השרים לכל נפש, אנו נברך על כך.

החברה לפיתוח מפעלי תיירות פועלת כזרוע פיננסית של משרד התיירות בביצוע מדיניות האשראי המוכוון והמענקים להשקעות בתחום התיירות. כפי שנקבעו על-ידי ממשלת ישראל, אין כאן שאלה אם יש היום יותר תקציבים או פחות תקציבים. נקבעה מדיניות של השקעות. אנחנו פועלים לפיה. זו איננה מדיניות ייחודית למשרד התיירות, זו איננה מדיניות ייחודית למפעל זה או אחר.

בתור שכזאת, ביצעה ומבצעת החברה לפיתוח מפעלי תיירות הלוואות ומענקים לאקסניות נוער רבות בכל רחבי הארץ. הפרויקט של אקסניית הנוער בקמפוס של ה"היברו יוניון קולג", 40 חדרים ובהם 240 מיטות, הוכר כמפעל מאושר על-ידי מרכז ההשקעות ביום 13 בפברואר 1984, ולפיכך היה זכאי לסיוע ממשלתי בהתאם לנהלים ולתנאים שהיו מקובלים באותה תקופה. אין זה עניין לשיקול דעת של משרד התיירות, ברגע שיש אישור כמפעל מאושר, היינו חייבים לבצע זאת.

אדוני היושב-ראש, תכנון האקסניה נעשה בשיתוף עם אגודת אקסניות הנוער והפעלה תיעשה במסגרת אגודת אקסניות הנוער, חשוב לשים את הדגש בכך שזה נעשה במסגרת אגודת אקסניות הנוער.

כרצוני להעיר, כי האקסניה נבנתה בסטנדרטים גבוהים בהרבה מאלה הקיימים באקסניות נוער רבות בארץ.

מאחר שהיוזמים עמדו בקריטריון שהציבה הממשלה, כפי שאמרתי קודם לכן, והתחייבו תחית, ואני מבקש מחברי הכנסת לשים לב לדברי, שלא תהיה העדפה כלשהי במתן לינות באקסניה, לא יכול היה המשרד להפלות את היוזמים האלה מכל יום אחר הזכאי לסיוע על-פי מדיניות הממשלה.

לגופו של עניין, אנו רואים באקסניה שהוקמה מוקד התלכדות של נוער מרחבי העולם, וכעיקר של נוער מארצות-הברית.

אדוני היושב-ראש, התנועה הרפורמית מביאה מדי שנה מאות רבות של בני נוער לשהיה של כמה שבועות בארץ. לפיכך, רואה משרדנו בהקמת האקסניה מנוף לפיתוח ולקידום התיירות לישראל, ואולי אפילו לחיזוק הקשר של אותו נוער לישראל, ובכך גם עיבוד העלייה לארץ.

כל עמדה אחרת שהמשרד היה נוקט הייתה מזכה את היוזמים לפנות לבג"ץ, ויש להניח שבג"ץ היה נותן להם את התרופה המבוקשת. לכן, עם כל הכבוד לחבר הכנסת פרוש, המשרד פעל לפי התנאים והכללים המינהליים, הנוהלים והציבוריים שהתייחסו למקרה הזה.

הכנסת כביקורת עלי, שאני מעריך אותה יותר משאני מעריך את הרפורמים. זאת אגיד ואחזור ואגיד, כי נכון שאני רואה את הרפורמים פתוחים ממנה, משום שהם עושים פלסטר מהלאומיות שלהם ועושים לעצמם קולס מהדת ומהמושג דת.

אני משער שישכירו, כי הקצבה זו לפיתוח ה"טמפל" המוסדות הרפורמיים תמשוך, כביכול, חידים. יגיד לי שר התיירות, למה ומדוע לא ניתנו תקציבים לעודד הקמת מרכזים ענקיים המושכים עולים מכל רחבי הגולה? ואני מתכוון לאותם מרכזים ודוננים תורניים וחסידיים. אבאי רק דוגמה אחת מני רבות. ברחוב מלכי-ישראל במרכז ירושלים הולך ומוקם מרכז גדול של חסידי רוזין-בויון, שמושך מאות ואלפי תיירים: למה הם לא זכאים לתקציב כמו הרפורמים? וזהו רק דוגמה אחת, כי מרכז רוזין-בויון הולך ונבנה בממדים גדולים במרכז ירושלים, וידוע כי זה כוח משיכה גדול. למה הם לא זכו לקבל הקצבות ממשרד התיירות וממשרד המשרדים?

בהכירי את ישרך, אדוני שר התיירות, בטוחני שגם אתה, בלבך פנימה, מסכים עמי שהרפורמים כתנועה אינם מעוניינים וגם אינם מסוגלים למשוך תיירות. זה לא בתודעתם, נכון, יש בודדים מהשכבה השנייה והשלישית של הרפורמים, שמכרסמת בהם הקנאה על פריחת הרתמים ושקיעת הרפורמים, והם לקחו כקרדוס לחפור בו להציץ לנו, אם זה כגורם מפריע לתקן העיות המשווע בקביעת התגדרה שגור הוא כיסודו מושג ומונח הלכתי ואין כלל אפשרות להכיר בגיור רק אם הוא לפי ההלכה. הם מטרדים אותנו על אף שהם מכונים את המוניה להתבוללות ולא לעלייה לארץ-ישראל. מנהיגי שכבה שלישית זו של הרפורמים, כספים לא חסרים להם מה"טמפל" שלהם שמרכזים מיליונים, והם באים להקים כאן "טמפל" ומוסדות שלמעשה יחידים יתהלכו שם, והם שוממים, למה, אם כן, יקציבו להם תקציב? מה זכותם ולמה מעדיפים אותם?

לכן, אני מבקש לקיים דיון בכנסת, ופעם אחת ולתמיד להוקיע את מהות ומשמעות הרפורמים. יש לי התחושה, כי אם יש להם תומכים בכנסת, זה רק מפני שעדיין לא עמדו על אמיתות מהותם ומשמעותם של הרפורמים, שאינם לא לאומיים ולא דתיים. הם הם המגשרים, לצערנו, להעביר יהודים לעמים אחרים.

אני רוצה שהיוזם בכנסת ההפליה המשוועת ששמעתם קודם של קיפוח מוסדות התורה, שהם הם, מוסדות התורה, עורבה לקיומנו ולעתידנו.

היו"ר ד' בן-מאיר: רשות הדיבור לשר התיירות להשיב, בבקשה.

שר התיירות א' שריר:

אדוני היושב-ראש, כנסת-נכבדה, מטעם הדברים, לא אכנס בדברי תשובתי לסוגיות שהעלה חבר הכנסת פרוש בדבריו, תשובתי חייבת להצטמצם רק לגבי הנהלים החקיקים או הלא-חקיקים שמשרד התיירות, במסגרת המדיניות הממשלתית, נקט אותם ופעל לפיהם. לא אכנס לשאלות האורחיות או הרפורמיות. אלה שאלות שאינני חושב שאני צריך להתייחס אליהן. הן שייכות לפרק בסוגיה אחרת לגמרי.

אדוני היושב-ראש, משרד התיירות, באמצעות החברה לפיתוח מפעלי תיירות, סייע בהקמת אקסניית הנוער הצמודה לבניין התנועה הרפורמית. אני רוצה לומר כאן מייד לחבר הכנסת פרוש, שכל מוסד אחר אשר יקים אקסניה ויעמוד בתנאים שמדיניות הממשלה קבעה אותם, אם זה יהיה

חוברת ה', ישיבה ר"ס
— הצעה לסדר-היום; הצעת חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים
(קיצור תקופת המחיקה לקטינים) —

אני מבקש, אדוני היושב-ראש, שחבר הכנסת פרוש יסתפק בתשובתי זו.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה. חבר הכנסת פרוש, האם אתה מסתפק בתשובת השר?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
הייתי רוצה להעביר את הנושא לוועדה.

ערנה סולודר (המערך):
הוא לא יכול לבקש להעביר לוועדה, רק לדון במליאה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אתה יכול רק לבקש לדון בנושא במליאה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אם השר מוכן שהדברים האלה שלו יובאו גם בפני הוועדה — — —

אמנון לין (המערך):
אני מבקש להציע שהנושא יוסר מסדר-היום.

היו"ר ד' בן-מאיר:
רק רגע. חבר הכנסת אמנון לין, עפשי השר צריך לומר את דברו ולא אתה. בבקשה, אדוני.

ז. הצעת חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים (קיצור תקופת המחיקה לקטינים).

התשמ"ו — 1986 *

(הצעתו של חבר הכנסת ב' שליטא)

המשפטים. ייתכן, אדוני השר, שבמסגרת הוועדה שתדון בכך יש מקום לברוק אם אפשר לקבוע שלוש שנים, למשל לגבי עבירות קטינים עד גיל 16, ומגיל 16 עד 18 — חמש שנים. יכול להיות שיש מקום לזה, משום שדין נער בין 13 — 14 שביצע מעשה אינו כדון בחור בן 16 — 17, שהוא בוגר יותר ומצפים ממנו ליותר שיקול דעת. נבדוק את זה במסגרת הוועדה.

על כל פנים ההצעה הזאת היא בפירוש הצעה מתקדמת שבאה לתת, מצד החברה, מצד המוחקק, סיכוי נוסף לצעירים שביצעו עבירות במסגרת ימי הנעורים שלהם עם פחות מדי שיקול דעת.

אודה לכנסת אם תקבל את הצעת החוק הזאת ותעביר אותה לוועדה המתאימה.

שרה דורון (הליכוד):

זו הצעה יפה מאוד.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. אדוני השר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים א' שריר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לברך את חבר הכנסת שליטא על יוזמתו-ההצעתו. זה מקרה מובהק שהיוזמה הפרלמנטרית של חבר הכנסת באה כדי להשלים את היוזמה הממשלתית. אומנם מן הראוי היה שהצעה כזאת תיולד במשרד המשפטים, ושמשד המשפטים יהיה ער לכך ויציע הצעת פרורמה כזאת, אבל אם המשרד לא עשה זאת, טוב עשה חבר הכנסת בני שליטא שהציע את ההצעה, ואני מברך אותו על כך.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אנו עוברים להצעה הבאה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא להביא את הצעת החוק שלו: הצעת חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים. בבקשה.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, או השרים, אני חושב שזאת אחת מהצעות החוק הפשוטות בתולדות הכנסת. הגעתי אליה באקראי, על סמך מידע שקיבלתי מצה"ל, שם ראיתי כיצד צעירים שתמגייתים נושאים על גבם חטוטר של מעשים קודמים המפריעים להם להשתלב בחברה ובצבא.

הצעירים הללו, צעירים וצעירות, נושאים אתם את הכתם לאורך זמן וכל קידומם בצבא מושפע מאותו מעשה או מאותה עבירה שעשו כשהיו נעורים בגיל צעיר, לפעמים בגיל 13 בלבד. זה לא מתקבל על הדעת.

אינני רוצה לבוא ולומר כאן, שכל הצעירים האלה חוזרים למוטב. יש כאלה שאינם חוזרים. כעניין זה יש ריכוז מי אשם, האם הצעיר עצמו או החברה, ואולי שניהם יחד. אני חושב ששניהם גם יחד אשמים, גם הצעירים וגם החברה במידה מסוימת.

עם זה, נשאלת השאלה מדוע לא לאפשר לאותם צעירים שביצעו מעשה מנוגד לחוק כהיותם רכים בשנים, לפעמים בלא מחשבה תחילה בגלל גילם הצעיר, מדוע לא לאפשר להם לפתוח דף חדש? אני חושב שצריך לפתוח דף חדש.

פניתי לאנשי משרד המשפטים, גם לשר, גם לאנשי המקצוע, והצעתי שנה אחר, לאחר מכן שלוש שנים, ולבסוף התפשרנו על חמש שנים, לפי הצעת אנשי המקצוע במשרד

— הצעת חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים (קיצור תקופת המחיקה לקטינים):
— הצעה לסדר-היום —

ה צ כ ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים (קיצור תקופת המחיקה לקטינים), התשמ"ז — 1986, לדין מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

ובכן ההצעה מועברת לדין מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ואני מברך את חבר הכנסת בני שליטא על כך.

אני מסכים שהצעת החוק תועבר לדין מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט. לגבי הצעתו הנוספת, שהיה הברל בין הגילים השונים — עד גיל 16 ומגיל 18 עד 18, אני מסכים שהוועדה תתייחס גם לכך, ואנחנו נתייחס לכך ונתמוך בכך.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. ובכן, יש הצעה להעביר את הצעת החוק של חבר הכנסת בני שליטא לוועדת החוקה, חוק ומשפט לשם הכנתה לקריאה ראשונה. מי בעד העברתה? מי נגד?

ח. הצעה לסדר-היום

הבטחת קיומה התקין של מערכת השיפוט

— "אנו תלויים באחרים. אנו איננו יכולים לדאוג לעצמנו מבחינת הבניין ולא מבחינת השירותים הטכניים הדרושים, הרצוה היא שבאותם החלונות הגבוהים, שנודמה לי שהם שייכים לאוצר, יש אלינו יחס לכל היותר אדיש, המהול בטיפה של קנאה כיחס שהציבור רוחש לבתי-המשפט ואשר אני חושש מאוד" — אומר השופט המנוח זוסמן — "שיפחת בעתיד בגלל מצוקתנו, ואי-יכולתנו לתת שירותים חיוניים במרדע הנכון".

בעטיו של מצב דברים חוקי זה שומה על הממשלה, אם רצונה להמשיך בשיטה הנוכחית, שלפיה תקציב ומינהלת הרשות השיפוטית הם באחריות שרי האוצר והמשפטים, להפגין ולהוכיח שהממשלה עושה את כל הנדרש, בהתאם ליכולתה, כדי להעמיד לרשות השופטת את כל צרכיה הסבירים. מצבה הקשה של הרשות השופטת מהבחינה התקציבית והמינהלית מעלה ספקות לגבי נכונות השיטה הקיימת, או שמטיל צל על יכולת השרים להתמודד עם הבעיה.

כאשר החל מר יצחק מודעי לכהן כשר המשפטים הוא ערך ביקור היכרות בבית-המשפט המחוזי בתל-אביב; הוא נדהם שם, ואני נדהמתי מתגובתו. כך פורסם בזמנו באחד העיתונים, אני מצטט: "השר" — הכוונה לשר מודעי — "סייר בבתי-המשפט כארבע שעות וחצי בלוויית מנהל בתי-המשפט אריה הגר ובלוויית יעצו לענייני תקשורת. הוא נכנס לאולמות המשפט ונפגש עם שופטי בית-משפט השלום ובית-המשפט המחוזי כדי לקבל רושם ראשון על הנעשה במערכת. לאחר מכן ערך מסיבת עיתונאים — כראשית דבריו סיפר השר על התרשמותו ממערכת בתי-המשפט, שהיא מערכת לרוגמה מבחינת טיב הפסיקה והמסירות לעבודה, אך מבחינה ארגונית זוהי מערכת החיה בתקופה העות'מנית, או לכל היותר בתקופה הבריטית, וסובלת מחסור תקציבי. הוא הודה כי כשר אוצר לא ידע שזהו המצב הנוסף כי מתוך הצעה חטופה למר על כך שלשופטים חסרות לשכות, המערכת עדיין אינה ממוכנת וקיים חשש לקשיים בתפקודה של המערכת עקב המחסור הצפוי במתמחים מחודש ספטמבר הקרוב. 'אעשה כל אשר ניתן לשיפור העבודה ותנאי העבודה' — הבטיח השר — 'הכול במגבלות הנתונים הקיימים'.

השר מודעי טען, כי ככהנו כשר אוצר לא ידע שמערכת השיפוט בישראל חיה, מבחינה ארגונית ומינהלית, בתקופה העות'מנית. על זה ניתן לתמוה, האומנם שר המשפטים משה נסים לא סיפר לו, אבל השר אברהם שריר גילה לציבור השופטים ועורכי-הדין, בארוחת צהריים שקיימו לכבודו במחנה תל-אביב כיום שיש האחרון, שהוא הופתע ונדהם

היו"ר ד' בן-מאיר:
אנחנו עובדים להצעה לסדר-היום של חבר הכנסת דוד ליבאי: הבטחת קיומה התקין של מערכת השיפוט. בבקשה.

דוד ליבאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, באתי היום לכאן כמגמה להזעיק את הכנסת, לדרבן ולעודד את שר המשפטים בחביעתו לקביעת תקציב ריאלי למערכת השיפוט בישראל ולהתריע על כך שאנו חוטאים חטא כבד כלפי הרשות השיפוטית בכך שאנו כולנו, בכנסת ובממשלה, מקפחים אותה ולא מעמידים לרשותה כלים ואמצעים מינימליים החיוניים להפעלה תקינה של המערכת השיפוטית.

הגענו לשלב, שהוא אולי החמור ביותר בתולדות המשפט בישראל, שמערכת השיפוט, שצברה יוקרה והערכה רבה, לא תוכל להמשיך בתפקודה הסדיר בגלל מחסור בשופטים, מחסור חמור בעובדי מינהל, העדר מיכון, חוסר תקציב למנות סניגורים כנדרש בחוק, חוסר תקציב למנות מתורגמנים, כנדרש בחוק, מחסור, באולמות לשופטים, מחסור בלשכות לשופטים, מחסור חמור במתמחים ובמכשירי הקלטה, כאשר קבוצה קטנה יחסית של כ-270 שופטים עושים במלאכה קשה וחשובה של מתן שירות שיפוטי ואכיפת שלטון החוק בישראל.

דווקא היום, כשחברי כנסת תובעים יתר פיקוח של הכנסת על הרשות המבצעת בעניין משלוחי נשק, חייבים חברי הכנסת לזכור שגם הרשות השיפוטית, ובראש גי"ץ, ממלאת תפקיד בפיקוח על הרשות המבצעת, והרי היא שופטת בהתאם לחוקי הכנסת.

למיטב ידיעתי, המחסור החמור בבתי-המשפט אינו נובע מבזבז או מניהול כושל של המערכת. מי שמופקד בחוק על גיוס התקציב הדרוש ועל ביצועו הוא שר המשפטים. מי שממונה על-פי החוק על סדר המינהל של בתי-המשפט גם הוא שר המשפטים, ולא נשיא בית-המשפט העליון.

שיטה זו, שלפיה מערכת השיפוט, האמורה להיות רשות עצמאית ובלתי תלוייה באחרות, אינה יכולה לנהל בעצמה את חקציבה והיא תלוייה במדיניותו, ברצונו, בכשרונו ובמעמדו של שר המשפטים, התלוי לא במעט בהכנתו, ברצונו ובמדיניותו של שר האוצר — שיטה זו זכתה במשך השנים לביקורת חזרת ונשנית של נשיאי בית-המשפט העליון.

כבר הנשיא ד"ר יואל זוסמן, זיכרונו לברכה, התריע בדברים שאמר בהרצאה שנשא בפני שופטים ועורכי דין בתל-אביב, כי הרשות השלישית, השיפוטית, היא הזרוע החלשה בממשל, משום שהמחוקק הוחרה בלא כלי ביצוע. "בכל הדרוש להקמת מערכת השיפוט" — אמר השופט זוסמן

בית-המשפט המחוזי בבאר-שבע ביטל דיון במשפט מסרים הורה להוציא מרשימת המשפטים התלויים ועומדים בבית-המשפט ולא להחזירו עד שלהגותל בתי-המשפט יהיה תקציב למתורגמים. השופט ציין בהחלטתו, שסגן מנהל בתי-המשפט הודיעו, כי אול בהנהלת בתי-המשפט התקציב למימון מתורגמים. ועוד פורסם הבוקר, שמשפטים רבים עלולים להידחות מחוסר תקציב וכי בתי-משפט שלום בערי השדה עלולים להיסגר.

עוד הובא לידיעתי, שאול בהנהלת בתי-המשפט התקציב למימון סניגורים מטעם בית-המשפט. חוכת המדינה, לפי החוק, להעמיד סניגור לרשות נאשמים חסרי אמצעים, שימונה על-ידי בית-המשפט. בהעדר סניגור, אסור לבית-המשפט לנהל משפטו של מי שנאשם בפשע חמור. התקציב שהועמד לרשות בתי-המשפט למטרה זו היה מנותק ולא הספיק אפילו לכיסוי הוצאותיהם של הסניגורים הממונים. עכשיו, במחצית השנה, אול כליל התקציב בסעיף תקציבי זה.

השר משה נסים מינה ביולי 1981 ועדה ונכדה בראשותו של שופט בית-המשפט העליון בדימוס דוד ככור לבדיקת נושא הסיוע המשפטי בעניינים פליליים. הוועדה שהייתה חבר בה פרסמה את מסקנותיה לפני למעלה משנה. מאז מונח לו דוח של ועדה ממלכתית בלא טיפול. שוב, אני מודגש, אינני כא כאן בטענות לכבוד השר שזה עתה נכנס לתפקידו. אני מדבר על התופעה.

מאז אני אומר — לא רק שאין שיפור במצב, אלא בנושא זה יש, כפי ששמענו, התמוטטות מוחלטת.

כבוד השר יודע את הנתונים, שהגידול בעומס העבודה בבית-המשפט המחוזי בתל-אביב הביא לגידול מסרים בשופטים. אבל אם ב-1967 כיהנו בבית-המשפט המחוזי בתל-אביב 21 שופטים ועבדו שם אז 100 עורכים מינהליים — הרי 19 שנים לאחר מכן מכהנים 40 שופטים ומספר העורכים המינהליים שם ירד ל-80. זאת כאשר כמות העבודה הוכפלה. מה הפלא שהמערכת כה חסרה כוח אדם מינהלי וכוח עזר, ותנאי העבודה הם כאלה שאין אולם לכל שופט, נאלצים לשמור משפטים בלשכה, והדבר אינו תואם את כלל פומביות השפיטה. כמו כן, מחסור חמור נתגלה לאחרונה במתמחים וכיוצא באלה, ועוד אזכיר, את העומס הלא-רגיל בבתי-הדין לתחבורה.

לסיום, אדוני שר המשפטים, כבוד היושב-ראש, יש מקום לדאגה עמוקה כאשר למצב בבתי-המשפט. מערכת עשיית הצדק, שהיא מעוז שלטון החוק במדינה, מצויה שלא באשמתה במצוקה ועלולה להתמוטט תחת עומס העבודה והעדר תקציבים.

אתה עדי, שר המשפטים, שמשרד האוצר טרם הקצה למשרד המשפטים את הדרוש והחיוני ביותר לתפקוד התקין והיעיל של המערכת, ומזכיר בסכומי כסף קטנים יחסית.

יודעים אנו שהרשות השופטת אינה מסוגלת לשבות ולא תוכל מפני כבודה להשתתף בשיטה של מי שצועק יותר מקבל יותר.

לכן אני מבקש, אדוני שר המשפטים, שהכנסת תדון במצב שתארחי, כדי שהרשות המחוקקת תחייב בגלוי לצדק ולצד הרשות השופטת בדרישה להעמיד לרשותה את האמצעים החיוניים באמת למתן שירותים שוטפים ותקינים.

נודה לך, אדוני השר, אם בהזדמנות תוכל להבהיר לנו גם מהי חוכנתך, כדי שנבין איך נוכל, כולנו, במאמץ משותף, להבטיח פעילות תקינה של בתי-המשפט. תודה.

ממדת ההזנה והפיגורים שמצא במערכת השיפוטית. הוא הדגיש את הגידול הניכר במספר התיקים שנפתחים בבתי-המשפט. ביקר את ענייני הדין ואת ההמתנה הממושכת של האזרח, לעתים של שנים, עד שהוא זוכה ליומו בבית-המשפט. השר שרר סיפר לנו שפגש עם שר האוצר משה נסים, אבל, כלשונו, אני מצטט: "לא יצאתי מרוצה מהפגישה עם שר האוצר". והשר העיר לכולנו ואמר: "יותר מדי זמן שתקנו". אתם שומעים, חברי בכנסת, זוהי מסקנת שר המשפטים הנוכחי: "יותר מדי זמן שתקנו".

שר האוצר הנוכחי משה נסים אינו יכול לומר למישהו כי הוא אינו מכיר, הוא אפילו מיטיב להכיר, את המערכת השיפוטית ואת בעיותיה, והוא הראשון שצריך לדעת שתקציבה של המערכת אינו ריאלי. הרי התקציב הוא כ-30 מיליון שקל, רומני, שהם כ-18 מיליון דולר.

היום, בעצם היום הזה, חסרים לבתי-המשפט עד לסיום השנה התקציבית הנוכחית כ-6 מיליוני שקלים, ואני יכול לומר שזה סכום ועדי ביחס לסכומים שחוזרים ותובעים מפעלים וגורמים שונים ממשרד האוצר. אני צריך להזכיר שמערכת בתי-המשפט מכניסה בכל שנה סכומים גדולים לתקציב המדינה, בהטלת קנסות ובגבייתם, בקבלת כספי ערבויות, בהטלת חסומי הוצאות, בהליכי הוצאה לפועל ועוד. ובמקום שהסיוע התקציבי יינתן למערכת בתי-המשפט — המערכת נדרשת לקצץ מתקציבה המינימלי והבלתי-ריאלי, כפי שאני מבין, בכדי השר, עוד כ-1.2 מיליון שקל עד סוף השנה התקציבית הזאת.

כבוד שר המשפטים, מה-יהיה על בתי-המשפט בישראל בחודש הבא ובחודשים הקרובים? בתי-המשפט, ובייחוד בתי-המשפט המחוזיים, אינם מסוגלים לקלוט עוד תיקים. התיקים נפתחים מכחינה טכנית, התביעות נרשמות ונשלחות בדרך כלל להמתנה בגניזה, מפני שכל המערכת השיפוטית אינה מסוגלת בכל הקופה הנדוית לעין לחסל את פיגוריה משנים קודמות. כמות התיקים שהצטברה, למשל, בבית-המשפט הגדול, בבית-המשפט המחוזי בתל-אביב, והכמות הגדולה של תיקים חדשים — גורמת לכך שאזרח המבקש עזרה וצדק בבית-משפט זה בדין ממונות, ימתין בין שלוש לחמש שנים לתחילת בירור עניינו: זה לא מצב חדש. אני רוצה להדגיש, שאינני מדבר על מצב כלשהו שהשהה הנוכחי אחראי לו, כי כולנו יודעים, רשמנו לפנינו, שהוא נכנס לתפקידו אך זה עתה. בשנה החולפת היה גידול של 12% במספר התיקים האזרחיים שנפתחו בבית-המשפט המחוזי בתל-אביב לעומת השנה שלפניה והפיגור ומשך זמן ההמתנה למשפט גדלו.

אשה שבעלה נטשה והיא זקוקה למוזונה, משום שנשארה ללא אגורה למחייתה, צריכה, להמתין בגלל עומס העבודה יחסית לכות האדם לפחות ארבעה חודשים עד שבצייתה הרחופה תישמע לראשונה בבית-המשפט בתל-אביב. כאשר ידחה עניינה לשמינה נוספת, יהיה עליה להמתין בתור עוד ארבעה חודשים לפחות עד אשר ימשיכו לברר את תביעתה.

משפטים פליליים, כאשר הנאשם אינו עצור, מתחילים להתברר בחלוף שנתיים-שלוש שנים מהגשת כתב האישום. דאי שהבירור המשפטי הנדחה אינו תורם לאכיפת החוק ולחזוקת גורם ההרתעה.

בנימים אלה, זאת יודע כבוד השר, מתקשים בתי-המשפט לנהל. אף אתי המשפטים הפליליים הדחופים ביותר.

הבוקר הזה אנו קוראים בעיתון "הארץ", כי שופט

שיעור טוב ממני, את מצבם של בתי-המשפט. אני לא צריך להסביר לשר האוצר הנוכחי מה מצבם של בתי-המשפט. אנחנו הגשנו לשר האוצר תוכנית מפורטת, ואם יתקיים ככנסת דיון בנושא זה, אביא ברצון את התוכנית בפני מליאת הכנסת.

טרם השלמנו את הדיונים עם שר האוצר, ואני מקווה שבדיונים שאנחנו ממשיכים לקיים אתו נמצא פתרון לחלק מן הבעיות. אני מבין את הבעיה הקשה ביותר שאוצר המדינה עומד היום בפניה: הצורך לצמצם בהוצאות הציבוריות מול הסכנה של חידוש איום האינפלציה. האם 50 מיליון שקל שמוקצבים למערכת המשפט בישראל, למערכת בתי-המשפט ולמשרד המשפטים מבטאים את היחס הנכון של מדינת ישראל לנושא המשפט בישראל? ואולי המדינה איננה מוכנה לשלם את המחיר. אזי אנחנו צריכים לומר בפה מלא, שהמדינה איננה מוכנה לשלם את מחיר קיום המשפט במדינת ישראל. כי מה שעומד היום על הפרק זו סכנת קיום החוק במדינת ישראל. תביעות המתבררות אחרי שנים מספר, מה ערך יש להן, גם מבחינה ציבורית, גם מבחינה משפטית?

יש סתירה בולטת, אדוני היושב-ראש, בין הכוח השיפוטי והמינהלי מצד אחד — שכפי שכבר אמרתי, כולנו משתבחים בו ומתגאים בו, וזו גם דעת מערכות שיפוטיות זרות — ובין האמצעים העומדים לרשותנו, ואין ניצול נכון של אותה מערכת שיפוט מקצועית, אשר צריכה לעסוק בדברים שוליים וטפלים ואינה יכולה לעבוד חוץ מיצוי כשירותיה המקצועיים.

אני רוצה לברך את חבר הכנסת ליבאי שהעלה את ההצעה הזאת. מכל הבחינות היה זה מעשה נכון; גם מבחינת הבאת קול זעקתה של מערכת השיפוט במדינת ישראל והאמצעים העומדים לרשותה. הוא צודק כשהוא אומר שהם אינם יכולים לנהוג כפי שנוהגים ציבורים אחרים בנושא זה.

אני רוצה להבטיח לבית, שאני לא אשקוט בנושא זה, ושאיני אמשך להעלות בכל הזדמנות ובכל פורום את זעקתה של המערכת ואת הצורך לתת לה את המשאבים ואת האמצעים החיוניים-הדרושים לקיומה.

סבורני, אדוני היושב-ראש, שמן הראוי שהבית כולו ייתן דעתו על הנושא: יקום כאן דיון בנושא בהקדם האפשרי ביותר. אני מציע זאת גם ליושב-ראש הכנסת וגם למוכיות הכנסת. אני מקווה שבדיון שיתקיים כאן תהיה ההשתתפות רבה יותר מצד חברי הבית, ואולי גם כלי התקשורת יאווהו להקדיש איוו תשומת לב לנושא זה, שהוא ממש בנפשו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מבין מאחר מציע לקיים דיון במליאת הכנסת בנושא הזה?

שר המשפטים א' שריד:
כן.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. אנחנו עוברים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את ההצעה לקיים במליאת הכנסת דיון בנושא שהעלה חבר הכנסת דוד ליבאי.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — רוב

נגד — אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של

הכנסת נחקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. אדוני שר המשפטים, בבקשה תשיב על ההצעה.

שר התחיות א' שריד:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הפרופסור ליבאי, חבר הכנסת ליבאי, העלה סוגיה חשובה מאין כמוה. שצריכה להטריד את כולנו, והנה אנחנו רואים שהכנסת ריקה כמעט לחלוטין. כלי התקשורת אינם כנמצא, ומספקני אם הדבר הוא ימצא בכלל איזה ביטוי בכלי התקשורת מחר. נראה שנושאים חשובים הרבה יותר — כמו מכירת נשק לאירן — מעסיקים את כלי התקשורת ודעת הקהל. אני שואל את עצמי מהו סדר העדיפויות הנכון בחברה הישראלית ובמדינת ישראל. אני חושב שזה כשלעצמו, אדוני היושב-ראש, צריך להטריד אותנו בצורה חמורה ביותר.

אדוני היושב-ראש, מצבם של בתי-המשפט בישראל מבחינת מבנים, תחזוקת מבנים קיימים, כוח אדם שיפוטי ומינהלי, עזרי עבודה — הוא כבי רע. כתוצאה מאי-טיפול יסודי בנושא במשך שנים רבות, אני אומר זאת בלב כבד מאוד. איזה כבוד יכול אדם לרחוש לבית-המשפט, או מה שמכנים בית-משפט, כאשר הוא נתקל בכניסתו הראשונה לשם בעזובה כה חמורה? אני לא מכיר מוסדות ציבור אחרים, אדוני היושב-ראש — מוסדות בריאות, חינוך, או סיעוד — שמצבם הפיסי הוא כה עלוב כמו מצבם של כמה בתי-משפט. אני חושב שמבחינה מסוימת זו כושה למדינת ישראל, מדינה מתקדמת ומודרנית, שהרשתה שמערכת בתי-המשפט, הנחשבת לאחת המפוארות בחבל, תגיע למצב כזה.

הטרידה אותי מאוד אמירתו של מנהל בתי-המשפט, אדם שאני מאוד מחבב אותו ומערך את שיקול דעתי. שאמר שלראשונה מאז הקמת המדינה יש סכנה של סגירת בתי-המשפט. אני חושב שעצם הפסוק הזה: סגירת בתי-המשפט — צריך לזעזע כל אחד מאתנו ולומר הרבה מאוד לגבי המצב שאלי המדינה יכולה להגיע.

התקציב שהועמד לרשות בתי-המשפט כשנת הכספים הנוכחית היה לא ריאלי עם קביעתו, דבר שהוכח במרוצת השנה. הוכחנו זאת בדיון עם שר האוצר סעיף סעיף, כפי שהזכיר הפרופסור ליבאי, החל בנושא הסניגוריות ועוד. זה לא עניין לשיקול דעתי של השר או של הנהלת בתי-המשפט להעביר תקציב מסעיף לסעיף. צורכי המערכת מחייבים זאת. אנחנו לא יכולים לסגור את שער בתי-המשפט, לא לקיים משפטים, לא לקבוע משפטים, לא לקבוע סניגורים. לא לקבוע מתורגמים.

פעילותם של בתי-המשפט הולכת וגדלה משנה לשנה. היום מוגשת תביעה פלילית נגד כל אדם עשירי במדינת ישראל. במשך עשרת החודשים האחרונים גדל מספר הפניות שהגיעו לבתי-המשפט ב-10%.

בתי-המשפט אינם יכולים לצמצם את הפעילות או לבטל חלק ממנה. הדבר חייב למצוא את ביטוי בתקציב. זה לא נתון לשיקול דעתי של משרד ממשלתי והשר העומד בראשו.

מהשובר כי התקציב נוצל עד כה וכי אין אפשרות לממן דברים חיוניים לעבודה בתי-המשפט, כמו הזמנת עדים, הקלטת משפטים, מניין סניגורים במשפטים פליליים, הכנת טפסים למיניהם — אכן קיימת סכנה ממשית לשיחוקם של בתי-המשפט.

הנושא הועלה בדיון עם שר האוצר — כפי שהזכיר חבר הכנסת ליבאי — ב-18 בחורש זה. אבל לא יצאתי מרוצה מהישיבה עם שר האוצר. לכאורה, לא הייתי צריך להסביר ברכים לשר האוצר הנוכחי, שכן הוא יודע טוב ממני, לאין

ט. הצעות לסדרהיום

מצבם הכספי של בתי החולים הממשלתיים

כעדה. הרפואה המודרנית עולה ככסף רב. ואין מדובר, רבותי חברי הכנסת, בהשתלחות ככד, כי הבעיה, כפי שהיא היום, היתה קיימת בכל חירפותה לפני שהתחיל הוויכוח על השתלחות ככד. מדובר בחומר לרפוי פצעים בחדרי מיון לילדים; מדובר בתרופות לטיפול בילדים אסטמטיים; מדובר על בתי חולים שבהם שלושה מתוך חמישה מכשירי רנטגן מקולקלים, ואין כסף לחקנם.

אזור אשקלון משרת אוכלוסייה של 150,000 נפש, רובה אוכלוסייה כפרית, בחלקה במצוקה חברתית, אוכלוסייה שקלטה לא מכבר אוכלוסייה אחידות קשה ביותר. התקציב נגמר. יש לבדוק מרע הוא נגמר ארכעה חודשים לפני הזמן. העובדה שתקציבם של בתי חולים רבים כל כך נגמר טרם מועד אומרת דורשני. חייבת להיערך בדיקה יסודית של השימוש בתקציבי בתי החולים. שימוש לא נכון בתקציב מחייב את האחראים לכך לתת את הדין. אולם אם יתגלה כי התקציב שניתן הוא בלתי ריאלי מראש, כאשר הוא ניתן, אזי יש, ומיד, לאפשר קבלת תקציב נוסף. לא ייתכן להשאיר בתי חולים במצב שבו הם מצויים כרגע.

יורשה לי, אדוני היושב ראש, לומר במאמר מוסגר: הברירה, רבותי חברי הכנסת, היא בין היורדה משמעותית ברמה הרפואה הניתנת ובין צמצום משמעותי במספר החולים שיזכו בטיפול רפואי.

אני תחרת, אדוני היושב ראש, לציטוט: הציבור דורש שימוש בדיאליזה, הצלת חיי פנים, הפריית נשים, טיפול מודרני בחולי סרטן. החברה חייבת לדעת ולהכריע אם להציל, לדוגמה, חייו של כל פג, או להציל חיי פג השוקל למעלה מקילוגרם אחד בלבד. לא ייתכן להשאיר בידי האוצר את ההחלטה מי יחיה ומי ימות. וזה מה שקורה הלכה למעשה. לא ייתכן לקצץ בתקציב כלי להבין את המשמעות. שיחליט מישהו מה הם סדרי העדיפויות, במי מטפלים ובמי לא. ואם יש לטפל ככולם — יש לשלם.

בית החולים באשקלון ניצל, נכון להיום, יותר מ-90% מתקציבו, והוא עומד לפני קטסטרופה. בית החולים באשקלון זקוק לנפרולוג טוב. יש 50 חולי דיאליזה הזקוקים לטיפול. מכשיר C.T. עולה 500,000 דולר, וגם הביצוע היומיומי עולה כסף רב. יש מחסור קשה בתרופות אנטי-אסטמטיות, יש דלק להסקה עוד ליומיים שלווה ימים. לאחר מכן, לא יחממו את בית החולים. אין סדינים דורכיים. לסדין שנקרע או נתבלה אין תחליף. מלא היתחולים אול כולו. קיים מחסור בתרופות אנטיביוטיות, קיים מחסור בתרופות להונה תוך-ורידית. בשבוע שעבר היה מחסור כאינסולין. שינו את לוח המזון לעובדים, צמצמו במזונם, ועקב כך הכריזו העובדים על סכסוך עבודה.

על מי להחליט במי לטפל? על הרופא בחדר המיון? על האחראי להזמנת התרופות לבית החולים? על מנהל בית החולים? על אלה להחליט ולמי החיים ולמי המוות? או, שמא על משרד האוצר, הקובע תקציב לא-ריאלי? כאשר נגמר התקציב, נגמרת האפשרות של בית החולים לטפל בחולה. חזאת על החברה לדעת: בית חולים בלא תרופות, בלא הסקה, בלא מכשירי צילום, אינו בית חולים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים להצעה הבאה לסדרהיום: מצבם הכספי של בתי החולים הממשלתיים. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר.

אדוני שר המשפטים, אתה רואה מה המצב. עכשיו יתברר שאיש אינו מתעניין במצבם של בתי החולים, כפי שאמרת קודם שאיש אינו מתעניין במצבם של בתי המשפט.

שר המשפטים א' שריר:

אני באמת מתנצל על שאני נאלץ לעזוב. אני באמת מצטער על כך.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מקבל את דבריך. אבל אתה מבין ודאי שגם כל השאר מתנצלים על שהם נאלצים להיעדר. אינני מפנה דברים אלה אליך דווקא. אני רק מתאר את המצב. צאתך לשלום.

בבקשה, חברת הכנסת נמיר.

אורה נמיר (המעריך):

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, מאחר שמאז היוזי חברת הכנסת אני עוסקת בענייני חינוך, רווחה ובריאות, המחזה הזה של אולם כמעט ריק הוא מחזה שהתרגלתי אליו. זה המחזה הזה המראה וזה הקבוצה שנשארת כל יום רביעי עד סוף הישיבה. לכן פסקתי להעיר: אינני מעירה ואינני אומרת דבר. צר לי רק שבכל הרפורמה שעשו כביכול בשכרם של חברי הכנסת, הדבר הזה לא הובא בחשבון.

היו"ר ד' בן-מאיר:

ייתכן שצריך להזמין איזה משורר שיכתוב שיר חדש על המתמיד.

אורה נמיר (המעריך):

ומה יצא מהשיר?

היו"ר ד' בן-מאיר:

לפחות יצטטו אותו בדורות הבאים.

אורה נמיר (המעריך):

אני מקווה שבדורות הבאים יהיו גם כאלה שיידעו לקרוא. אם יידעו לקרוא, יקראו אולי גם שירה.

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, כדי להעלות את הנושא שביקשתי להעלותו כהצעה לסדרהיום במליאת הכנסת היום, על מצבם הכספי הקשה והמתדרדר של בתי החולים, חייבים לנוכחי הצטט שני אנשים שאדם שוחחתי. האחד — ד"ר שרף, מנהל בית החולים על-שם כרזילי באשקלון, שהוא בית חולים ממשלתי; השנייה — האחיות הראשית יהודית גולדברג, בכית החולים איכילוב, בעיניו תל-אביב-יפו.

וכך אומר ד"ר שרף: הכעיה המתעוררת עתה היא כעיה מוסרית-חברתית. אי אפשר לראותה כוויכוח עם משרד האוצר בלבד. במשך חמש השנים האחרונות חלה הידרדרות קשה במערכת הבריאות, ולתהליך כמה גורמים. עיקר הבעיה נובע מדרישת הציבור, ודרשה מוצדקת, רבותי חברי הכנסת, לקבל רפואה ברמה מודרנית שפירושה רמה גבוהה. זאת נוכח חוסר הנכונות של החברה להתמודד עם הצורך לשלם בעדה. אי אפשר לקבל רפואה ברמה גבוהה מבלי לשלם את המחיר

תשנה את המצב משמעותית. יש טעם וצורך בתוספת תקציב, רק אם נעשה את כל הרברים האלה בעת וכעונה אחת.

לכן, אדוני היושב-ראש, ביקשתי להעלות את הנושא הזה בנושא דחוף במליאת הכנסת, משום שמדובר בחיי אדם, מדובר ברפואה גם מונעת, גם מרפאה, גם מטפלת, ובהצלח חייהם של רבים מתושבי המדינה. תודה רבה.

הי"ד ד' בן-מאיר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם שפירא.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שעתיים דיברתי על המצוקה במוסדות התורה. אני חייב לומר, שיש לי הרגשה שבבתי-החולים מתחילים לטפל כמו בישיבות. מצבם מתחיל להיות כמעט אותו מצב. אבל פה אני מקווה שאיש לא יפסיק אותי, כי למה לחשוש כי כשאני מדבר על בתי-חולים?

אני, כיושב-ראש ועדת הכספים, יודע, שאם אנחנו היום — ואני רוצה שסגן שר האוצר ישמע מה שאני אומר — נמליץ בכל תחום להגדיל את התקציב, לא ייצא מזה כלום. אני יכול להגיד, שאם הולכים להגדיל את התקציב ולא להקטין אותו, נחזור למצב הכלכלי שהיה. אין פתרון לזה.

שר האוצר לבדו הוא לא הכתובת. מי שחושב שמשנה נסים הוא הכתובת אינו מתייחס ברצינות לעניין, אלא רק לכותרת בעיתון. לשר האוצר אין כסף. פה חייבים לשבת כל שרי הממשלה, עם המשרדים שלהם, ולהחליט להוריד אחוז, חצי אחוז, שני אחוזים מהתקציב למגן הבריאות של אזרחי ישראל.

גם אם נשכ פה בוקר ולילה ונדבר, לא ייצא מזה כלום.

הי"ד ד' בן-מאיר:

ר' אברום, הם מתכוונים לנסים שבשמו של שר האוצר.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אם יתקנו את המצב לגבי תורת ישראל, אולי יהיו נסים פה. על השם נסים לבד לא יהיו פה נסים.

אני רוצה להביא דוגמה, ואני מבקש שתשמעו. מצלצל אלי יהודי ששמו מילר בשש בבוקר ואומר לי: תשמע, אני שואל: מי אתה? והוא עונה: אני אגיד לך מיד, אבל קודם תשמע את הסיפור. אני הבאתי אתי ציוד למכון הלב. הייתי בלונדון ואספתי תרומות כדי לקנות ציוד למכון הלב בבית-החולים "איכילוב". בטעות עברתי במסלול הירוק, במקום במסלול האדום. עצרו אותי, ראו את המכשיר ולקחו אותו. נתנו לי 2,000 שקל קנס. צלצלתי למנהל המכס ושאלתי אותו: האם אתה משוכנע שהוא באמת הביא את הציוד לבית-החולים "איכילוב"? כפי שהוא סיפר לי, מכון הלב כתב שהיהודי הביא את הציוד כתרומה. הוא ממש הלך לקבץ נדבות, והמכס הטיל קנס על דבר כזה.

אורה נמיר (המערכ):

על הכול מטילים מכס.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

מה זה? זה מוכיח שאנחנו לא מתייחסים למצב כפי שהוא.

אורה נמיר (המערכ):

אתה לא מכיר את זה?

הי"ד ד' בן-מאיר:

פה לא מדובר על המכס. פה מדובר על הקנס שהטילו

עליו.

יש להחליט, ועכשיו: רפואה מודרנית עם תקציב הולם. האלטרנטיבה, אומר ד"ר שרף, היא טיפול באספירין.

ומלים אחדות, רבותי חברי הכנסת, מתוך דברי האחות הראשית בבית-החולים "איכילוב" בתל-אביב-יפו. היום יש 15 — 25 תקנים ריקים לאחיות, שאינן באות כלל לדרוש עבודה. יש עזיבה מסיבית. אין מוטיבציה לעבוד בבתי-חולים. המחלקות הפנימיות והכירורגיות בתפוסה של מעל 100%. מספר החולים הזקוקים לטיפול אינטנסיבי משום מיקום בית-החולים ומשום סוג האוכלוסייה — וזאת לדעת, ש-20% מאוכלוסיית תל-אביב-יפו היא אוכלוסייה קשישה, פי שניים מהממצע הארצי — הולך וגדל, ויש חוסר מקום ביחידות שונות, בהן היחידות לטיפול נמרץ.

יש מחסור בתרופות, החל בתרופות אנטיביוטיות ובאלכוהול. אין די כביסה נקייה. הכביסה נשחקת. יש מחסור במיטות ובמזרנים. יש מחסור בתמימות לעירויים. החולים סובלים, המשפחות ממורמרות. גם בגלל חוסר ציוד, ומדובר בציוד כלה ובציוד קבוע, יש ירידה חלולה במספר הניתוחים והטיפולים. אין אפשרות לתכנן ניתוח אפילו לעוד שבוע, משום מחסור צפוי בחוטי תפירה, כמשי ובחומרים אלמנטריים נוספים לניתוחים. מחסור בסניטרים גורם להשבתה של מכוני אבחון ורנטגן. אין מי שיעביר חולים מהמחלקה למכון. האשפוז מתארך והטיפול אינו ניתן.

חולים מאושפזים חודשים בבתי-חולים, בעיקר במחלקות הפנימיות והאורטופדיות, משום שאינם מקבלים את הטיפול הדרוש.

אדוני היושב-ראש ורבותי חברי הכנסת, בגלל השעה המאוחרת וקוצר הזמן, אינני רוצה לפרט מה פירוש לגדל היום פג בבתי-חולים; מה פירוש, מבחינה כספית, הפריה שניתנת לאשה במדינה הזועקת לתוספת ילודה. בכמה מיליוני מיליונים הדבר כרוך. לא אפרט מה קורה כאשר התחזית לחולים בסרטן היא של 6,000 בשנה, ויש 8,000 חולים שצריך לטפל בהם, והדבר אינו מחוקצב. אשר לניתוחי לב פתוח — שאנשים ממתינים שבעה חודשים לניתוח, ומשרד הבריאות — והוא ראוי לברכה על כך — מחליט לקצר את התור בחודש אחד בלבד, שפירושו תוספת של 200 ניתוחי לב פתוח — כל זה איננו מחוקצב. אשר לתקציב הפיתוח — אם אינני טועה, זה מגיע ל-35 מיליון שקל בלבד, לכל מערכת הבריאות במדינת ישראל. ועוד ועוד, ואפשר עוד לפרט, אבל לא אעשה זאת. נעשה זאת בוועדה, באותה ועדה שבה יתנהל הדיון על כך.

אני רוצה לסיים ולומר לשרת הבריאות: ידידתי שרת הבריאות, הבעיה איננה רק תוספת תקציב. אין ספק, ואני רוצה לברך אתכם על ששלחתם היום צוותים מטעם משרד הבריאות לברוק בכל בתי-חולים כיצד קרה שבבתי-החולים נמצאים במצוקה התקציבית הנוראה שהם נמצאים בה. אני יודעת שיש בעיה של ניהול בבתי-החולים. זו בעיה חמורה מאוד. אבל כסף בלבד לא יסייע, גברתי שרת הבריאות, אם לא ייעשה בדק-בית רציני במערכת הרפואה הציבורית בכלל ובמערכת בתי-החולים במיוחד — בנושא הכפילויות, בנושא עדיפויות; ואני מתנגדת בהחלט לכך שלא נמשך בקידום הרפואה. אם לא ייעשה בדק-בית ולא תושקע מחשבה עמוקה בשאלה, איך יכולה מדינה, בכספים ציבוריים, לממן רפואה מודרנית ברמה גבוהה לכלל האוכלוסייה, כסף בלבד לא יעזור. זו שאלת השאלות. אם לא נעשה כל זאת בד בבד, אם לא נביא ליתר יעילות בעבודת בתי-החולים, לניצול מרבי של חדר הניתוח, המעבדות והמכונים, אם לא נעשה זאת — תוספת תקציב לא

המקומיות. אתה יודע שדובר על 170% ויש מקומות שלוקחים 300%. אינני מדבר על יבנה.

סגן שר האוצר עייף כנראה ברגע זה מלשמוע כמה כסף צריך. אני אומר לכם, על-פי הבעיות שאני מכיר כיושב-ראש ועדת הכספים, שדמגוגיה ודיבורים לא יעזרו. לשר האוצר אין כסף. הבעיה היא של כל שרי הממשלה. אם לא יקומו פה כל השרים רחילטו שלמען הבריאות של עם ישראל כל אחד יוריד מהתקציב שלו אחוזים — לא יקרה כלום.

אנחנו לא נוכל לבוא ולהגיד: ידנו לא שפכה את הדם הזה. אין כאן בעיה של שכר. ראינו שלבסוף האחיות הבינו את הנושא. הרופאים — אני יודע שיש רופאים שאינם יכולים לגמור את החודש, והם שותקים. יש בעיה של תרופות ויש בעיה של מכשירים. אין אנחנו יכולים לשבת כשקט?

כאן שמו את דמו של שמעון פרס, בדקו אם עשה אינטריגות בארצות-הברית או לא. זה מה שמעניין אותנו? על כך היו צריכים לדון היום, או לא להפסיק לדון על בריאות ישראל? לא, לא עלינו להעליל כל היום על עם ישראל ולחפש את כל העלילות. ראיתי אין עמד פה שמעון פרס על-מנת להצדיק את עצמו, כי יש פה קבוצה של אנשים שרצו להעלות כאן את כל העלילות כדי להרוס את היחסים שלנו עם ארצות-הברית. אם לא נקבל את הכסף מארצות-הברית, נסגור לגמרי את בתי-החולים.

אורה נמיר (המערך):
את המדינה נסגור.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
לכן אני מבקש דיון במליאה, ואני פונה ליושב-ראש שלא להפסיק את הדיון בנושא זה.

שמחתי לשמוע את דבריה של חברת הכנסת נמיר על התרופה לילודה. אני דיברתי על כך עשרים פעמים. אנחנו יודעים, לא עלינו, לא רק שמנעו זאת, אלא שעושים הרכה מאוד הפלות, ולזה יש כסף, אבל לתרופות, לילודה — אין.

אני מציע ליושב-ראש — והוא מסוגל לזה — להגיד שבמשך שבוע ימים לא ידונו כשום דבר אלא כבעיית הבריאות. השר משה נסים לבדו לא יפתור את הבעיה, יוכלו לפתור אותה רק כל השרים ביחד.

לכן, אני מציע לדון בנושא במליאה, ולהקדיש לו לא שתיים, אלא שבוע. במקום להעליל עלילות דם ובמקום לדבר על שטויות כמו הערוץ השני, אשר מטמא כל בית, הכה נדבר רק על בריאות ישראל.

היור' ש' הלל:

תודה. אני מודה לחבר הכנסת שפירא. אני מתכבד להזמין את שרת הבריאות.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמוזלינו:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להודות מקרב לב לחברת הכנסת אורה נמיר ולחבר הכנסת אברהם שפירא, על שמצאו לנכון, בשל הרגישות שיש להם לנושא זה, להעלות את הנושא במסגרת הצעות רחפות לסדר-היום.

התיאור הנאמן שהם נתנו, חברי הכנסת, אינו רק נחלתם של בתי-החולים בודדים, הוא נחלתם של בתי-החולים כולם, גם של בתי-החולים הכלליים, ואינני מדברת על בתי-החולים הפסיכיאטריים, ולא אדבר על בתי-החולים הגריאטריים.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אינני מדבר על המכס מנהל המכס אמר לי שהוא יבדוק. אחר כך הוא הודיע לי שהורידו את הקנס מ-2,000 שקל ל-600 שקל. המכס הוא חלק מהתקציב.

הבאתי דוגמה. היהודי חוזר ללונדון לאסוף עוד כסף. תראו את היהודי: לבוש קפוטת שחורה — חבל שחבר הכנסת וירשובסקי איננו — יש לו פאות והוא נוסע לאסוף כסף לא לישיבה, אלא למכון הלב של בית-החולים "איכילוב".

אני אומר, העובדה שהמכס גובה מכס זה חלק מהתקציב, אבל אני מדבר על הקנס. כמה? 2,000 שקל. יושב-ראש ועדת הכספים צלצל אל מנהל המכס ואמר שיש אישור מביית-החולים. ולא ביטלו את הקנס אלא הורידו אותו ל-600 שקל. זה היחס של הממשלה אל הבריאות. הקנס איננו חלק מהתקציב.

בית-החולים באשקלון ניצל 95% מהתקציב. אין לו כסף לקנות לא דלק ולא תרופות. בטיירת-הכרמל ניצלו כמעט הכול, אין שם כלום. בית-החולים 'בנס-ציונה', בית-החולים "ביקור-חולים" — אנחנו ביקרנו ב"ביקור-חולים". זו פשוט שעוררייה, אי-אפשר להאמין.

אורה נמיר (המערך):
נכון.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אני שמח שאת מאשרת. יושב-ראש הוועד, אשה לא רתייה, חשבה אולי לנגוע בסנטימנטים שלי, ואמרה לי: אנחנו בתי-החולים דתי, בגלל זה רודפים אותנו. אמרתי לה: בואי ל"איכילוב", בואי ל"הדסה". אבל כנראה יש פה משהו. הם, בכל אופן, הביאו לדוגמה את מה שמקבל בתי-החולים "שערי-צדק", מה מקבל בתי-החולים "הדסה".

אורה נמיר (המערך):
זו שעוררייה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

ממש שעוררייה. יושבים פה יום שלם ומדברים על הערוץ השני, במקום לפתור את הבעיה של בתי-החולים. ערוץ שני חסר לנו היום? כשכיל להראות בערוץ השני כמה אנשים מתים בגלל מחסור בתרופות?

מהבניין הישן של "ביקור-חולים" כירושלים עשו אכסניית נוער. למה לא מחזירים אותו לביקור-חולים?

בית-החולים "לניאדו", בית-החולים היחידי שהאדמו"ר מקלאונובג בנה אותו בכסף שהוא הביא מחוץ-לארץ, הוא הביא 8 מיליוני דולר — אפשר לבדוק, הוא לא בנה בית-חולים רק לדתיים, הוא בנה בית-חולים לנחניה והסכיבה. יש שם לא רק יהודים, גם לא-יהודים. הוא לא מקבל כלום. אני רץ אחרי האוצר כדי להשיג את הדברים המינימליים שיש לו הבטחה לגביהם ממשרד הבריאות. אבל אין לו הכסף. רק על תרופות. על-פי מה שהוא הוציא כפועל, מגיע לו חצי מיליון דולר, והוא לא יכול לקבל את הכסף.

העלו את הארנונות במאות אחוזים, ואילו האוצר תקצב העלאה רק של 110%. למעשה העלו הארנונות בכ-300% עד 400%.

מאיר שטרית (הליכוד):

האוצר לא תקצב את התקציב של הרשויות המקומיות.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

מאירקה, אתה יודע שאני מטפל בכל הרשויות

אחדים: עלות טיפול שנתי בדיאליזה בחולה אחד היא כ-15,000 דולר. יש כיום כ-1,360 חולי דיאליזה, והואיל ומדובר בתוספת של כ-150 חולים חדשים בשנה, הרי רק כסעף זה נוצר גירעון תקציבי שאין מאין לכסות אותו.

טיפול בחולי סרטן — מדי שנה נוספים אלפי חולי סרטן חדשים, ויש המעריכים — כ-6,000 בשנה. נוסף על כך, הטיפולים החדשניים מאפשרים הארכת חיי החולים בצורה משמעותית, ומכאן גם ההגדלה הניכרת בעלות הטיפול. הערכת משרדנו היא, שלסעף זה יש צורך בתוספת של כ-2 מיליון דולר בשנה על התקציב הקיים.

פגים — במשך השנים האחרונות יש עלייה מתמדת בלידת פגים. 9,500 לידות של פגים היו, והן כ-10% מסך כל הלידות — 100,000 לידות בשנה. ממוצע הגידול הוא כ-300 בשנה. עלות יום טיפול כגון כ-400 דולר, ופג כזה נשאר בכית-החולים הרבה מאוד זמן. לצערי הרב, הכיטוח הלאומי, שצריך לשלם בעד יום אשפוז לילדת, איננו משלם 100% ליום אשפוז, אלא 80% בלבד, וכל המאבקים שאנחנו, המשרד, מנהלים במשך שנים, היו עד כה לשווא. לא היתה כל היענות, דבר שאין לו שום הצדקה.

ניתוחי לב — בשנים האחרונות חל גידול של מאות ניתוחי לב בשנה. הערכת משרד הבריאות היא, כי גידול זה מחייב תוספת תקציבית של כמיליון דולר בשנה. נוסף על כך, יש להביא בחשבון סכום רומה בעד טיפול חדשני בשיטת הגרונצי, מה שמכונה בשפה העממית — הבלונים, שמחירים אותם במקום ניתוח לב פתוח, דבר שמקל על החולה ומונע גם הוצאות אחרות. גם זה עולה כסף.

כאמור, אלו הן דוגמאות להוצאות מוגדרות במערכת הבריאות, שלא קיבלו כל התייחסות תקציבית. בתקציב שנת 1986 וגם בשנים שקדמו לה, היום, כ-1,000 איש קיבלו טיפול בשיטת הגרונצי, בלא תקצוב של אפילו אגורה אחת, אדוני יושב-ראש ועדת הכספים.

הערכת משרדנו היא, שכדי לסיים את שנת התקציב הנוכחית, 1986/87, יש צורך להוסיף לתקציב משרד הבריאות סך של 25 מיליון עד תום שנת התקציב.

אורה נמיר (המעריך):
דולרים או שקלים?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמוליו:
דולרים.

מקור הבעיות קשור בחוסר כספי תקציב ריאלי לפעילות של כתי-החולים. בשנים האחרונות לא התקיים דיון ענייני על צורכי מערכת הבריאות, מערכת זו נאלצת לספוג, במסגרת תקציבה המקוצצת מדי שנה, פעילויות נוספות ובלתי-נמנעות, הקשורות בגורמים הבאים: גידול אוכלוסין — זה משפיע, כמובן, על גידול מספר החולים לסוגיה; שינויים בהיקף התחלואה, בעיקר בסוגי תחלואה המצריכים משאבים רבים שאינם מצויים בכספי התקציב של כתי-החולים; הזדקנות האוכלוסייה לא זו בלבד שהיא גורמת להזדקקות לתוספת מיטות גריאטריות לסוגיה ולשירותים מקבילים בקהילה, אלא היא גם משפיעה על הרכב החולים בכתי-החולים הכלליים ועל עומס הטיפול. הדבר בא לידי ביטוי בעיקר במחלקות הפנימיות, האורולוגיות והאורתופדיות, שם אחוז הקשישים הוא גבוה מאוד.

מקדם טכנולוגי — ההתקדמות הטכנולוגית ברפואה,

לצערו, אדוני היושב-ראש, שוב נקלעה מערכת הבריאות למשבר כספי קשה. הדבר מתבטא בחוסר אפשרות, כרוב כתי-החולים, לעמוד בהוצאות השוטפות, בכלל זה רכישת תרופות, ציוד רפואי ואפילו חימום הימים הקרים האלה. מצב זה מהווה סכנה לחולים הזקוקים לאשפוז ולטיפול במהלך החודשים שנותרו עד סיום שנת התקציב. אני אומרת "סיום שנת התקציב", כי אנו עומדים עכשיו במצב שבו אין לנו כסף להזרים כספים למערכת כתי-החולים כדי שיוכלו לסיים את שנת התקציב הנוכחית.

עם הגורמים שהביאו למצב זה אפשר למנות את הנקודות העיקריות האלה: 1. גידול האוכלוסייה, דבר שלא הובא בחשבון; 2. הזדקנות האוכלוסייה; 3. עלייה בתחלואה עקב הזדקנות האוכלוסייה; 4. גידול מתמיד וקבוע בחולים קשים, כגון חולי סרטן, חולים הזקוקים לטיפול בדיאליזה, פגים, כל אלה מחייבים הוצאה כספית גבוהה במיוחד; 5. התייקרות המכשור והציוד הרפואי; 6. במהלך שלוש השנים האחרונות הסתיימה בנייתם של מחלקות ומכונים כמרבית כתי-החולים הממשלתיים, בנייה אשר מומנה בחלקה מתרומות ובחלקה מתקציב המדינה, והושקעו בה מיליונים רבים של דולרים. למבנים אלה הרעברו חולים ושירותים ששכנו במשך שנים בצריפים עזובים או במכונים רעועים. מכנים חדשים אלה הביאו לשיפור ניכר בתנאי האשפוז של החולים, ועם זאת, גדלה ההוצאה על אחזקת כתי-החולים בצורה משמעותית. כתי-החולים האלה לא קיבלו כל התייחסות תקציבית הולמת, והמכונים הולכים ונהרסים. מי שמסתובב ורואה את המכונים של כתי-החולים הממשלתיים, כואב לו הלב על שאין תקציב לאחזקה שוטפת נאותה. לא אחת גוזל תקציב האחזקה 35% מהתקציב התפעולי של כתי-החולים, ולפעמים אפילו יותר; 7. הכנסת שיטות ותרופות חדשות מתחכמות ויקרות.

יש להרגיש, שאף שכל הגורמים האלה מתקיימים ומחייבים הגדלה בתקציב הבריאות, חל בשנים האחרונות, מדי שנה בשנה, קיצוץ במערכת הבריאות. במצב כזה, אין להתפלא כי מערכת הבריאות בכללותה ומערכת הבריאות הממשלתית בפרט, ובמיוחד כתי-החולים, הגיעו למצב שבו בלא תוספת תקציב משמעותית — ולא חשוב מאין תבוא, חבר הכנסת שפירא, הרי כל זה בא בסופו של דבר מוצר המדינה, אם מחשבון משרדים, אחרים ואם מהאוצר, כל זה בא מקופת המדינה ולא מקופה אחרת — לא תהיה המערכת מסוגלת להמשיך ולתת את השירותים החיוניים ביותר.

יש להבהיר, כי במהלך כל השנים הללו לא נתקבלה כל החלטה על אימתן שירותים וטיפולים חיוניים לכל החולים שנוספו, הן בדיאליזה, הן באונקולוגיה והן בפגים. החלטה כזאת לא היתה ולא תיתכן; לא יכולה להתקבל החלטה כזאת על אף המצוקה. לא נוכל להיות כמו ארץ אחרת ולקבוע לנו מכסה של חולי דיאליזה שבהם אנחנו מטפלים או לקבוע לנו מכסה של ניתוחי לב שנכצע. האם יעלה על דעתו של מישהו, שחולה דיאליזה יפנה לכתי-חולים ויגידו לו: לא, אין לנו תקציב ולא ניתן לך את הטיפול הדרוש?

ידוע לכול, כי מערכת הבריאות כולה המשיכה לטפל בכל החולים הקריטיים. מספרם הלך וגדל, ובכתי-החולים צובר גירעון שמכבד עליו ולא שמכבד לו להתקיים. רוב כתי-החולים כבר הוציאו כ-80% ומעלה מהתקציב שלהם, והם אינם יכולים לסיים את שנת התקציב בלי תוספת כספים.

אדוני היושב-ראש, כדי להמחיש את היקף הבעיה וממדיה, אציג לפניכם, חברי הכנסת הנכבדים, נתונים מספריים

על חיקונו עלידי תוספת תקציב עכשווית למערכת, על-מנת לאפשר לה להמשיך ולתפקד עד תום שנת התקציב.

בימים אלה אני מקיימת סדרת דיונים עם הנהלות בתי-החולים, והתמונה שמצטיירת היא עגומה ביותר והיא מחייבת הורמה כספית מיידית. התקציב שהוקצב לבתי-החולים לא היה ריאלי מראש. אדוני יושב-ראש ועדת הכספים, האם שמעת שיטילו מראש גירעונות מהשנה שעברה על גבו של בתי-החולים, גירעונות של 600,000 ו-700,000 שקל? איך יכול בתי-החולים לשאת בגירעון כזה? מנין הוא יכסה את הגירעון הזה? האם בתי-החולים יש לו רוחים? האם זו צורה רציונלית של בניית תקציב? לדעתי — לא.

המצב שתארה חברת הכנסת אורה נמיר, שבו נתון בתי-החולים באשקלון, הוא מצב אמיתי לא רק באשקלון אלא בהרבה בתי-החולים.

מקוצר הזמן, אדוני היושב-ראש, אינני רוצה לפרוס את יריעת התוכנית להתייעלות ולחיסכון במערכת הבריאות, דבר שהוא חיוני. ואני מסכימה אתך כעניין זה, חברת הכנסת נמיר, דרוש ניהול יעיל וחסכוני. דבר זה מחייב זמן כדי להכין מודל של ניהול מודרני של בתי-החולים, תוכנית לניצול הציוד הרפואי, המכשור החדשני וחדרי הניתוח, שהיום הם מושבתים אחרי-הצהריים ובלילות שיש, לטובת החולים ולמניעת הצטברות תורים לניתוחים. הנה, יזמנו עכשיו ארגון מבצע לקיצור תורים, הודות לתרומה של האגודה של ראשוני קופת-עם — ואני מברכת אותם על כך — כדי לחסל תורים לניתוחי פרוסטטה וקטרקט. לניתוחים אלה יש תור של למעלה משנה באזור תל-אביב. אם המכצע הזה יצליח, אנחנו נלך למבצעים נוספים בבתי-החולים אחרים שבהם יש תורים ארוכים, ונראה מאין נגייס את האמצעים. אני רוצה לקוות שאגודות ציבוריות אחרות תתרומנה גם הן למטרה הזאת, שהיא כל כך חשובה.

אדוני היושב-ראש, מערכת הבריאות חדרה למצב הקיים והיא נאכקת יום יום על שמירת בריאותם של כלל אזרחי ישראל ועל הצלת מאות ואלפי בני אדם. מערכת זו עובדת מכוח אילוצים תמדיים הכרוכים בהתמודדות עם בעיות הניצבות לפניה, שאינן ניתנות לדחיה, כי מדובר בנכס היקר לא רק של כל אדם כשלעצמו, אלא של כל העם כולו — בריאות העם, ואין דבר חשוב יותר ורגיש יותר מהבריאות.

אדוני היושב-ראש, הנושא הוא חשוב, כאוב ורציני — מצבם הכספי של בתי-החולים — ומחייב תשובה מיידית. אני מציעה להעביר את הנושא לוועדת הכספים, על-מנת שחדון בו. אני יודעת להעריך את תרומתה של ועדת העבודה והרווחה ושל העומדת בראשה לדיונים בנושאים האלה. אבל עכשיו אנחנו מדברים על המצב הכספי העכשווי של בתי-החולים. לכן, בהסכמתה של יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה, אני מציעה שהנושא יועבר לוועדת הכספים לדיון ולמצאת פתרונות הולמים.

היור' ש' הלל:

תודה רבה לשרת הבריאות. חברת הכנסת אורה נמיר, את מסכימה שהנושא יועבר לוועדה?

אורה נמיר (המעריך):

כן.

היור' ש' הלל:

חבר הכנסת שפירא, אתה מסכים שהנושא יועבר לוועדה?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

כן.

שהביאה לשניו בשיטות האבחון, הטיפול והרפוי, מייקרת לאין ערוך את השירות המוענק לחולה ומוסיפה שיטות טיפול ורפוי חדשניות. לדוגמה, טיפולים שונים בתחום הקרדיולוגיה, טיפול נמרץ ביילוד וכו'. לנושא זה לא קיבלה מערכת הבריאות כל תשובה תקציבית. בתי-החולים אינם יכולים שלא לתת תשובות על כעיות אלו, שאין להן כל אלטרנטיבה טיפולית אחרת.

בעיה חמורה נוספת, המעיקה על בתי-החולים, קשורה במבני בתי-החולים ובציודם, שכרובם הם מיושנים, מלפני 30 ו-20 שנה, והם מחייבים שיפוצים ותיקונים חוזרים ונשנים. תקציב בתי-החולים אינו מאפשר אחזקה שוטפת הולמת. פעולות אלה נעשו רק במקרי שבר, במצבי "אין ברירה", וברור שאז הן יקרות פי כמה וקשה להתמודד עמן.

לנושאים אלה יש להוסיף את עליות המחרים השירותיות, שאינן תלויות במערכת הבריאות, אלא מוכתבות על-ידי גורמים ממשלתיים חיצוניים, כגון רשויות מקומיות. וכאן הזכיר חבר הכנסת אברהם שפירא את הארנונה העירונית. יש כאלה שהעלו את הארנונה לא רק כ-300% אלא אף ביותר, וזה מהווה הכבדה גדולה מאוד על תקציב בתי-החולים, שבעבר היה משוחרר מתשלום ארנונה, והמשרד לא תקצב לו תשלום ארנונה. באה היום הרשות המקומית, מפסיקה אספקת המים והוצאת אשפה כסנקציה אם אינו משלם את הארנונה. גם הוועדות הממשלתיות לדירוי שכמשרד האוצר מעלות את שכר הדירה, כמו במקרה של כפר-שואל, בסכומים ענקיים.

אפרים שלום (המעריך):

האם בדקת, גברתי שרת הבריאות, אם העלאת הארנונה נעשתה כדי, בהתאם להחלטת ועדת הכספים, שקבעה תקרה של 170% להעלאת הארנונה, אך חלק מהרשויות המקומיות העלו את הארנונה מעל 170%? האם הדבר נבדק?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלנו:

אני מודה לך על השאלה. כבר למעלה משישה חודשים, אני מטפלת בסוגיה זו עם ראש עיר זה וראש עיר אולי שנה, והם אומרים לי: אלו הן ההנחיות שיש לנו משר הפנים ואנו פועלים לפיהן. אני אומרת: לא ייתכן. הרי בשנה שעברה בתי-החולים לא שילמו ולא כלום, והיום אתם באים ומטילים עליהם 300%, 400%? לאחר לחצים בלתי פוסקים שלנו הוקם צוות של מרכז השלטון המקומי, משרד הפנים, משרד האוצר ומשרד הבריאות. אבל, הצוות הזה אינו יכול לתת הוראות לרשויות המקומיות והן יכולות להעלות את הארנונה ככל שהן רוצות.

אפרים שלום (המעריך):

לא, יש הגבלה.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלנו:

בנושאים אלה שיעור ההתייקרויות, אדוני היושב-ראש, הוא מעל ומעבר לשיעור ההתייקרויות שמשרד הבריאות ורשות קיבלו ממשרד האוצר. חיוב תקציב בתי-החולים נעשה בחלק מהמקרים כאופן מרכזי על-ידי משרד האוצר, ולבתי-החולים אין כל שליטה על כך.

אלה הם עיקרי הבעיות, שבתי-החולים נאלצים להתמודד עמן יום יום ולאורך כל השנים האחרונות. המצב הנוכחי הוא תוצאה מהצטברותן של הבעיות הללו.

המצוקה הפוקדת את בתי-החולים בימים אלה היא תוצאה של קיצוצים מתמשכים בתקציבי מערכת הבריאות, ובהעמדת תקציבים לא-ריאליים לרשות בתי-החולים. מצב זה חייב לכוא

ה צ כ ה
ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכספים
נתקבלה.

י. הצעה לסדר-היום שכרם של ראשי הבנקים

שלהם. תלושי המשכורות של אנשי צבא הקבע, חברי כנסת, שרים, שופטים ומנהלים של משרדי ממשלה מהווים נושא לדיון ציבורי ומתפרסמים ברכים. וממש בו כיום שמנהלי הבנקים נופפו בחוק צנעת הפרט, מסרו גורמים בכירים באוצר, הרוחים את בקשת משרד הביטחון להפריד בין שכרם של אנשי הקבע לבין יתר המגורים במשק, שאלוף-משנה כצה"ל, המקביל כדוגמתו למנהל מחלקה במשרד ממשלתי, משתכר כ-2,100 שקלים חרשים נטו, דבר שאינו נכון, ושמשכורתו של מנכ"ל במשרד ממשלתי מגיעה ל-1,300 שקלים חרשים נטו בלבד, ומנהלי הבנקים דאי מתמוגגים מנחת. ובכן, מה על חוק צנעת הפרט, ומדוע הוא חל אך ורק על המנהלים הבכירים של הבנקים? למה הם מחוסנים? או אולי שיעור השכר הוא הקובע מי מוגן על-ידי חוק צנעת הפרט?

למנהלי הבנקים, כפי שנוכחנו לדעת, יש אצלנו זכויות יתר לא רק במה שנוגע לשכרם אלא בכל מה שקשור בזכויות האזרח שלהם. וגם ועדת הכספים, בויתור שלה, אישרה, לצער, שאכן יש אזרחים שווים יותר ושווים פחות במדינת ישראל הדמוקרטית. הרי החוק מחייב לספק מידע לגופים ציבוריים אם יש עניין ציבורי, מוסרי וחברתי, כפי שאכן יש לנו בעניין של מנהלי הבנקים.

למנהלי הבנקים, האזרחים השווים יותר, תרתי משמע, יש ריש מה להסתיר. מה שחשף דוח בייסקי בלבד היה בו כדי להרשיע אותם, ועכשיו הם באים ומרשיעים את עצמם. ואל נשכח שאנשים אלה הם מנהלי בנקים ציבוריים, שהם כמעט בגדר מוסדות מולאמים, מוסדות שסוכסדו במיליונים רבים על-ידי ממשלת ישראל, על-ידי הציבור, על-ידי ועל ירכם, כדי שיוכלו לקום ולעמוד על רגליהם. אלה הם הבנקים שבגלל מדיניות נלווה ונסתרת שלהם התחוללה מפלגת מניח הבנקים ועשרות אלפי אזרחים חמימים וישרי-דרך איבדו את כל חסכוניהם וכספם ועולמם חרב עליהם.

אלה הם הבנקים שהמנהלים שלהם נדרשו להתפטר לפי מסקנות ועדת-בייסקי, והם שיחקו עם הציבור ועם ועדת הכספים, והשהו את התפטרותם. וכאשר סוף סוף, בלחץ דעת הקהל, הסכימו להתפטר — שלשלו לכיסם מיליוני דולרים כפנסיה. אחד מראשי הבנקים בלבד קיבל 5 מיליוני דולר פיצויים, וזאת כאשר הממשלה מקטינה ל-4 שקלים את הפיצוי שמקבלים החדש מקבלי השלמת השכר. שאמור היה לעמוד על 6 שקלים, כדי לחסוך חצי מיליון דולר בתורש. אם יש מי שאינו רואה את האבסורד והעוול הנוצק לשמים — שיקום.

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, כחבר בוועדת העבודה והרווחה אני יכול למנות לכם מה אפשר וצריך לעשות ב-5 מיליוני דולר בלבד. די אם אוכזר את הוקנים, המפגרים, הנכים, אלה שהמדינה כביכול מקיימת אותם, והמאות והאלפים שממתנים לפתרון בעיותם, עוולות שהחברה שלנו נאלצת להשלים אתן רק משום שיש לנו בעיה כלכלית.

יש כיום כ-100,000 עובדים שעובדים במשרה מלאה ומקבלים שכר מינימום של 400 שקלים חרשים. יחידה זאת,

היוריר ש' הלל:
לפינו אפוא הצעה אחת — להעביר את הנושא לוועדת הכספים. אני מעמיד להצבעה הצעה זו.

היוריר ש' הלל:
חבר הכנסת, אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום: שכרם של ראשי הבנקים — מאת חבר הכנסת בנימין כ"ר-אליעזר. אני מזמין את חבר הכנסת בנימין כ"ר-אליעזר, יעלה ויבוא.

בנימין כ"ר-אליעזר (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במאבק בין ועדת הכספים של הכנסת לבין הנהלות הבנקים, יצאו הבנקים מנצחים, כתמיד. ועדת הכספים ויתרה, כפי שקודם לכן, לאחר דוח ועדת-בייסקי, ויתרו הגופים המוסמכים למנהלי הבנקים, וכיוו וביישו את מסקנות הוועדה. עכשיו הסכימה ועדת הכספים של הכנסת, שהבנקים, למרות דרישתה, לא ימסרו לה פירוט אישי של מקבלי השכר הבכירים, אלא רק את נתוני השכר של עשרת העובדים הבכירים בכל בנק ביחד. בעניין אחד עמדה הוועדה על שלה, היא לא נכנעה ולא קיבלה את דרישת הבנקים, שלא לתת פרסום פומבי לנתונים שיועברו על-ידים לוועדת הכספים.

ואני בא ושואל: מה יש לבנקים להסתיר? למה הם לוחמים בחירוף נפש כזה ואינם מוכנים לפרט מידע, שזכותו של הציבור המממן את הבנקים לדעת אותו? מדוע שכר המנהלים הבכירים של הבנקים הוא בגדר אינפורמציה חסויה עד כדי כך שמנהלי הבנקים עושים מאמצים אדירים כאלה שלא לחשוף את המספרים?

חברי הבית, המסקנה האחת והיחידה שלי היא, שלנהלות הבנקים יש מה להסתיר. וזאת אינה הפעם הראשונה. ועדת-בייסקי חשפה מה שהבנקים הסתירו מן הציבור כמשך שנים, וממצאיה רק העידו, כלשון המעטה, שלא הכול כשורה בממלכת הבנקים. אבל הציבור גילה רק את קצה קצהו של הקרחון. וכמו תמיד, לא פוצה שעורריה רבתי וכולם נכנעים לבנקים, אבל עכשיו שוב כרוז שיש לבנקים מה להסתיר, כי אם לא כן אי-אפשר לחפוס ולהבין את ההתעקשות ועות-המצח שלהם, העומדות בניגוד לכל נוהל תקין ומקובל. ושוב, לצער, הם יורקים בפניו של הציבור, ועודת הכספים מפנה להם את הלחי השנייה.

אדוני היושב-ראש, כפי ששמענו, בנימוק לסירובם העיקש לחשוף בפני ועדת הכספים את פירוט משכורתם מגופפים מנהלי הבנקים בחוק צנעת הפרט. אני מסתכל באנשים מוכבדים אלה ושואל את עצמי: האם בתוך עמם הם יושבים? הרי ככל יום נחשפים תלושי משכורתם והופכים לכותרות בעיתונים ומהווים נושא לדיון ציבורי. כך היה לא מכבר בעת נטישת האחיות את בתי-החולים וכימי הדיון על שכרן, ואז פרסם האוצר — גוף ממשלתי לכל דבר — את תלושי המשכורת שלהן.

אודה נמיר (המערך):
כך גם לגבי אנשי צבא הקבע.

בנימין כ"ר-אליעזר (המערך):
בזמן שביחת הרופאים צולמו ופורסמו תלושי המשכורת

הנגיד, אין הוא עוסק בשכר של עובד יחיד במערכת הבנקאות. יש לו, כמובן, עניין בסעיף השכר של מערכת זו, כי גדולו של סעיף זה משפיע על היציבות והרווחיות של המערכת הבנקאית. גם סעיף השכר בבנק יחיד הוא מעניין, כיוון שסעיף זה בבנק יחיד עלול להפוך לשכר המוביל במערכת כולה.

העניין שיש בשכר המנהלים נובע מהמציאות, שלפיה אין מנהל יכול לחבר מעובדי הבנק הקפאה ברמת שכרם וצמצום במצבת העובדים, אלא אם שכו שלו עצמו עומד במבחן הסביריות.

נמצאתי למד מפי נגיד הבנק, שמצבת העובדים במערכת הבנקאות ירדה בכ-5,000 עובדים, וזו לדעתי כמחצית הדרך. ירידה בעלות סעיף השכר, שהיא המכפלה בין רמת השכר למספר העובדים תחייב צמצום נוסף במספר העובדים. אין להניח שבנק יכול לצפות לדילול במספר העובדים ולמיתון ברמת שכרם, ואולי אפילו לירידה ברמתו, אם אין מנהליו יכולים להעיד על עצמם ששכרם הוא בגדר הסביר. כשאני אומר סביר, אני מתכוון לשכר על כל מרכיביו.

ועדת הכספים נדרשה לסוגיה זו. נגיד בנק ישראל כבר הופיע בפניה. אני מקווה שוועדה זו תדע כיצד לטפל בבעיה זו כיאות.

לפיכך, אני מציע שגם הצעתו של חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר תועבר לדיון בוועדה זו. תודה רבה.

הי"ר ש' הלל:

תודה. הצעה אחרת לחבר הכנסת שפירא, במסגרת שתי דקות.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום, ואגיד גם מדוע. ידידי חבר הכנסת בן-אליעזר, אני רוצה שתשמע, כי אני דש בסוגיה הזאת כבר שבעות. אין אני סניגור של הבנקים, אבל אנחנו צריכים לדעת שבוועדת הכספים קיימו דיון יחד עם נגיד בנק ישראל ועם המפקחת על הבנקים. אני רוצה להסביר, ואבקש שהיושב-ראש ייתן לי דקה נוספת, כדי שתבינו את הנושא.

נגיד בנק ישראל אמר, שהוא יכול להשתמש בסעיף 8(א) רק כאשר נשקפת סכנה לבנק, להון של הבנק; אז הוא יכול להתערב בנושא השכר, אבל היה רוח גלוברוון, וכו' כאלו הוא אמר, ש-200 איש מרוויחים בין 15,000 ל-20,000 דולר. כל אחד מאתנו חשב שזאת שערורייה. הזמנו את גלוברוון לוועדה, ויעידו חברי הכנסת אפרים שלום ויצחק ארצי, שהם חברי ועדת הכספים, שהכול התגנף. מייד הוא אמר ש-75% מבין 200 איש, דהיינו 150 איש, מרוויחים כערך 4,000.

אורה נגיד (המערך):

4,000 מה — דולר או שקל?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
בין 4,000 ל-5,000 דולר ברוטו.

אורה נגיד (המערך):

לחדש.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

לחדש. כן, לחדש. אני מצטער מאוד, את צריכה לדעת שבוועדה היו רעות שלא מדובר על הבנקים. מה שזכרנו, או לחבר הכנסת בן-אליעזר, הוא יותר הפער בשכר בחברה הישראלית. הם אמרו דבר אחר. יש ארבעה בנקים שנכנסו ב —

עובדים רבים בענפי טקסטיל ומוזון מקבלים הכנסה של 60% — 80% משכר המינימום.

ראו על מה נערכות מערכות קשות ביותר בוועדת העבודה והרווחה: הממשלה הציעה שקצבאות האוכלוסיות מעוטות ההכנסה יעודכנו בחוספת של 1.3% בלבד, אך ועדת העבודה והרווחה, לאחר דיונים עם האוצר והביטוח הלאומי, החליטה לעדכן בשיעור של 2.4%, למרות הצעת הממשלה. להזכירכם: המאבק הזה היה למעשה על תוספת של 7 שקלים חדשים ליחיד במקום 4 שקלים חדשים, ותוספת של 11 שקלים חדשים לזוג במקום 6 שקלים חדשים לזוג. בסך-הכול ניהלנו מאבק עד תורמה בשביל תוספת של עוד 3 שקלים ליחיד — אני חוזר: 3 שקלים ליחיד — ו-6 שקלים לזוג. זהו המשכורת בבנקים נעות ודאי בתחום עשרות אלפי השקלים, אם לא יותר.

אבל יש מי שהאינטרס הציבורי חשוב בעיניו מצנעת הפרט המפוקפקת הזאת, וכך נמסר לחברי ועדת הכספים בתזכיר שהגיש וראה-החשבון שנקר, ואני מצטט: "בשנת 1985 הוקצבו 2,530,732 שקלים לתשלום שכרם והתשלומים הנלווים של קומץ חברי הדיקטוריון של בנק לאומי, לרבות הפרשות לפיצוי פטורין ופנסיה. מתוך סכום זה קיבלו חברי הדיקטוריון על חשבון אש"ל כ-100,000 שקלים, ולישבראש מועצת המנהלים וארבעת המנהלים הכלליים של הבנק שולמו כ-486,000 שקלים בשנה לכל אחד". לטענתו של ראה-החשבון, הכספים שקיבלו מנהלי בנק לאומי לישראל אינם כוללים הטבות נוספות, כגון רכב צמוד, הוצאות אירוח והוצאות אחרות באמצעות כרטיסי אשראי, הוצאות לטיפול רפואי של המנהלים בארץ ובחוץ-לארץ, נסיעות לחופשות בארץ ובחוץ-לארץ, כרטיסים לקונצרטים וכיוצא בזה.

ואפילו נניח, אדוני היושב-ראש, שהסכומים אינם מדויקים, אבל הם גם אינם דמיוניים. והחשש מפני גילויים רק מאמת את ההרגשה שהסכומים אינם דמיוניים וקרובים לאמת. ומי ידע, אולי האמת מדהימה עוד יותר?

זה קורה במדינה שבה הרופאים מתדיינים על שכרם והאחיות כמעט השכיתו את בתי-החולים, מקצצים כמוסדות חינוך, ומערכת הביטחון הגיעה לקו האדום שלה, והאוצר מנסה לגבות מס מן הגמלאים ומתנגד להעלות את שכרם של משרתי הקבע, ומפעלי העשייה נסגרים ואלפים נורקים לרחובות. אבל מנהלי הבנקים חיים על טוב הארץ ועוד יורקים לכולם בפרצוף. בעברית קוראים לזה לעג לרש.

בסיום דברי אני פונה אליכם, חברי הכנסת, ושואל באיזו מציאות מעוותת אנחנו חיים, וכיצד קורה שגם אנחנו נותנים יד לעיוות זה, ועוד מנסים למצוא לו צידוקים והסברים ומעניקים לו פירושים. על עיוות חברתי-מוסרי, ועצם השתקפה שבהסכמה תורמת יותר מכול להנצחתו של העוול החברתי.

פרטיות האדם בעיני היא זכות הראויה להגנה משפטית. אך אין זכות זו יכולה להיות מנוצלת לפגיעה בזכויותיהם של אנשים רבים כל כך, הנאבקים על קיומם במדינה הנאבקת על קיומה.

הי"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת בנימין בן-אליעזר. אני מזמין את סגן שר האוצר להשיב.

סגן שר האוצר ע' אמואלי:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כידוע, תפקיד הפיקוח על הבנקים מסור בידי בנק ישראל מצד אחד ובידי ועדת הכספים של הכנסת מצד שני. כפי שנמצאתי למד על עמדת

היור"ר ש' הלל:

חבר הכנסת שפירא, אתה נכנס להסבר סוגיות שמקומן לא כאן. אתה חייב לגמור בעוד שתי דקות.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

על-פי החוק, כצורה דמוקרטית, אין לנו זכות — על אף שכתבתי להם מכתב — לבקש רשימה שמית של כולם. לו היינו עומדים על כך, לא היינו מקבלים דבר. עצם העובדה הוא, שהבנקים הללו הסכימו, במניין הראשון, לתת לנו את פירוט השכר עם כל ההטבות, ואנו נרע לחלק את זה יפה ולדעת מי מבין העשרה מקבל כך או כך. אבל מה שמעניין אותנו הוא כמה משתכרים עשרת האנשים הראשונים, וזה מאפיין את השאר. אם יש הגומה, אפשר לדון בזה, ולא צריך לקבל בדיוק את הרשימה השמית.

אני חושב שוועדת הכספים לא רק שלא נכנעה, היא הצליחה לקבל במניין הראשון את כל התנאים. לכן צריך להסיר את ההצעה מסדר-היום, כי אני חושב שהם מצטערים שהם נכנסו לפרשה הזאת.

אורה נמיר (המערך):

אפשר לשאול שאלה?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

ברשות היושב-ראש, בבקשה.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, זה לא סוד ליושב-ראש ועדת הכספים, שוועדת הכספים, בשונה מוועדות הכנסת האחרות, יש סמכויות גדולות מאוד. זה לא סוד שהבנקים זקוקים ללא מעט אישורים של ועדת הכספים. כי אם לא כן הם בצרה גדולה מאוד. אנחנו מכירים את המשחק של קח ותן. זה לא סוד, אדוני היושב-ראש, שמנהלי הבנקים עלו לרגל אליך כיושב-ראש, ראיתי אותם בכנסת כאותו יום שהם עשו זאת.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

ביקשו אותי, את חברי הכנסת רמון ויגאל כהן.

אורה נמיר (המערך):

סליחה, לא גמרתי את השאלה, ואני מסיימת.

אדוני היושב-ראש, אני לא יכולה להשתחרר מהרושם, שאם בוועדת הכספים ייתרתם להם על הדרישה שלכם, שהיתה מאוד חריג-שמעית וצודקת, שהם חייבים לגלות מה הן המשכורות, ואם ייתרתם, סימן שיש להם מה להסתיר.

היור"ר ש' הלל:

ואת לא שאלה, זה היה נאום קצר. יש לך שאלה?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

כן. אני רוצה להציע —

היור"ר ש' הלל:

לא, מה זה להציע?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

— שהנושא יעבור לוועדה, אבל לא לוועדת הכספים.

היור"ר ש' הלל:

כשנגיע להצבעה, נדבר על כך. חבר הכנסת שפירא, אתה יכול לסיים במסגרת רבע דקה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

שלושה מנהלי בנקים, אלי הורביץ, עמירם סיוון ויוסי צ'חנובר, ביקשו להיפגש אתנו ואמרו לנו: אם אנחנו נעצור הנפקות או דברים כאלה, הם ייפנו לבג"ץ בטענה שאנחנו עושים זאת נגד החוק.

אורה נמיר (המערך):

שייפנו.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

חבר הכנסת וירשובסקי, תאמין לי שלא כולם בוועדת הכספים חושבים כמוני, אבל על-פיה הרוכ, אתה יכול לסמוך על ועדת הכספים. אם אתם דווקא רוצים שהיא תקיים דיון, אין לך ועדה טובה ממנה.

היור"ר ש' הלל:

תודה. לפנינו שלוש הצעות: נציג הממשלה הציע להעביר את הנושא לוועדה. חבר הכנסת שפירא הציע להסיר את הנושא מסדר-היום. אני רוצה לשאול קודם כול את המציע, אם הוא מוכן להעביר את הנושא לוועדה.

בנימין בן-אליעזר (המערך):

אני מוכן.

היור"ר ש' הלל:

אני מבין שלך יש הצעה להעביר את הנושא לוועדה אחרת. במקרה שנעביר לוועדה, נעביר את הנושא לוועדת הכנסת שהיא תחליט.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

כן, כי אני רוצה להציע ועדה משותפת, כי אני חושב — — שזאת גם בעיה.

היור"ר ש' הלל:

בסדר, אתה מכיר את הפרוצדורה.

אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

ה צ כ ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה שתקבע

— דוב

ועדת הכנסת

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום של

— מיעוט

הכנסת

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע

ועדת הכנסת נתקבלה.

היור"ר ש' הלל:

ועדת הכנסת תקבע לאיזו ועדה הנושא יעבור.

יא. הצעת חוק הרשויות המקומיות (שימוש ארעי במגרשים ריקים), התשמ"ז — 1986*

(ההצעות של קבוצת חברי הכנסת)

היור"ר ש' הלל:

בסדר-היום: הצעת חוק שס"ד — הצעת חוק הרשויות המקומיות (שימוש ארעי במגרשים ריקים), התשמ"ז — 1986. רשות הדיבור לחבר הכנסת דב בן-מאיר.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים עתה לסעיף, האחרון

הוא איננו מסכים, והוא משאיר את המגרש כאיזה כתם בעיר, צריך למצוא דרך שלא תפקיע ממנו, חלילה, את זכויותיו, להיפך, אבל שתאפשר שימוש נאות, שיביא ברכה גם לעיר וגם לו.

כפי שאמרת, לפי ההצעה, כל ההוצאות הכרוכות בשימוש במגרש, כגון הוצאות שתילה, פעולות גינון, או במקרה של הפיכת המגרש למגרש חנייה — הוצאות הכשרת המגרש לצורכי חנייה וניהולו — יתולו על הרשות המקומית ולא על הבעלים או על המחזיק במגרש.

אין בגינות או בהקמת מגרש חנייה זמני כדי להקנות לציבור זכות קרקעית כלשהי במגרש, או למנוע חנייה או פיתוח המגרש לפי היתר כדין, לפי חוק התכנון והבניה, התשכ"ה — 1965.

בעל מגרש או מחזיקו, שירצה בעצמו להפוך את מגרשו הריק למגרש חנייה, יהיה רשאי לעשות כן, ואז הרשות המקומית תמשיך את ידה מהמגרש.

מוצע, כי תוקפו של צו לשימוש ארצי במגרש יהיה חמש שנים, כדי שלא ליצור חוקה כלשהי, ואם האיש נפטר, או היורשים מתפורים ולא יורעים היכן הם, ופתאום המגרש הופך כאילו לרכוש הציבור, ניתן יהיה להאריך תקופה זו על-ידי הרצאת צו חדש.

היועץ המשפטי של משרד הפנים הציע שאנחנו גם נתקין שלט מיוחד באותו מגרש, שהמגרש הזה עומד לרשות הציבור באורח זמני. מוכן שאנחנו נסכים לדבר כזה ונוסיף אותו, כאשר הנושא יידון בוועדת הפנים אשר תעבד אותו.

בעל המגרש או מחזיקו — כי לפעמים מישוהו מתעקש ובשום אופן לא מוכן להעמיץ את המגרש — יוכל לערוך על הצו לשימוש ארצי או על הארכת צו זה בפני בית-משפט, וזה יהיה רשאי לבטל את הצו או לאשרו עם או בלי שינויים.

כאשר בעל המגרש יקבל היתר לבניה או לעבודה במגרש, יבטל ראש הרשות את הצו לשימוש ארצי ובעל המגרש יאשראי לדרוש מהרשות להסיר כל דבר שניטע, נטלל או הוקם על המגרש. ואכן, כך יעשה.

שרה דורון (הליכוד):

יש פיצוי אם זה לא ייעשה?

דב בן-מאיר (המערך):

בוודאי. אחד הדברים החשובים בעניין הוא, שזה ניסיון חדש אשר צריך להבטיח גם מפני תגרת ידה של הרשות, לא רק מפני השימוש הנלוו מצד אדם פרטי אלא גם מפני תגרת ידה של הביורוקרטיה.

כאן אני רוצה לומר עוד מלה אחת לגבי הגינון. זה יהיה גינון מיוחד. לא יוכלו לטעת שם עצים, כדי שלא יקרה שבעבור חמש שנים יגידו: מה זה, איך אפשר לעקור עצים כאלה? כך שגם אופי הגינון יצטרך להיות קל, גינון שמייפה את המגרש אבל לא הופך אותו לדבר בעל ייעוד חדש, שאחר כך יהיה קשה להתחרו לייעודו הקודם.

אגב, את כל השאלות האלה העלה עוד בשנה שעברה שר האגרניה משה שחל, ולאחר שהוא העלה את ההרהורים האלה בתוקף היותו חבר ועדת שרים לענייני חקיקה, אנחנו שיינו את הצעת החוק כדי שהדבר הזה יחאם.

שרה דורון (הליכוד):

כיוונתי לדעת גדולים.

דב בן-מאיר (המערך):

רק תיקון קטן, אדוני היושב-ראש, התשמ"ז.

הו"ר ש' הלל:

טוב. אני מקבל את התיקון.

דב בן-מאיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא הצעת חוק שנועדה לפתור שתי בעיות כעת ובעונה אחת. הצעת החוק הזאת מובאת בשמי ובשם של חברי הכנסת עובדיה עלי ומרדכי וירשובסקי.

הצעה זו נועדה לפתור שתי בעיות. בעיה ראשונה היא שריבים המגרשים בערינו שהם מגרשים ריקים, מהווים מקור למטרדים לסביבה, הן בשמם כמקום לזריקת פסולת והן משום שבהיותם ריקים הם מזמינים פלישה או בניה בלתי-חוקית.

על-מנת למנוע תפיסת שטחים ריקים כאלה ואת השימוש בהם למטרות הפוגעות באיכות הסביבה, אנחנו מציעים להסמיך את הרשויות המקומיות לעשות אחת משתי אלה: או לגנון את השטחים הריקים הללו, או להפוך אותם למגרש חנייה זמניים. שימוש ציבורי כזה ישמור על ניקיון המגרש וימנע הן את המטרדים הנגרמים לסביבה והן פלישות בלתי-חוקיות של בניה, ויבטיח שהמגרש יעמוד לרשות בעליו כאשר יגיע מועד נצילול לצורכי בניה.

אני רוצה לכוא ולומר, שבהרבה ערים בעיית המגרשים הריקים היא בעיה קשה. לפעמים אלה מגרשים של אנשים הנעדרים מן הארץ, לפעמים אלה מגרשים שהפכו לירושה ויש ריב הנמשך שנים רבות בין יורשים. יש גם מגרשים שעומדים סתם, עשרות שנים לפעמים, ואיש אינו נוגע בהם.

הפיכת מגרש ריק כזה למגרש חנייה זמני תקטין גם את מצוקת החנייה הקיימת באזורים מאוכלסים רבים, ותאפשר לרשות המקומית לתת פתרונות חנייה, ולו זמניים, גם באזורי צפיפות וחבורות גדולה.

חברי הכנסת קיבלו ממני לפני זמן לא רב את מפת החניונים של תל-אביב. מן הראוי שיידעו, שעשרות מן החניונים הללו ממוקמים על מגרשים זמניים, שנתקבלו כהכירה זמנית מאנשים פרטיים, מרצונם הפעם, כדי להופכם למגרש חנייה. זה טוב לבעלי המגרשים, זה טוב לעיר וזה טוב לבעלי המכוניות.

ובכן, כדי לאפשר פעולות אלה, מוצע להסמיך את ראשי הרשויות המקומיות לצוות על גינונם של מגרשים כאלה.

שרה דורון (הליכוד):

על חשבון מי יהיה הגינון הזה?

דב בן-מאיר (המערך):

הכל על-חשבון הרשות המקומית, לא רק הגינון, חברת הכנסת דורון, אלא גם כל המיסוי. למשל, אביא לך דוגמה: את, כתל-אביבית, מכירה בוודאי את מלון הירקן לשעבר, ברחוב גס-ציונה פינת הירקן, שהיה למאורת סמים וזנות. זה היה בית פרטי. אנחנו התקשרנו עם בעל-הבית, קיבלנו אישור לשלוש שנים להשתמש במגרש, הרסנו את הבית על חשבוננו, ואנחנו משלמים לבעל-הבית גם את מס הרכוש שנובע מהריסת הבית, כי כפי שאת יודעת, ברוב שהורסים בית ונשארו מגרש ריק, המיסוי עליו מייד עולה, כי ערכו עולה. עשינו את כל הדברים האלה וגם העמדנו מגרש חנייה ל-60 מכוניות כאחד המקומות הפקוקים ביותר של העיר. זאת, כאשר בעל המגרש מסכים, אם

שבמגרש פלוני זה יש גינה ציבורית, לא בנקל תצליח הרשות המקומית לעמוד בלחץ הציבורי שידרוש להשאיר את הגינה הציבורית על כנה.

אומנם ההצעה מבטיחה סעדים מסעדים שונים לבעל המגרש ומבטיחה ששום זכות מזכויות בעל המגרש לא תיפגם, וכי כאשר ירצה לבנות כדין על מגרשו תחיר לו הרשות המקומית לעשות זאת ותסלק כל דבר שנעשה במגרש. בכל זאת, מקנן בלבנו החשש כי במציאות לא יהיה הדבר כל כך קל ופשוט.

על אף כל החששות הללו, לא אתגדר שההצעה תועבר לוועדת הפנים ואיכות הסביבה לדיון טרומי, ושם יבדקו את כל האספקטים של הבעיה, גם מבחינת הרשויות המקומיות וגם מבחינת הבעלים הפרטיים.

אחת ההצעות שהועלו כבר בשלב זה במשרדי היא, שגם אם ההצעה תתקבל, תהיה חובה על הרשות המקומית להודיע לציבור בשילוט מתאים, כי מדובר בגינה זמנית או במגרש חנייה זמני, עלימנת שתושבי הסביבה לא יטעו ולא יסתגלו למקום ויראו בו מקום העומד לרשותם.

הצעה נוספת, שאני חושב שמן הראוי להציע אותה, היא כי הרשות המקומית תיתן לבעל המגרש אישור בכתב, המפרט את זכויותיו על-פי החוק המוצע וכולל התחייבות לפינוי השטח על-פי דרישה והודעה ולשמירה על זכויות המרבות על-פי חוק, התכנון והבנייה בכל תכנון עתידי של השטח. במלים אחרות, בכל תכנון עתידי בתקופת השימוש על-ידי הרשות המקומית המגרש הריק לא יופלה לרעה לעומת הסביבה הקרובה.

אני מציע שההצעה תועבר לדיון טרומי בוועדת הפנים ואיכות הסביבה בלוויית הערות אלה.

היו"ר ש' הלל:

תודה, אני מודה מאוד לכבוד השר.

לפנינו הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק לוועדת הפנים ואיכות הסביבה להכנתה לקריאה ראשונה. מי להצעה הזאת? מי נגד?

ה צ ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק הרשויות המקומיות (שימוש ארעי במגרשים ריקים), התשמ"ז—1986, לדיון מוקדם בוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שהצעת החוק הועברה פה אחד לוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

חברי הכנסת, הישיבה הבאה — ביום שני הבא, הישיבה הזאת נעולה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי—מפלגת המרכז):

רב בן-מאיר (המערך):

כל עוד עומד בחוקו צו לשימוש ארעי לגבי מגרש, יהיו בעליו או מחזיקו פטורים מתשלום מס רכוש או ארנונה בגין אותו מגרש. זה יתול על הרשות הציבורית.

הצעת חוק זו, אם תאושר, תסייע רבות לשלטון המקומי לצמצם את תופעת הפלישות והצטברות הלבנון על המגרשים הריקים ותאפשר ניצול ארעי מכובד ומועיל לציבור במגרשים, כל עוד הם אינם דרושים לבעליהם לצורכי בנייה.

לבעלי ולמחזיקי המגרשים, לעומת זאת, לא ייגרם כל נזק, היות שזכויותיהם הקרקעיות יישמרו במלואן, ניתן להם פטור ממסים והמגרש יפונה ויוחזר מייד כשיצא היתר לבנייה במגרש. כך שהציבור יינהג והבעלים לא רק שלא יינזקו, אלא אף ייהנו מכך שהמגרש יישמר מפלישות וניקיונו יובטח בפני הרשות. עד למועד שבו הבעלים ירצה לנצל את זכויות הבנייה במגרש.

אני מבקש, אם כן, מהכנסת לאשר את הצעת חוק זו ולהעבירה לוועדת הפנים להכנתה לקריאה ראשונה. תודה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני מתכבד להזמין את שר הפנים, אבל לפני כן, על-פי בקשה של מזכירות הכנסת, אני רוצה לציין, שבניגוד למה שאמר חבר הכנסת רב בן-מאיר, סימנו של החוק הוא התשמ"ז ולא התשמ"ז, כדי שלא יהיה שיבוש.

רב בן-מאיר (המערך):

אני מודה לך.

היו"ר ש' הלל:

אדוני שר הפנים, בבקשה.

שר הפנים י"ח סרן:

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, יש בערים מגרשי בנייה ריקים, שמסיבות כלשהן בעליהם אינם מעוניינים לבנות עליהם עדיין. לעתים המגרשים בבעלות משותפת של יורשים מסוכסכים, לעתים הבעלים נעדרים מהארץ לתקופות ארוכות. אם כך ואם אחרת, המגרש עומד בשיממונו ומצטברים עליו זוהמה וגורטאות, ופעמים דברים גרועים יותר.

חבר הכנסת המציעים סבורים כי מוטב להשתמש במגרשים האלה בתקופת המעבר, עד לניצולם החוקי, כגינות גרי או כמגרשי חנייה.

הצעה זו מעוררת כמה בעיות עקרוניות וכמה בעיות מעשיות. הבעיה העקרונית הקשה ביותר היא ירידה לנכסיו של הזולת והשימוש בהם. כל עוד זכות הקניין מקובלת במדינה, יש בהצעה בלא ספק פגם ופגיעה בעקרון זכויות הקניין של האדם על רכושו.

הבעיה המעשית העיקרית היא בחשש, שאם כבר עשו גינון ונטעו עצים במגרש כלשהו, והסביבה הקרובה התרגלה

נספחות

א. סדר-היום לשיבות רנ"ח — ר"ט

- א. שאלות ותשובות.
- ב. שאלות בעל-פה.
- ג. דין-חשבון על ביקור משלחת הכנסת ליפן.
- ד. דין-חשבון משלחת חברי הכנסת מועצת העשור של אגודת הידידות ישראל-גרמניה וגרמניה-ישראל שנערכה בבון.
- ה. הצעת חוק רשת שנייה בטלוויזיה, התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה); הצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התשמ"ז — 1986 (קריאה ראשונה).
- ו. צבידה מוגברת של רווחי הון ושחיקת שכר העובדים בתקופת ההקפאה — מאת חברי הכנסת ר' כהן וח' גרוסמן.
- ז. הצעת חוק חגורות בטיחות ברכב, התשמ"ז — 1986 (קריאה ראשונה).
- ח. הצעות לסדר-היום.
- ט. הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 29), התשמ"ז — 1986 (קריאה ראשונה).
- י. הצעת חוק לשכת עורכי-דין (תיקון מס' 15), התשמ"ז — 1986 (קריאה ראשונה).
- יא. הצעת חוק הנוזקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 3), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יב. הצורך בייצוגן של נשים במועצות דתיות ובכתיב-דין רבניים וכייעול עבודתם — הצעתו של חבר הכנסת מ' וירשובסקי.
- יג. סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו; פיטורי מורים והשיכושים בעקבותם כמערכת החינוך — מאת חברי הכנסת מ' פלד, ר' דנינו, ד' מגן ור' איתן.
- יד. הצעת חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות, התשמ"ז — 1986 (קריאה ראשונה).
- טו. הצעת חוק החיילים המשוחררים (החזרה לעבודה) (תיקון מס' 8), התשמ"ז — 1986 (קריאה ראשונה).
- טז. הצעת חוק היטל על נסיעה לחוץ-לארץ (תיקון מס' 3), התשמ"ז — 1986 (קריאה ראשונה).
- יז. המשבר המתמשך במערכת הבריאות.
- יח. הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 31), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יט. הצעת חוק המכר (דירות) (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כ. הצעת חוק לתיקון חוק הספנות (הגבלת אחריותם של בעלי כלי שיט) (תיקון), התשמ"ה — 1985 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- כא. הצעת חוק פנקס הכותרים (הוראות שעה), התשמ"ז — 1985 (קריאה ראשונה).
- כב. הצעת חוק לתיקון פקודת זכויות התשלום, התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כג. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 10) (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- כד. מושב חבר הנאמנים של הסוכנות בני-דודק — הצעתו של חברי הכנסת מ' בראון, ע' לנדאו, ח' דרוקמן, ג' כהן וצ' סולודר.
- כה. התבטאויות של הרב פרדס בעיתון "כתורת ראשית" — הצעתו של חברת הכנסת ש' אלוני.
- כו. עידוד שירות קבע של קצינים ווטרים בצבא — הצעתו של חבר הכנסת י' שריד.
- כז. הודעת ראש הממשלה בדבר הסדרים חדשים לניהול חיי התושבים בשטחים — מאת חברי הכנסת ז' עטשי, ש' אלוני, א' גרנות, ב' בן-אליעזר, מ' איתן וג' כהן.
- כח. נאום חוסיין ומשמעויותיו — הצעתו של חברי הכנסת אמ' לין, ר' כהן, י' צבן, מ' מיעארי וי' נאמן.
- כט. שלטון החוק וליקויי יסוד בתחום אכיפת החוק — הצעתו של חבר הכנסת א' לין.
- ל. הקמת מנזר הכרמליטים באושביץ — הצעתו של חברי הכנסת ד' שילנסקי וח' גרוסמן.
- לא. מצב החירום בדרום-אפריקה — הצעתו של חברי הכנסת ח' טובי, ר' שם-טוב, י' שריד, מ' וירשובסקי, מ' איתן, מ' פלד, ג' כהן וש' וייס.
- לב. הסכנה הדמוגרפית המאיימת על העם היהודי — הצעתו של חבר הכנסת א"ח שאקי.
- לג. עריכת טקסי נישואין פרטיים על-ידי חברת הכנסת ש' אלוני בניגוד לחוק — הצעתו של חבר הכנסת מ' פרוש.
- לד. חידוש הקשרים שלנו עם ברית-המועצות וגורל אחינו בה במיוחד לאחר פטגם ריקאוויץ — הצעתו של חברי הכנסת א' ולדמן ומ' תעסה-גלזר.
- לה. אי-פתיחת שנת הלימודים באוניברסיטאות — הצעתו של חברי הכנסת מ' בראון, נ' ר, א' סרטני, מ' פלד, ר' איתן וח' טובי.

ב. סדר-היום לשיבה ר"ס

69. כ"ט בנובמבר — החלום ושברו — הצעתו של חבר הכנסת מ' בראון.
- 70 — 76. נשק לאירן — הצעתו של חברי הכנסת י' שריד, מ' וירשובסקי, א' גרנות, מ' וילנר, ח' רמון, י' נאמן ומ' שטרית.

שלהם ריתר מוסדותיהם — הצעתו של חבר הכנסת מ' פרוש.

81. הכטחת קיומה התקין של מערכת השיפוט — הצעתו של חבר הכנסת ד' ליבאי.

82—83. מצבם הכספי של בתי-החולים — הצעתו של חבר הכנסת א' נמיר וא"י שפירא.

84. שכרם של ראשי הבנקים — הצעתו של חבר הכנסת ב' בן-אליעזר.

77—78. מצוקתם הכספית של המוסדות התורניים והשלכתה על המשך פעילותם התקינה — הצעתו של חבר הכנסת ש' בן-שלמה וא"י שפירא.

79. מימוש החלטת הממשלה בדבר התחייבות המורמונים שלא לעסוק בפעילות מיסיונרית — הצעתו של חבר הכנסת א"י שפירא.

80. החלטת משרד התיירות והסוכנות היהודית לתת שני מיליוני דולר לרפורמים כדי להרחיב את ה"טמפל"

ג. חוק המרשם הפלילי ותקנת השכים (קיצור תקופת המחיקה לקטינים), התשמ"ו — 1986 (הצעתו של חבר הכנסת ב' שליטא)

התשמ"א — 1981, אחר "זלענין מידע כאמור בסעיף 13" — יבוא "משעברו חמש שנים".

1. תיקון סעיף 16 לחוק המרשם הפלילי ותקנת השכים, בסעיף 16 (א) לחוק המרשם הפלילי ותקנת השכים.

1 ס"ח התשמ"א, עמ' 322.

ד ב ר י ה ס ב ר

קובע החוק, כי לגבי הרשעתו של קטין, יראו את ההרשעה כהרשעה שנמחקה משעברו עשר שנים מיום פסק-הדין או ההחלטה בעניינו. מוצע לקצר תקופה זו לחמש שנים.

סעיף 16 לחוק המרשם הפלילי ותקנת השכים קובע את המועדים שבהם תימחק מהמרשם הרשעתו של אדם. בין היתר,

ד. חוק הרשויות המקומיות (שימוש ארעי במגרשים ריקים), התשמ"ה — 1985 (הצעתו של חבר הכנסת ד' בן-מאיר, מ' וירשובסקי וע' עלי)

פרק ראשון — הגדרות

1. הגדרות

בחוק זה:

"בעל" — לרבות מי ששכר או חכר את המגרש לתקופה של 3 שנים ומעלה;

"היתר" — היתר לפי חוק התכנון והבנייה, התשכ"ה — 1965;

"התחום המאוכלס" — שטח השיפוט של רשות שבה מכהן ראש הרשות, המשתמש בסמכויותיו לפי חוק זה, ושאינו מיועד למטרה חקלאית על-פי תוכנית בת-תוקף;

"מגרש ריק" — מגרש שאין עליו בנייה, למעט גדר, ושאינו משמש בפועל למטרה שלמענה מותר להשתמש במגרש על-פי תוכנית בת-תוקף או על-פי היתר;

"צו לשימוש ארעי" — צו שניתן על-ידי ראש הרשות, על-פי סעיף 2 או על-פי סעיף 5.

"רשות" — עירייה או מועצה מקומית;

"תוכנית" — כמשמעותה בחוק התכנון והבנייה, התשכ"ה — 1965.

פרק שני — צו גינון

2. צו גינון

סבור ראש הרשות כי מגרש ריק בתחום מאוכלס דרוש

לציבור כל עוד הוא ריק, רשאי הוא לצוות, כי בכל אותו מגרש יינקטו פעולות זמניות לגינון המגרש, הכול כפי שיפרט בצו (להלן — "צו גינון").

3. חובת ציוד לצו

בעל מגרש ריק שקיבל צו גינון, חייב להחיר את ביצועו ולעשות כמיטב יכולתו כדי למנוע נזק לכל מה שנשתל או נעשה על-פי צו הגינון.

4. הרצאות הגינון

הרצאות השחילה ופעולות הגינון כאמור בסעיף 2, והוצאות האחזקה השוטפת של מה שנשתל — יחולו על הרשות.

פרק שלישי — שימוש במגרש ריק כמגרש חנייה

5. שימוש זמני כמגרש חנייה

ראש הרשות רשאי, במקום לתת צו לפי סעיף 2, לצוות על השימוש הזמני כמגרש ריק כמגרש חנייה ציבורי. משצויה כך, ירשה בעל המגרש לציבור להחנות כלי רכב כמגרש ללא תשלום, אולם הוצאות הכשרת המגרש לצורכי חנייה ואחזקתו התקינה יחולו על הרשות.

6. הפיכת מגרש ריק למגרש חנייה פרטי

(א) מי שנצטווה כאמור בסעיף 5, ימלא אחר הצו,

היתר, ובלבד שניתן לכך היתר כדון (להלן) — עבודה מותרת, ורשות התכנון לא תמנע ממתן היתר כאמור בשל סיבה הקשורה בשימוש הארעי במגרש.

(ב) ניתן היתר לעבודה מותרת במגרש כולו או ברובו, ביטול ראש הרשות את הצו לשימוש ארעי, רשאי בעל המגרש לדרוש מראש הרשות להסיר מהמגרש כל דבר שניתע, נסלל או הוקם על המגרש על-פי צו לשימוש ארעי, וראש הרשות המקומית יעשה כן מוקדם ככל האפשר, ולא יאוחר משלושה חודשים ממועד ביטול הצו לשימוש הארעי.

11. שימוש לפי חוק זה אינו שימוש חריג

שימוש במגרש ריק על-פי חוק זה לא ייחשב כשימוש אסור על-פי חוק התכנון והבנייה.

12. פטור ממס הכנסה ומארנונה

כל עוד עומד לגבי מגרש בחוקף צו לשימוש ארעי, לא יחויב בעליו או מחזיקו במס רכוש או בארנונה בגינו.

פרק חמישי — כללי

13. עונשין

מי שאינו מצייח לצו לשימוש ארעי — דינו קנס.

14. זכות כניסה למקרקעין

מי שהורשה לכך על-ידי ראש הרשות, יהיו לו הסמכויות שיש למי שהורשה לכך על-ידי הוועדה המקומית, על-פי סעיף 257 לחוק התכנון והבנייה.

15. מסירה

על מסירת הודעה לאדם לפי חוק זה יחולו סעיפים 344 ו-345 לפקודת העיריות, וראו צו לשימוש ארעי כאילו היה הודעה לפי הפקודה האמורה.

16. שמירת דינים

הסמכויות על-פי חוק זה באות להוסיף על כל סמכות של הרשות לפי דין ולא לגרוע ממנה.

אולם רשאי הוא, בהודעה שתימסר לראש הרשות בתוך 30 יום ממועד קבלת ההודעה, להודיע כי הוא ישתמש במגרש כבמגרש חנייה פרטי, ולבקש היתר לכך על-פי כל דין.

(ב) ניתן היתר כאמור, והוחל בתוך 30 יום מיום מתן ההיתר בשימוש בפועל במגרש כבמגרש חנייה, לא יראו עוד את המגרש כמגרש ריק, כל עוד המגרש משמש מגרש חנייה פרטי, אולם לא יפסיק אדם את השימוש במגרש כאמור כמגרש חנייה פרטי אלא בהסכמת ראש הרשות, או לאחר שקיבל היתר לגבי המגרש כולו או רובו.

פרק רביעי — הבטחת זכויות הבעלים

7. צו לשימוש ארעי אינו מעניק זכויות

מתן צו לשימוש ארעי וכיצעו אינם מקנים לרשות או לציבור זכויות כלשהן כקרקע המגרש הריק, אולם, כל מה שניתע, הוקם או נסלל על המגרש הריק על-פי צו כאמור — הוא רכוש הרשות, והיא רשאית להעבירו למקום אחר, לאחר ביטול הצו או בתום תוקפו.

8. תקופת תוקף הצו

תוקפו של צו לשימוש ארעי הוא ל-5 שנים, והוא ניתן להארכה על-ידי הוצאת צו חדש, לפי סעיף 2 או סעיף 5, ועל הארכה כאמור יחול סעיף 9.

9. ערר

בעל מגרש או מחזיק במגרש טוען שלא היה מקום לתת צו לשימוש ארעי לגבי מגרש — רשאי לערור על כך לפני בית-המשפט לעניינים מקומיים, ובאזור שבו אינו מכהן בית-משפט כזה, לפני בית-משפט השלום, ובית-המשפט רשאי לבטל את הצו או לאשרו בשינויים, או בלי שינויים, הכול כפי שיקבע.

10. אין צו לשימוש ארעי מונע בנייה

(א) אין כמתן צו לשימוש ארעי כדי למנוע מבעל מגרש ריק להשתמש במגרש לשימוש המותר על-פי חוק התכנון והבנייה, לרבות כל בנייה או עבודה, טעונת

ד ב ר י ה ס ב ר

במגרש ריק כבמגרש חנייה, כדי להקטין את מצוקת החנייה הקיימת באזורים המאוכלסים בצפיפות.

בכל מקרה יחולו כל ההוצאות הכרוכות בשימוש הארעי על הרשות המקומית, ובעל המגרש או המחזיק בו יהיו פטורים מחובת תשלום מס רכוש וארנונה בגין המגרש. הרשות המקומית חייבת להחזיר את המגרש לבעליו, אם זה זקוק למגרש לצורכי בנייה או לשימוש חוקי אחר.

בעל מגרש שנצטווה להחזיר שימוש במגרש לצורכי חנייה, ייצא ידי חובה אם ישתמש במגרש כבמגרש חנייה פרטי, בכפוף להיתר על-פי כל דין.

על צו לשימוש ארעי — הן לחנייה והן בגינה — ניתן להגיש ערר לפני בית-המשפט, זה רשאי לבטל את הצו או לאשרו, בשינויים או בלי שינויים.

רכים בערים ובעיירות של המדינה המגרשים הריקים המהווים מקור למטרדים לסביבה המזמינים שפיכת אשפה עליהם, ואף פלישות ובנייה בלתי-חוקית.

הניסיון מראה, שגינן שטח ריק הוא הדרך הטובה ביותר למניעת תפיסת שטח ושימוש בו למטרות הפוגעות בחוק ובאיכות הסביבה.

לכן, מוצע להסמין את ראשי הערים והמועצות המקומיות לצוות על גינונם של מגרשים כאלה, כאשר כל מטרות של הגינון היא לשמור על שלמות המגרש ולמנוע מטרדים, ואין גינון כדי להקנות לציבור זכויות כלשהם במגרש או למנוע בנייה או פיתוח המגרש לפי היתר כדון, לפי חוק התכנון והבנייה, התשכ"ה — 1965.

לחלופין, יוכל ראש הרשות לצוות על השימוש הזמני